



Kunnskap om parforhold i barnevernets fosterhjemsarbeid

En aksjonsforskningsstudie om hvordan kontaktpersoner erfarer at kunnskap om parforhold og parterapi kan påvirke oppfølgingen av fosterforeldrepar



Bente Johansen Rygh

VID vitenskapelige høgskole

Oslo

Masteroppgave

Master i systemisk par- og familierapi

Antall ord: 27342

27.mai 2022

Illustrasjon på forsiden: «SAMMEN 3» av Lene Aabjørnsrød.
Tillatelse gitt av kunstneren, 14.mai 2022.

Sammendrag

Denne masteroppgaven setter søkelys på barnevernets oppfølging av fosterforeldres parforhold og omhandler en studie gjennomført i en fosterhjemsavdeling i en av landets ti største kommuner. Hensikten med denne studien har vært å undersøke hvordan kontaktpersoner erfarer at økt kunnskap om parforhold kan påvirke oppfølgingen av fosterforeldre. Det har samtidig vært et mål å utvikle kunnskap om den eksisterende praksisen og å bidra til å utvikle tjenesten i takt med den nye barnevernreformen som trådte i kraft 1.januar 2022. Vi må aldri slutte å jakte etter kunnskap om hva som påvirker barns hverdag og livskvalitet. For de mest sårbare barna er det spesielt viktig å ha trygge og stabile voksne rundt seg. For å sikre disse barnas velferd må de voksne, i denne sammenheng fosterforeldrene, ha et så godt parforhold og samliv som mulig.

Gjennom et sosialkonstruksjonistisk perspektiv er studien gjennomført som et aksjonsforskningsprosjekt på egen arbeidsplass. Fire kontaktpersoner fikk undervisning om parforhold, parterapi og aktuell forskning på parforhold i fosterforeldreskapet. Deltakerne gjennomførte totalt ni møter over en åtttemåneders periode og dataene ble samlet inn gjennom en miks av dialogbasert undervisning, flerstegs-fokusgruppeintervjuer og refleksjonslogger.

Problemstillingen for studien er: *Hvordan erfarer kontaktpersoner at kunnskap om parforhold og parterapi påvirker deres oppfølging av fosterforeldrepar?*

Gjennom refleksiv tematisk analyse presenteres tre hovedtemaer med til sammen åtte undertemaer. De tre hovedtemaene er: (1) Erfaring og kompetanse til hjelp og hinder, (2) Behovet for rutiner, (3) Kunnskap om parforhold skaper bevegelse.

Resultatene av studien viser at kontaktpersoner kan kjenne på utfordringer knyttet til ulike typer resonans og de kan kjenne på utrygghet ved å ha for liten fagkompetanse om par- og samlivstemaer. Kontaktpersonens alder og praksiserfaring er også med på å påvirke om par- og samlivsspørsmål blir bragt på banen. I tillegg viser resultatene at det er behov for rutiner og tydelige forventinger i barnevernets organisasjon, om at fosterforeldres parforhold skal få plass i oppfølging og veiledning til fosterforeldre.

Aksjonsforskningsprosjektet hadde en innvirkning på deltakerne, blant annet ved at de endret sin måte å tenke om fosterforeldrepar. Økt kompetanse bidro til økt bevissthet og nye tanker om hvordan parforholdets kvalitet påvirker omsorgskompetansen og derfor er av betydning i oppfølgingsarbeidet. Forskningssamarbeidet resulterte i konkrete forslag til endring av praksis, og vil derfor være et viktig kunnskapsbidrag til fosterhjemsavdelingens utviklingsarbeid.

Nøkkelord: aksjonsforskning, barnevern, fosterhjem, fosterforeldre, parforhold, kontaktpersoner, fosterforeldrepar, samliv, systemisk, fagkompetanse, parterapi, familierapi

Veileder: Ottar Ness

Abstract

This master thesis focuses on the child welfare service's support for foster caregiver's couple relationships, and it is based on a study carried out in one of Norway's largest child welfare services. The purpose of this study is to survey how the child welfare professionals experiences increased knowledge about couple relationship theory and couple therapy effects is relevant to their work, and how it affects on theirs support and guidance to foster caregivers. It has also been a goal to develop knowledge about the existing practice in the local child welfare office, and to contribute to developing the child welfare field in line with the new child welfare reform that came into force on 1 January 2022.

The problem for the study is: *How do child welfare professionals experience the impact knowledge about couple relationships and couple therapy, have on their follow-up of foster parents?* Through a social constructionist perspective, the study was carried out as an action research project in the researchers own workplace. The study's empirical line is based on an action research project using a modified form of so-operative inquiry as the action research design, where four child welfare professionals were taught about couple relationships, couples therapy and current research on relationships in foster parenting. The participants conducted a total of nine meetings over an eight-month period, and the data were collected through a mix of dialogue-based teaching, multi-stage focus group interviews and reflection logs. Through reflective thematic analysis, three main themes are presented with a total of eight sub-themes. The three main themes are: (1) Experience and competence provides both help and hindrance, (2) The need for routines, (3) Knowledge of relationships creates movement and momentum. The results of the study show that child welfare professionals can feel challenges related to different types of resonance and they can feel insecure by having too little professional competence on couple and cohabitation topics. The professional's age and practical experience also help to influence whether couple and cohabitation issues are brought to the fore. In addition, the results show that there is a need for routines and clear expectations in the child welfare organization, that foster parents' relationships should be included in follow-up and guidance for foster parents.

The actionresearch project had an impact on the participants, among other things by changing their way of thinking about fosterparents. Increased competence contributed to increased awareness and new ideas about how the quality of the fosterparent's relationship affects their care competence and is therefore important in the follow-up work. The research collaboration resulted in concrete proposals for changing practice, and will therefore be an important knowledge contribution to the fosterhome department's development.

Keywords: actionresearch, childwelfare, fostercare, couples, marriage, childwelfareprofessionals, fosterparents, relationship ,familysystemtheory ,education

Supervisor: Ottar Ness

*Men hvis verden raser sammen, så er dette sagt
Du kommer hit, blir over her i natt
Bare gjøre det vi gjorde før
For hvem bryr seg med hva vi to gjør*

*Hvis verden raser sammen, så er dette sagt
Hvis alt går over, holder jeg deg fast
Og hvis dette er et 'takk for alt'
Er det deg og meg jeg ville valgt*

*Hvis verden raser sammen, så er dette sagt, sagt
Hvis verden raser sammen, så er dette sagt, sagt*

Chris Holsten & Frida Ånnevik

Sang opprinnelig av Julia Michaels

Forord

Jeg vil bruke denne anledningen til å takke de som har bidratt til at jeg har klart å gjennomføre denne masteroppgaven. Jeg er heldig, for jeg har mange å være takknemlig for!

Aller først, tusen takk til mine kjære kollegaer som deltok i prosjektet! Jeg er så takknemlig for deres engasjement og for alt dere har delt. I en travel arbeidshverdag tok dere dere tid til å hjelpe meg til å bli klokere. Forhåpentligvis ble vi klokere sammen.

Takk til resten av mine kollegaer som har heiet og vist forståelse for at jeg til tider har vært fjern, i alle fall den siste tiden. Tusen takk til dere som har lest korrektur!

Så vil jeg takke min leder for avdelingen jeg jobber i. Takk for tilrettelegging og for positiv respons. Jeg er så glad for å ha en leder som ønsker at vi skal bli Norges beste fosterhjemsavdeling. Jeg tror vi er på god vei!

Maria, min kollegastøtte og interne veileder. Du er en inspirasjonskilde for meg og har heiet ekstra mye på meg – endelig fant jeg min faglige «nerde-venn»!

Ottar! Jeg følte meg som verdens heldigste da jeg fikk deg som veileder for denne oppgaven. Tusen takk for at du har vært en trygg, klok og utrolig kunnskapsrik støtte for meg gjennom hele prosessen. Takk for din tilgjengelighet, du er rå! Sammen med deg har jeg følt meg mindre alene i aksjonsforskningens verden.

Takk til fine medstudenter, til dere jeg har vært i veiledningsgruppe med. Takk til Lennart og Gudmund for inspirerende og lærerik veiledning. Og takk til PPU-gruppen min med Siv som kaptein i til tider usikkert farvann.

Tusen takk til familien min, mine herlige barn og mine gode venninner. Jeg har vært mindre tilstede, særlig det siste året. Takk for tålmodigheten – nå kommer jeg sterkt tilbake.

Kjære Jesper. Siste men ikke minst. Vi har «lært par sammen». Jeg har klart det, og vi har klart det! Takk for at du hele veien har hatt troen på meg. Takk for kjærlighet, teknisk support, dine språkferdigheter og stemningsfullt gitarspill til skrivearbeidet.

Innhold

1 Innledning.....	1
1.1 Presentasjon av hensikt og problemstilling.....	2
1.2 Begrepsavklaringer	3
1.2.1 Parforhold og samliv	3
1.2.2 Barnevern.....	3
1.2.3 Fosterhjem og fosterforeldre.....	4
1.2.4 Kontaktperson.....	5
1.3 Oppgavens oppbygging	5
2. Teoretisk rammeverk og tidligere forskning	7
2.1 Systemteori.....	7
2.1.1 Familiesystemisk teori	8
2.1.2 Kommunikasjonsteori	8
2.2 Sosialkonstruksjonisme	10
2.3 Teori om parforhold og samliv	12
2.4 Resonans.....	13
2.5 Erfaringsbasert læring	15
2.6 Habitus.....	16
2.7 Teori om rutiner og forventinger i organisasjoner	16
2.6 Tidligere forskning	17
2.6.1 Litteratursøk.....	17
2.6.2 Forskning om fosterforeldres parforhold og barnevern.....	18
2.6.3 Forskning på parforhold.....	21
2.6.4 Forskning på parterapi	22
3. Metode	23
3.1 Innledning	23
3.2 Sosialkonstruksjonisme som vitenskapsteoretisk ståsted	23
3.3 Aksjonsforskning.....	24
3.4 Gjennomføring av aksjonsforskningsprosjektet	27
3.4.1 Beskrivelse av utvalgsprosessen	27
3.4.2 Presentasjon av deltakerne	28
3.5 Datagenerering	28
3.5.1 Dialogbasert undervisning	29

3.5.2 Flerstegs fokusgruppeintervju	32
3.5.3 Beskrivelse av aksjonene i prosjektet	33
3.5.4 Lydopptak og transkribering	33
3.6 Refleksiv tematisk analyse.....	34
3.6.1 Fase 1: Bli kjent med datamaterialet	35
3.6.2 Fase 2: Lag de første kodene	36
3.6.3 Fase 3: Let etter tema	37
3.6.4 Fase 4: Gå kritisk gjennom temaer	38
3.6.5 Fase 5: Å foredle, definere og navngi temaene	39
3.6.6 Fase 6: Å skrive og utarbeide rapporten.....	40
3.7 Forskningsetikk	40
3.7.1 Min forskerrolle	41
3.7.2 Informert og fritt samtykke	42
3.7.3 Anonymitet og konfidensialitet	42
3.8 Studiens kvalitet	44
3.8.1 Troverdighet.....	44
3.8.2 Bekreftbarhet.....	44
3.8.3 Overførbarhet	45
4. Presentasjon av resultater	46
4.1 Erfaring og kompetanse til hjelp og hinder	47
4.1.1 Private og personlige erfaringer	47
4.1.2 Lære av og om hverandre	50
4.1.3 Alder og kompetanse	53
4.2 Behovet for rutiner	55
4.2.1 Parforhold – et viktig tema	55
4.2.2 Rutiner for å sikre oppfølging av parforhold	56
4.2.3 Kontekstavklaring for kontaktperson og fosterforeldre.....	58
4.3 Kunnskap om parforhold skaper bevegelse	60
4.3.1 Personlig og profesjonell utvikling.....	60
4.3.2 Engasjement og utviklingsideer	62
4.4 Oppsummering av resultatene	66
5. Diskusjon	67
5.1 Betydningen av kompetanse om parforhold og samliv i barneverntjenestene	67

5.2 Fosterhjemsarbeid i et helhetlig perspektiv	68
5.3 Betydningen av kontaktpersoners personlige erfaringer i oppfølging av fosterforeldrepar	71
5.4 Kontaktpersoners navigering mellom veiledning, terapi og institusjonell makt.....	74
5.5 Betydningen av rutiner og strukturer i organisasjonen.....	76
6. Konklusjon	78
6.1 Studiens kunnskapsbidrag og implikasjoner for praksis	78
6.2 Studiens begrensninger	79
6.1 Implikasjoner for videre forskning.....	80
6.2 Sluttord	81
Referanser	82
Vedlegg nr. 1 Vurdering fra NSD	92
Vedlegg nr. 2 Informasjonsskriv	94
Vedlegg nr. 3. Samtykkeerklæring	97
Vedlegg nr. 4. Semistrukturert intervjuguide 15.09.21	98
Vedlegg nr. 5. Semistrukturert intervjuguide 11.11.21	99
Vedlegg nr. 6. Semistrukturert intervjuguide 12.01.22	100
Vedlegg nr. 7. Utdrag fra transkripsjon.....	102

1 Innledning

Jeg har hatt med meg min forforståelse inn i denne studien. Den stammer fra erfaringer fra praksis, men også fra erfaringer i eget levd liv. Jeg har ingen erfaring som fosterforelder, men jeg har lang og god erfaring som mor, og både gode og dårlige erfaringer fra par- og samliv.

Jeg er ansatt som familieveileder i en fosterhjemsavdeling i en av landets ti største kommuner. Kommunen jeg jobber i har organisert barnevernets fosterhjemsarbeid etter en spesialistmodell, hvor en avdeling i tjenesten ivaretar oppfølgingen av barn og ungdom som er under barnevernets omsorg.

Som familieveileder for foreldre og fosterforeldre, har jeg sett den gode effekten av parsamtaler og parterapi. Jeg har opplevd at voksne som får hjelp til å kommunisere, reparere og styrke sine parforhold, også har blitt bedre foreldre for barna sine. Jeg har derfor de siste årene blitt opptatt av å fremme fosterforeldrepårets behov i en barnevernfaglig kontekst, uten at det skal gå på bekostning av fokus på barna.

Fosterhjem er det mest brukte omsorgstiltaket for barn som av ulike årsaker ikke kan bo hos foreldrene sine (Barne- og familiedepartementet 2021). Felles for alle barn som bor i fosterhjem er at de trenger fosterforeldre som evner å se dem og gi dem kjærlighet, trygghet og god omsorg. Det å bli flyttet fra sin biologiske familie er en stor psykisk belastning for et barn. I tillegg kan barna ha med seg vonde opplevelser knyttet til omsorgssvikt og traumer etter mishandling, vold og overgrep. Alle disse følelsene og opplevelsene «flytter inn» sammen med barnet og etter hvert kan det bli svært krevende for fosterforeldrene å stå i sin omsorgsoppgave. Forskning viser at dynamikken i familien og i parforholdet endres i fosterforeldreskapet, og at dette er et fokusområde som barneverntjenesten også bør ta hensyn til i sitt oppfølgingsarbeid (Lugg, 2020; Lien 2021; Adams, et al., 2018; Orme & Buehler, 2001; Ottaway & Selwyn, 2016). Foreløpig ser det ut til at temaer som omhandler par- og samliv får lite plass i barnevernets oppfølging og veiledning til fosterforeldre.

En ny barnevernsreform trådte i kraft 1.januar 2022. Med denne reformen fikk barnevernstjenesten et økt og helhetlig ansvar for oppfølging og veiledning av

fosterhjemmene. I Regjeringens fosterhjemstrategi «*Et trygt hjem for alle*» 2021-2025, kommer det fram at fosterhjemmene skal få helhetlig og tilpasset hjelp, med mål om at færre barn skal oppleve utilsiktede flyttinger. Barneverntjenesten skal sikre at fosterforeldrene får tilstrekkelig veiledning, og veiledningen kan gis av kontaktperson eller annen fagperson med relevant kompetanse. I tillegg poengteres det at det skal tilrettelegges for å etablere sterkere fagmiljøer på fosterhjemsarbeid, samt øke kompetanse og stimulere til tiltaksutvikling i feltet.

Da jeg satte meg inn i forskning som handlet om behovet for et barnevern som ser fosterforeldre*paret*, ble jeg nysgjerrig og bestemte meg for at dette var noe jeg ville sette meg mer inn i. Flere spørsmål dukket opp, blant annet; *Hvordan* kan barnevernet få til å jobbe med parforhold? Og *hva* skal til for at barnevernet kan få det til? Dette ble utgangspunktet for valget av tema for denne masteroppgaven.

Formålet med denne studien er derfor å sette søkelys på barnevernets oppfølging av fosterforeldres parforhold ved å utforske om økt kunnskap og forståelse for parforholdets dynamikk i fosterforeldreskapet, kan påvirke kontaktpersoners oppfølging og veiledning til fosterforeldrepar. Studien er gjennomført som et aksjonsforskningsprosjekt på min egen arbeidsplass. Jeg ønsket å få mer kunnskap om kontaktpersoners erfaringer og opplevelser, knyttet til veiledning og oppfølging av fosterforeldrepar, samt deres tanker og innspill til videre utviklingsarbeid i fosterhjemsavdelingen. Aksjonsforskningsgruppen bestod av fire kollegaer i tillegg til meg selv, og vi gjennomførte totalt ni møter over en seksmåneders periode.

1.1 Presentasjon av hensikt og problemstilling

Hensikten med denne studien er å utforske om kunnskap knyttet til parforhold og parterapi kan påvirke barneverntjenestens oppfølging av fosterforeldrepar, og videre undersøke hvilke tanker og erfaringer kontaktpersoner gjør seg i lys av kunnskapen de får. Videre så var det et ønske om at studien kunne bidra med kunnskap og fagutvikling i fosterhjemsavdelingen hvor jeg jobber.

Den overordnede problemstillingen er:

Hvordan erfarer kontaktpersoner at kunnskap om parforhold og parterapi påvirker deres oppfølging av fosterforeldrepar?

Følgende forskningsspørsmål ble utviklet for å belyse den overordnede problemstillingen:

1. Hvilke refleksjoner gjør kontaktpersoner seg når de får økt kunnskap om parforholdets dynamikk i fosterforeldreskapet?
2. Hvilke tilbud kan fosterhjemsavdelingen gi fosterforeldre med tanke på å bidra til å styrke og ivareta parforholdet?

1.2 Begrepsavklaringer

For å skape en bredere forståelse for forskningskonteksten vil jeg her kort redegjøre for sentrale begreper som brukes i oppgaven.

1.2.1 Parforhold og samliv

Parforhold og samliv er hovedbegreper i denne oppgaven. Parforhold er definert som et kjærlighetsforhold mellom to voksne mennesker hvor sterke følelser har knyttet dem sammen uavhengig av kjønn eller legning. Med samliv tenker jeg at definisjonen ligger i ordet, sam-liv; vi lever sammen og bor sammen. Jeg ser på parforholdet som en del av et familiesystem og i lys av systemisk teori, som vil bli redegjort for i teorikapittelet.

1.2.2 Barnevern

I barnevernlovens formål (1993 § 1-1) står det at «barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, skal få nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse» Det står også at «Loven skal bidra til at barn og unge skal møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse og at alle barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår». Barnevernstjenesten som institusjon er med på å skape vår forståelse om hva som er viktig og riktig i å hjelpe barn og deres familier. Forståelsen om hva som er viktig og riktig har endret seg over tid og i takt med barnevernshistoriens utvikling. Barnevernet må fremdeles ta omsorgen for barn som er utsatt for alvorlig omsorgssvikt og vanskjøtsel, men dette er ikke en dominerende aktivitet lenger. Barnevernet framstår som modent for reformer og det synes å være vanskelig å

identifisere hva som er kjerneoppgaver versus de mer velferdsorienterte tiltaksmulighetene som fort kan spise opp ressursene i systemet (Marthinsen & Lichtwarck, 2013, s. 16).

Barnevernet er i stadig utvikling og vil fortsette å endre seg videre inn i framtiden.

1.2.3 Fosterhjem og fosterforeldre

Et fosterhjem er et privat hjem som har omsorg for ett eller flere barn som av ulike årsaker ikke kan bo sammen med foreldrene sine, og at barneverntjenesten mener at det ikke er forsvarlig for barnet å bli boende hos biologiske foreldre, jf. barnevernloven § 4-14 (1993). Plassering i et fosterhjem kan skje frivillig eller ved tvang. Som frivillig i form av et hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4 sjette ledd (1993), eller hvis ved tvang, i form av vedtak om omsorgsovertakelse etter barnevernsloven § 4-12 eller § 4-8, annet og tredje ledd (1993). Fosterhjemsplassing kan skje med eller uten et fylkesnemndsvedtak som grunnlag, og med oppfølging fra både kommune og stat (Backe-Hansen et al., 2013, s. 17). Det finnes mange ulike former for fosterhjemsplassing. Fosterhjemmet kan ha omsorg for barn og ungdom for kortere eller lengre tid, det kan være med eller uten forsterkningstiltak, og med eller uten slekts- eller nettverkstilknytning til barnet.

Fosterhjemsarbeid er et sammensatt og komplisert område innenfor barneverntjenestens arbeid (Bunkholdt, 2017, s. 36), og barn som bor i fosterhjem har ofte særskilt behov for stabilitet. Utilsiktede flyttinger og oppbrudd kunne trolig vært unngått med bedre oppfølging. Ved utgangen av 2020 var 10569 barn og unge i alderen 0 – 22 år i fosterhjem i Norge (Statistisk sentralbyrå, 2021).

Fosterforeldre utøver omsorgen for fosterbarnet på vegne av barneverntjenesten eller barnets foreldre. Fosterforeldre tar imot barn på grunnlag av barneverntjenestens beslutning om hjelpetiltak eller i samband med omsorgsovertakelse. Rollen som fosterforeldre er ofte en kombinasjon av det å være omsorgsgiver, miljøterapeut, støtteforelder og erstatningsforelder. Fosterforeldre skal i tillegg gjerne ha omsorgskvaliteter utover det gode og varme foreldreskapet fordi barn som plasseres i fosterhjem ofte har særlige behov (Bunkholdt, 2017, s. 90 - 91).

Selv om oppgaven handler om barnevernets oppfølging av *fosterforeldreparet*, så bruker jeg begrepene fosterforeldre og fosterforeldrepar litt om hverandre i teksten, for å få en best mulig leservennlig og flytende tekst.

1.2.4 Kontaktperson

Begrepet *kontaktperson* er en stillingsbetegnelse som, i enkelte kommuner den senere tid, har erstattet stillingsbetegnelsene *saksbehandler* og *barnevernkonsulent*. Jeg bruker begrepet *kontaktperson* i denne oppgaveteksten fordi det er denne betegnelsen vi bruker i barneverntjenesten denne studien er gjennomført i. Kontaktpersoner kan ha ulik grunnutdannelse, men som regel kreves det minimum 3-årig sosialfaglig høyskoleutdannelse, fortrinnsvis barnevernspedagog eller sosionom.

Kontaktpersonene som er med i denne studien har som hovedoppgaver å gi oppfølging til barn og ungdom i fosterhjem, samarbeid med og oppfølging av foreldre og fosterforeldre, samt andre aktuelle personer. En kontaktperson skal følge opp samvær, jobbe med systematisk veiledning av fosterforeldre, følge opp og koordinere tilsyn og iverksette hjelpe- og omsorgstiltak etter Lov om Barneverntjenester. I tillegg skal kontaktpersonen beherske og benytte metoder og kartleggingsverktøy for å jobbe med primærproblematikk i familier. Kontaktpersonen skal samarbeide med andre etater og kommuner når det kreves, og gjøre saksforberedende arbeid. De er ofte kommunens representant i Fylkesnemnd- og rettsapparat.

1.3 Oppgavens oppbygging

Oppgaven består av seks kapitler. I dette første og innledende kapitlet har jeg presentert bakgrunn for valg av tema, problemstilling og forskningsspørsmål. I tillegg har jeg redegjort for noen sentrale begreper i oppgaven. I kapittel to presenterer jeg det teoretiske rammeverket for studien og tidligere forskning. I kapittel tre forklares mitt metodiske valg, samt tilnærings- og framgangsmåten. Videre redegjør jeg for gjennomføring av aksjonsforskningsprosjektet, datagenerering og analyseprosess, samt mine forskningsetiske betraktninger. Avslutningsvis sier jeg noe om studiens kvalitet. I kapittel fire presenteres

studiens resultater etterfulgt av kapittel fem, hvor resultatene diskuteres i lys av presentert teori og forskning. I kapittel oppsummeres studiens kunnskapsbidrag og implikasjoner for praksis. Deretter vil jeg si noe om hva som er studiens begrensinger før jeg avslutter med implikasjoner for videre forskning.

2. Teoretisk rammeverk og tidligere forskning

I dette kapitlet vil jeg presentere det teoretiske rammeverket for studien og aktuell forskning knyttet til temaet. Jeg vil gjøre rede for systemteori med hovedfokus på familiesystem og kommunikasjonsteori, deretter en redegjøring av sosialkonstruksjonisme blant annet for å forstå samspillet i relasjoner. Videre vil jeg forklare Jensens (2008) resonanskart og hvordan dette kan forstås i lys av kontaktpersonenes erfaringsbeskrivelser. For å forstå hvordan kontaktpersoner personer kan knytte erfaring og læring sammen i et utviklingsperspektiv, vil jeg kort redegjøre for erfaringsbasert læring. Avslutningsvis, før tidligere forskning presenteres, beskrives noen aspekter innenfor organisasjonspsykologien, for å forstå kontaktpersoners behov for rammer, rutiner og struktur i sin arbeidshverdag, avslutter jeg med en kort redegjørelse av organisasjonspsykologi.

2.1 Systemteori

Systemteori er valgt fordi den gir er relevant teori for å forstå parrelasjoner, men også for å forstå relasjonen mellom kontaktpersonene og fosterforeldrene. Videre så er systemteori også relevant for å forstå hvordan systemet som kontaktpersoner jobber innenfor spiller inn på deres måter å se sin arbeidspraksis på, og også hvordan deres eget liv spiller inn og påvirker deres profesjonelle liv og vise versa. Den systemiske tenkningen har fokus på relasjonelle samspill og hva som skjer i menneskemøter, både mellom menneskene og i hver og en av oss.

Systemteori handler om at mennesker opptrer i ulike systemer som er interagerer med hverandre. I 1952 startet Gregory Bateson en forskningsgruppe ved Mental Research Institute i Palo Alto, og sammen med kommunikasjonsforskeren Jay Haley, legen William Fry, antropologen John Weakland og psykiater Don Jackson utviklet de teorier som er grunnleggende for det vi kjenner som systemisk familieteori (Hårtveit & Jensen, 1999, s. 34). De var opptatt av å undersøke schizofreni ut ifra en hypotese om at årsakene fantes i familierelasjonene.

2.1.1 Familiesystemisk teori

Familiesystemisk teori har fokus på alle subsystemer som inngår i en familie, hvor individer og dyader (par) opererer innenfor familien som et subsystem. Disse subsystemene vil igjen gjensidig påvirke hverandre (Hårtveit & Jensen, 1999, s. 127). En familie er et sett av mennesker som er i et innbyrdes forhold til hverandre, det være seg biologisk, i et parforhold, gjennom adopsjon, som fosterhjem og andre forhold som ikke passer inn i det overnevnte. Det som kjennetegner et familiesystem er at interaksjonen i familien, og innenfor familiesystemet er markant annerledes enn for andre familiesystemer, og unikt for hvert familiesystem (Priest, 2021, s. 5). En familie har sin egen identitet, målsetting og kultur. I arbeid med familier må fokus derfor være på samspillet mellom de ulike elementene innen familiesystemet heller enn på studiet av de enkelte elementer (Hårtveit & Jensen, 1999, s. 56).

Når et fosterbarn flytter inn i en fosterfamilie, har dette innvirkning på hele familiesystemet i og rundt fosterfamilien, herunder også parforholdet mellom fosterforeldrene.

Familiesystemet utsettes for press, og risikoen for konflikter i familien og også mellom foreldre øker (Helland et al., 2020). I en fosterfamilie er fosterbarnet, fosterbarnets foreldre og alle deres hjelpere som er involvert, en del av systemet rundt fosterfamilien og vil derfor påvirke fosterforeldrepåretts dyade. Samspillet som oppstår innad i familier og hvordan familiemedlemmene interagerer med hverandre kan ikke sammenlignes med andre familiesystemer.

2.1.2 Kommunikasjonsteori

Det går ikke an å ikke kommunisere, alt som lever rundt oss kommuniserer med oss og vi med det. Kommunikasjonsteori er omfattende og tverrfaglig, og kan oppfattes som et uoversiktlig felt (Jensen & Ulleberg, 2019, s. 22). Jeg har valgt å vektlegge Batesons kommunikasjonsteori hvor *relasjon, sirkularitet og kontekst* står sentralt. Alle disse begrepene er relevante for denne studien, blant annet for å forstå kompleksiteten i oppfølgingen av fosterforeldres parforhold og konteksten det utføres i.

Begreper og tenkning til relasjonsmønstre forble et sentralt tema hos Bateson gjennom hele hans karriere (Lock & Strong, 2014, s. 224-225). Relasjoner og hvordan fenomener henger

sammen og gjensidig påvirker hverandre var sentralt hos Bateson. Problemer og hendelser ble på denne måten forstått i et sirkulært perspektiv med fokus på interaksjoner (Bateson, 1972). Han utforsket kommunikasjon både på makro- og mikronivå, og hans hovedbidrag var å knytte mønstre til menneskelige problemer og praksiser forbundet med menneskelige forandringer. Det gjorde han ved å trekke vekslers på sin kunnskap om biologiske systemer og sitt kybernetiske syn på kommunikasjon og menneskelig interaksjon (Snævarr, 2017, s. 246). Bateson legger vekt på relasjonen som en grunnleggende forståelsesramme for menneskets utvikling og læring (Jensen & Ulleberg, 2019, s. 46). Hans kommunikasjonsteori retter oppmerksomheten mot den kommunikasjonen som ligger i og utenfor ordene (Jensen & Ulleberg, 2019, s.85). Betydningen av kontekst og sirkularitet er derfor viktige i den systemiske forståelsen (Hårtveit & Jensen, 2004) og de er også sentrale begreper innenfor kommunikasjonsteorien. Kommunikasjon i en sirkulær modell, forstås kommunikasjon som en dynamisk prosess som er pågående og foranderlig, som av ordet - i en slags sirkelbevegelse. Det er altså det motsatte av den lineære og reduserende kommunikasjonsteorien som handler å overføre informasjon fra sender til mottaker og som ble beskrevet i de tidligere kommunikasjonsteoriene fra 1940-50 tallet (Jensen & Ulleberg, 2019, s. 22-24).

Bateson (1972, s. 338) beskrev kontekst som et økologisk subsystem. Ølgaard, (2004, s. 82) forbinder kontekst med metakommunikasjon og beskriver kontekstbegrepet som fundamentalt i kommunikasjonsteorien. Begrepet kontekst brukes for å forstå at enhver hendelse og atferd må ses i sammenheng med det miljøet eller omgivelsene vi befinner oss i. Kontekst er beskrivelsen av den rammen kommunikasjonen utføres i. I lys av denne studien kan kontekst forklares med at alle deltakerne jobber i en barnevernfaglig kontekst, hvor barnevernfaglig historie, kultur, lovverk og alt som forbindes med barnevern, setter rammer og påvirker vår forståelse, atferd og handlinger. Ordet barnevern i seg selv er en kontekstmarkør i det ordene *barn* og *vern* er satt sammen og skal hjelpe oss til å forstå og å tolke konteksten fordi det er behovet for å markere en kontekst hvis den blir uklar. For eksempel kan konteksten bli uklar både for fosterforeldre og for barnevernsansatte hvis de skal begynne å snakke om parforhold som et nytt og uvant tema i oppfølgingsamtalene. Ved å forklare sammenhengen mellom parforholdets kvalitet og barnets omsorgsbehov, vil

man kunne markere hvorfor temaet snakkes om i barnevernets kontekst og kommunikasjonen vil på denne måten kunne oppleves som tydelig, forutsigbar og trygg.

En dialog beskrives som en samtale mellom likeverdige parter hvor man gjennom å snakke sammen, diskuterer løsninger, dilemmaer og situasjoner (Jensen & Ulleberg, 2019, s. 130-132). Bateson (1972) introduserte oss til begrepene analog og digital kommunikasjon. Digital kommunikasjon er det rasjonelle og det logiske ved kommunikasjonen slik som enkeltord, tegn og symbolske handlinger. Analog kommunikasjon dreier seg om kroppsspråk og ansiktsuttrykk, slik som gester, pust, blick og i form av setningsbygning, pauser, tonefall osv. Analog kommunikasjon kan derfor brukes og forstås på tvers av kulturer og når det digitale språket ikke rekker til (Jensen & Ulleberg, 2019, s. 130-132). Analog kommunikasjon kan være relevant for denne studien for å forstå hva som kan oppstå i kommunikasjonen mellom kontaktpersoner og fosterforeldre.

Dialog kan også knyttes til diskursbegrepet i det vi som nevnt, gjennom språklige uttrykk, kommuniserer om verdier og livsoppfatninger (Jensen & Ulleberg, 2019, s. 420). Diskurs er en bestemt måte å snakke om og forstå verden på (Øfsti, 2020, s. 18-19) og diskurser er med på å bestemme hva som kan bli sagt av hvem, og hvordan vi kan snakke sammen om fosterforeldres parforhold. I denne studien kan diskurs tilføre mening til diskusjonen om hvordan en kontaktperson opplever at sin egen alder er av betydning i møte med fosterforeldreparet. I diskurser, strukturer og i relasjoner kan makt vise seg på ulike måter. Ifølge den franske filosofen Michel Foucault (1926-1984) er makt evnen vi har til å nå våre mål eller har autoritet eller myndighet over noe (Jensen & Ulleberg, 2019, s. 420). Foucault var opptatt av å undersøke makt i ulike former, og hvordan den kan framtre både synlig og personifisert, men også skjult og snikende som jo en velmenende oppfølgingssamtale fra en kontaktperson i barnevernet kan være.

2.2 Sosialkonstruksjonisme

Sosialkonstruksjonismen har betydning både som teoretisk rammeverk og som vitenskapsteoretisk ståsted i denne studien. I denne delen vil jeg gjøre rede for sosial konstruksjonisme som teori. Sosialkonstruksjonismen bidrar i denne studien med et teoretisk perspektiv om at virkeligheten forstås og fortolkes ulikt (Gergen, 2015). Det vil si at

jeg ut fra dette perspektivet, ser på barnevernets arbeid som en relasjonell praksis, og hvor møtet mellom kontaktperson og fosterforeldre skapes gjennom samtalen, språket og den relasjonen som dannes. Det betyr at det oppstår ulike perspektiver, som igjen gir rom for et mangfold av forståelsesmåter framfor å konkurrere om en dominerende «sannhet» om hvordan noe er (Syrstad, 2020, s. 27).

Kenneth J. Gergen regnes som den største bidragsyteren til sosialkonstruksjonistiske tanker i vår tid, og han har løftet fram det grunnleggende innenfor denne teorien; nemlig at vi konstruerer vår verden i interaksjon med hverandre (Lock & Strong, 2014, s. 377). McNamee (2020), bruker begrepene *relasjonell*, *konstruksjonistisk* og *systemisk* som synonymmer i den forståelsen av at relasjonell-konstruksjonistisk tenkning utfordrer forestillingen om at det er én virkelighet å oppdage.

I sosialkonstruksjonismen er man opptatt av hvordan mening og forståelser er de sentrale aspektene ved menneskers aktiviteter, og at meninger og forståelser har sine røtter i sosial interaksjon, basert på en felles overenskomst om hvordan symbolske former skal forstås. I tillegg er måten vi skaper mening på, tids- og stedsspesifikke, ettersom de nødvendigvis er situert i sosialkonstruksjonistiske prosesser. Betydningen bestemte hendelser får, og måten vi forstår dem på, kan variere fra situasjon til situasjon (Lock & Strong, 2014, s. 31-32). Et eksempel på dette er hvordan den tidsalder vi lever, preger vår forståelse av hva et parforhold eller ekteskap er, og hvordan det bør være for at det skal betegnes som godt.

I samspillet samskapes vår sosiale verden og hvordan vi forstår den, hvor forståelse handler om at det vi «sier» er også det vi «gjør» (Hersted et al., 2020, s. 9). Mening skapes i relasjoner og i en historisk sosiokulturell kontekst gjennom bruk av språk som virkemiddel. Sosialkonstruksjonismen kan bli misforstått ved at man tror at det bare handler om språkbruk som ord. Språket er et virkemiddel, men ikke bare i ordene som snakkes, for språk er alle våre kroppslige uttrykk.

2.3 Teori om parforhold og samliv

For å forstå parforhold og samliv så har jeg her valgt å redegjøre for hva det er som gjør at vi blir et par og hvordan vi kan tenke om par og samliv sett i lys av teori om temaet.

Parforholdet er for mange det trygge stedet der kompliserte følelser kan avhjelpes og håndteres (Samoilow & Gran, 2017, s. 387), og i vestlige land er det oftest kjærligheten som er grunnen til at vi holder sammen. Romantisk kjærlighet har alltid eksistert, og man finner den på tvers av ulike kulturer (Samoilow, 2015, s. 14). Historisk sett ble det etter kristningen av Norge stadig mer vanlig med kristelig vigsel selv om ekteskapslignende forhold i en eller annen form trolig har blitt inngått her til lands så lenge det har bodd mennesker her. I Norge ble det også etter hvert et krav om å være gift for å kunne leve sammen (Zahl-Olsen, 2018, s. 56). Kjærligheten kjenner ikke til kjønn, og i disse dager ble det markert at det er 50 år siden Stortinget avskaffet straffelovens paragraf som kriminaliserte kjærligheten mellom menn. Fra 1. januar 2009 fikk homofile samme rett som heterofile til å inngå ekteskap i Norge etter ekteskapsloven.

Det at kjærligheten er det eneste som legitimerer et parforhold er et ganske moderne fenomen, og tanken på et fornuftsekteskap er fjernt for de fleste av oss. Samtidig som vi stiller høyere krav til de følelsene vi skal ha til vår partner, har samlivene også blitt lengre. Da ekteskapet ble oppfunnet, var det ikke så problematisk å love hverandre å være der «til døden skiller oss ad». Sterke samfunnsmessige og økonomiske krefter holdt par sammen, skilsmisse var ofte ikke en mulighet, og døden kom ofte etter et ganske kort samliv. Frem til slutten av 1800-tallet var barsel-feber en av de vanligste dødsårsakene for kvinner. Et varig parforhold kunne dermed være temmelig kort sammenlignet med at vi i dag hvor våre samliv er betydelig lengre. Det er ikke så rart at mange av oss trenger hjelp til å holde ut med den vi elsker (Samoilow, 2015, s. 15).

En sentral funksjon for parforholdet er å bidra til følelsesregulering. Parforholdet er for mange det trygge stedet der kompliserte følelser kan avhjelpes og håndteres (Samoilow & Gran, 2017, s. 387). Ved å ha en grunnleggende trygghet til sin partner, vil det gagne samarbeid og kommunikasjon mellom paret.

Ved å ha en bevissthet knyttet til sitt parforhold, være bevisst kraftfulle følelser og sammen ha en felles forståelse av paret sitt, ligger det muligheter for å skape varig kjærlighet på en

ny måte, og bidra til å utvikle relasjonsforståelse (Hendrix & Hunt, 2005). Hendrix og Hunt beskriver at et bevisst forhold er preget av gjensidighet, likeverd og ivaretagelse. De mener et bevisst og trygt parforhold påvirker også foreldreskapet, og det kan bidra til sosial og følelsesmessig kompetanse hos barna. En kompetanse som i sin tur kan bidra til å skape et enda bedre samfunn.

Sagen (2017, s. 111) viser til Sue Johnson sin beskrivelse av kjærlighet og parforhold som et intelligent og logisk overlevelsessystem. Tilknytningsteorien (Bowlby, 1969) står sentralt i deler av parterapifeltet og som en av grunnforståelsene for hvorfor vi blir et par.

Tilknytningshistorien til hver enkelt i paret vil kunne gi antakelser om hvilke grunnleggende redsler som aktiveres i personen og hvilken type protestatferd som vil komme til syne i krangler og konflikter. Til syvende og sist handler tilknytningsteorien sett i et parperspektiv, om behovet for å vite at partneren er der for en, forstår en og om man kan være trygg hos og hvile i sin kjæreste (Sagen, 2017, s. 119).

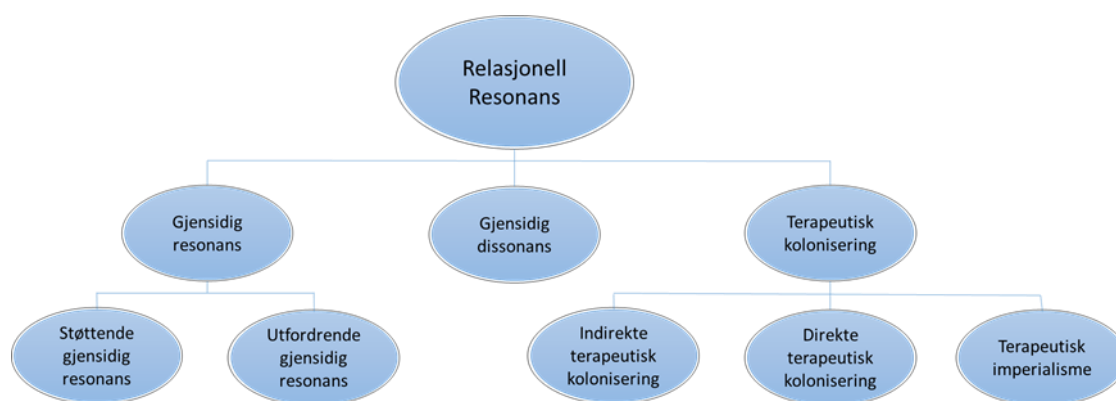
Par som oppsøker parterapi søker kunnskap om kjærlighet, parforhold og familieliv og de er opptatt av å vite hva som skjer mellom dem og ønsker hjelp til hva de skal gjøre for å få det bedre. Som terapeut kan man tilby hjelp i form av nye spørsmål og tanker knyttet til det de ser og opplever i samtalene (Øfsti, 2010, s. 35). Øfsti stiller også spørsmål om hva det egentlig innebærer å være en profesjonell på par og samliv og peker på at det kan være vanskelig å skille mellom hva som er sunn fornuft og profesjonell viten og kunnskap. Så er det slik at det finnes minst like mange løsninger og svar som det finnes par, når terapeuten får spørsmål som stiller seg spørrende om man for eksempel kan fortsette å leve sammen etter utroskap eller om hvordan kjærlighetslivet skal være. Det finnes nemlig ingen objektiv sannhet på kjærlighet, paret må finne sin egen sannhet, og kanskje ved hjelp og støtte fra en terapeut som har opptrente ferdigheter som å forholde seg til motstand og motivasjon og som kan føre og lede profesjonelle dialoger (Øfsti, 2010, s. 36).

2.4 Resonans

Kontaktpersoners erfaringer står sentralt i denne studiens problemstilling og begrepet resonans diskuteres i lys av studien resultater. Begrepet resonans betyr i dagligtale det samme som gjenklang eller gjenlyd. Per Jensen (2008) har videreutviklet resonansbegrepet

til personlig resonans og relasjonell resonans, og han forsket i sitt doktorgradsprosjekt, på forholdet mellom terapeuters personlige erfaringer og deres terapeutiske praksis. Med resonansbegrepet i denne oppgaven, kan det være til hjelp for å forklare hva som oppstår i kontaktpersonen i møte med fosterforeldrepåret. Som praksisutøvere i barneverntjenesten jobber vi i et spenn mellom praksisrollen, organisasjonen vi jobber i og oss selv som menneske og det vi har med oss av erfaringer, tanker og følelser (Jensen & Ulleberg, 2019, s. 377). Jensen (2008, s. 200) utviklet resonanskartet i sin forskning for å bidra til forståelse av hva som oppstår av dynamiske prosesser mellom terapeut og klient og hvordan disse påvirkes av terapeutens personlige og private erfaringer. Kartet er ment som et hjelpemiddel i veiledning og opplæring.

Figur 1. Resonanskartet. (Jensen, 2008, s. 200)



Resonans som samlebegrep hjelper oss til å se at det oppstår både gjenklang og samklang mellom ulike sider i vår oppfatning av virkeligheten (Jensen & Ulleberg, 2019, s. 379). For å forstå hva som vekker gjenklang kan resonanskartet (Jensen 2008) være til hjelp for å sortere hvilke erfaringer og følelser som vekkes og forstå hvordan våre egne personlige og private erfaringer fra eget levde liv blir aktivert for eksempel når vi skal ha samtaler med fosterforeldre om parforhold.

Relasjonell resonans er kartets hovedbegrep og kan defineres som både resonans som oppstår i en kontaktperson og mellom kontaktpersonen og paret, for eksempel når kontaktpersonen har indre dialoger med seg selv som privatperson om hva og hvordan det

skal sies – for eksempel hvordan bringe temaer om par og samliv inn i samtalen. *Gjensidig resonans* dekker en terapeutisk prosess som er basert på gjensidig forståelse, og handler om møter der klientens situasjon og terapeutens minner knytter de sammen i en felles forståelsesramme (Jensen & Ulleberg, 2019, s. 83), eksempelvis når kontaktpersonen selv har vært eller er fosterforelder. *Støttende gjensidig resonans* kan være til hjelp for å skape en god samarbeidsallianse og *gjensidig utfordrende resonans* kan utfordre kontaktpersonen og sette begrensinger på samarbeidet. Et eksempel på dette er når kontaktpersonen unnlater å stille spørsmål hun selv ikke hadde villet ønske å snakke om i regi av å være fostermor selv. *Gjensidig dissonans* oppstår når en klient vekker følelser i terapeuten som han eller hun opplever som ubehagelig, og som står i veien for terapeutens videre nysgjerrighet og/eller empati, og kan skape provokasjon som gjør det umulig for terapeuten å fortsette samtalen. *Terapeutisk kolonialisering* beskriver hvordan terapeutens kultur, personlige verdier og moral kan influere den profesjonelles praksis og som kan vekkes til live våre fordommer som terapeuter. Den kan skape en kontekst som reduserer den gjensidige kommunikasjonen og er basert på terapeutens bruk av sin makt til å introdusere eller definere samtaletemaer (Jensen & Ulleberg, 2019, s. 85). Dette kan foregå både *indirekte og direkte*, enkelt forklart ubevisst; hvis en kontaktperson anser åpenhet som en selvfølge, og bevisst ved at kontaktpersonen definerer temaer basert på sin egen personlige og private erfaring. *Terapeutisk imperialisme*, definerer Jensen (2019, s. 86) som en situasjon der terapeuten bruker direkte makt, artikulere personlig verdigrunnlag og erfaringer fra sitt privatliv og bruker dette som direkte bakgrunn for den terapeutiske intervensjonen mot klientens vilje.

2.5 Erfaringsbasert læring

Erfaringsbasert læring skiller seg fra andre epistemologiske og implisitte teorier om læring (Kolb, 1984, s. 20). Kolb (1984), viser til Lewin, Dewey og Piagets læringsmodeller og sammenfatter læring som en prosess og ikke som et resultat, hvor vi lærer av erfaring og av det vi gjør, ofte referert til som «experience by doing – learning by reflection», altså at læringen foregår når man forstår sammenhengen mellom hva det vi gjør fører til. Det

oppstod en form for erfaringslæring for kontaktpersonene i denne studien, både i deres praksis i møte med fosterforeldrepar og i erfaringen av å delta i aksjonsforskningsprosjektet.

I sin forklaring om erfaringslæring, viser Kolb, Rubin og McIntyre (1986) til venstre og høyre hjernehalvdel, og refererer til at en plan på papiret ikke nødvendigvis fungerer eller lar seg gjennomføre i praksis. Ved erfaringslæring bearbeider hjernen både tallmessig og lineær informasjon i venstre halvdel, samtidig som den høyre halvdel bearbeider følelsesmessig og helhetlig oppfatninger av kontekst. På en slik måte blir begge hjernehalvdeler integrert og praksis og teori integreres i oss som erfaringslæring. Kolb et al., (1986, s. 31) illustrerer dette med den enkle analogien om: at du kan lese om salt, skrive og snakke om salt, men først når du har sett og smakt salt, så vet du hva salt er. Erfaringslæring integrerer intellektuell forståelse med følelsesmessig opplevelse og gir på den måten utfyllende kunnskap om noe.

2.6 Habitus

Våre livserfaringer, og innlærte tanke- og handlingsmønstre, kan også knyttes opp mot begrepet *habitus*, videreutviklet av Bourdieu (1930-2002). Habitus er et integrert system av varige og kroppsliggjorte disposisjoner som kan hjelpe oss å forklare og forstå hvorfor mennesker umiddelbart vet hvordan de skal handle i ulike situasjoner (Jensen & Ulleberg, 2019, s. 50). Erfaringene som vi mennesker har med oss fra det sosiale miljøet vi er oppvokst i, og fra personlige opplevelser, setter seg som minner i kroppen. Eksempelvis når en kontaktpersoner kan kjenne erfaringer som en slags kroppslig fornemmelse, og som preger deres umiddelbare reaksjoner i forskjellige situasjoner i fosterhjemsarbeidet.

2.7 Teori om rutiner og forventinger i organisasjoner

For å forstå kontaktpersoners behov for rutiner, struktur og forventninger i fosterhjemsarbeidet og i deres oppfølging av fosterforeldrepar, har jeg valgt og presentere noen aspekter innenfor organisasjonspsykologien. I organisasjonspsykologien blir forventinger beskrevet å være en blanding av fornuftsmessig og emosjonell art. (Kolb et.al., 1986). I et arbeidsforhold inngås en slags uskreven psykologisk kontrakt som handler om individets forventninger til organisasjonen og organisasjonens forventninger til individet. En

slik psykologisk kontrakt beskrives som et skiftende dynamisk forhold som til stadighet må revurderes. Som ansatt i en organisasjon kan det lett oppstå frustrasjoner om ikke informasjon og forhandling om gjensidige forventinger, klare roller og forpliktelser og stabilitet ligger til grunn (Kolb et.al., 1986, s. 31). Organisasjonspsykologi er en omfattende teori, som har utviklet seg fra industri og næringsliv til å omfatte ulike profesjonsområder, herunder også offentlig administrasjon. Organisasjonspsykologien har vært opptatt av å gi mening og nytte for profesjonelle ledere, og Kurt Lewin (1997) sitt arbeid med gruppedynamikk og sensitivitetstrening (Kolb et al., 1986, s. 12-13).

Forskning innenfor organisasjonslæring har også forbundet hvordan de ansattes psykologiske trygghet spiller inn som en viktig faktor i det å tørre å heve sin stemme, delta i teamarbeid og samarbeid i organisasjoner som jobber med komplekse fagområder (Edmondson & Lei, 2014). Fosterhjemarbeid kan ses på som et komplekst og sammensatt fagområde, hvor selvstendige valg og avgjørelser er en del av kontaktpersonens arbeidshverdag.

2.6 Tidligere forskning

Jeg vil nå gjøre rede for tidligere forskning som jeg mener er relevant for min studie. Jeg har valgt å trekke fram frem forskning på fosterforeldre og adoptivforeldres parforhold, forskning på parforholdets innvirkning på omsorgsrollen, og forskning på barnevernets oppfølging av fosterforeldre. Deretter gir jeg en kort presentasjon av forskning på parforhold. Jeg begynner med en forklaring på hvordan litteratursøkene er avgrenset og gjennomført.

2.6.1 Litteratursøk

I søket for å finne relevant forskning har jeg brukt databaser som Idunn, Bibsok.no, Oria, Google Scholar. I tillegg har jeg søkt i Google og på andre offentlige sider som Helsebiblioteket.no, Barne- og familiedepartementet, Bufetat.no og Bufdir.no. med ulike variasjoner og sammensetninger av søkeord som: *Fosterforeldre, parforhold, parterapi, familie, barnevern, fosterhjem, fosterbarn, oppfølging, kontaktperson(er), saksbehandler(e), terapi, veiledning, aksjonsforskning, forskning, fosterparents, action research, spouse,*

couple, fostercare, family, marriage, coupletherapy, therapy, social workers, child welfare, child protection service (CPS). Jeg har også fått tips om relevant forskning og teori fra min veileder, og jeg har også søkt i andre masteroppgaver og doktoravhandlinger med relevans for mitt tema. En svakhet ved litteratursøket, er at jeg ikke har gjennomført et systematisk litteratursøk i vitenskapelige søkemotorer.

2.6.2 Forskning om fosterforeldres parforhold og barnevern

Litteratursøket viser at det finnes forskning fra USA som omhandler *barnevernets fokus* på parforholdets behov i fosterforeldreskapet. Dette temaet ser derimot ut til å være mindre utforsket i Norge og i Norden. Den senere tiden har forskning på fosterhjemmets funksjon og kvalitet, sett i sammenheng med deres omsorgsoppgaver, fått noe mer interesse knyttet til seg. En økende mengde forskning indikerer at barns velvære synker når kvaliteten på foreldrenes parforhold er dårlig. Både nasjonal og internasjonal forskning viser at parforholdets kvalitet blir satt på prøve i fosterforeldreskapet. Lugg (2020) og Lien (2021), er to nylige kvalitative studier fra Norge som belyser hvordan norske fosterforeldre opplever at fosterhjemsoppdraget påvirker deres parforhold på godt og vondt i ofte krevende omsorgsoppgaver, med stressbelastninger og dynamikkendringer i paret og i familien. Videre bidrar flere studier fra USA til denne belysningen (se f.eks. Adams, et al., 2018; Orme & Buehler, 2001; Ottaway & Selwyn, 2016). Den forskningen som er tilgjengelig tyder på en sammenheng mellom fosterforeldre og familiens egenskaper, og fosterbarns atferds- og følelsesmessige problemer. Blant annet viser studien til Richardson og Futris (2019) at stressutløste utfordringer i fosterforeldreskapet påvirker deres parforhold, og at et positivt ekteskap og parforhold er en kritisk viktig faktor i etablering av fosterhjem med høy kvalitet. Den norske forskningsrapporten «*Utilsiktet flytting fra fosterhjem*», (Backe-Hansen et al., 2013), vektlegger hvordan en god og stabil relasjon mellom fosterforeldre fremmer stabilitet i fosterhjems plasseringen og motvirker utilsiktede brudd og flyttinger for barnet. I tillegg belyser de at et vanskelig forhold til barneverntjenesten eller barnets foreldre kan gi merbelastninger som igjen øker sannsynligheten for at plasseringen ender med utilsiktet brudd.

Lugg (2020) og Lien (2021) har begge forsket på fosterforeldres parforhold i Norge. I sine studier presiserer de begge, at kompetanse om og ivaretagelse av fosterforeldres

parforhold, bør få økt fokus i det norske barnevernet. Lien (2021, s. 76), foreslår at parforhold som tema bør presenteres allerede i forberedelsesfasen til fosterforeldreskapet.

Mooradian et al., (2018) gjennomførte en kvalitativ studie, hvor 22 ektefeller med adopterte barn fra barnevernet deltok i fire fokusgrupper. Deres resultater viser at parene ønsket at fagpersoner i barnevernet skulle både forberede de på innvirkningen en adopsjon kunne ha på parforholdet, og videre aktivt videre ha fokus på parforholdet i oppfølgingen.

Falch-Evensen, (2018) har gitt ut rapporten «*Stabilitet i fosterhjem, internasjonal forskning om barnets behov for trygghet og stabilitet*». Rapporten har som målsetting å beskrive hva som er årsaken til ustabilitet i fosterhjem, og lage et riss av fosterhjemsfagets utfordringer, samt bidra med forslag til tiltak som kan bøte på ustabiliteten (Falch-Evensen, 2018, s. 69). Han tillegger også at utfordringer i fosterhjemmet kan legge et press på fosterbarnets oppfatning av trygghet og forutsigbarhet, at dette kan legge ekstra belastning til fosterbarnets hverdag og at dette er en hovedoppgave for barneverntjenesten og fosterhjemmet å bearbeide og motvirke.

Folkehelseinstituttet gav i 2021 ut rapporten «Hva kjennetegner gode (adoptiv) foreldre» (Bårdstu et al., 2021). Rapporten ble utarbeidet på forespørsel fra Bufdir og er en litteraturgjennomgang av resultatene fra 146 identifiserte studier hvor både adoptivforeldre og adoptivfamilien diskuteres. Rapporten hadde som formål å formidle kunnskap om hvilke faktorer som har betydning for adoptivøkeres evne til å ivareta et adoptivbarns omsorgsbehov og hvordan de ulike faktorene kunne påvirke omsorgsevnen over tid. Jeg mener at denne rapporten også er relevant for min forskning, i det mange fosterbarn har, i likhet med adoptivbarn, vært utsatt for omsorgssvikt og de kan ha store helseutfordringer. I rapporten kommer det fram at kvaliteten på adoptivforeldres parforhold påvirker en rekke faktorer i familien, blant annet hvordan foreldrene samhandler og kommuniserer, og at et dårlig parforhold påvirker omsorgsevne og oppdragerstil på en negativ måte. (Bårdstu et al., 2021, s. 57).

Flere forskningsresultater fra USA viser at negativiteten i paret og i foreldresamarbeidet fører til negative og lite effektive foreldreskap. Dette fører igjen til stress og barn utsettes for høyere risiko for omsorgssvikt. Barn er tryggere når de voksne i livene deres har sunne og gode forhold, og ofte assosieres et sunt parforhold med positivt foreldreskap,

foreldresamarbeid, og stabile, trygge hjem. Ottaway og Selwyn (2016), beskriver fenomener som «compassion fatigue», og legger i sin forskningsartikkel vekt på at det er behov for at de oppfølgingsansvarlige for fosterhjem anerkjenner dette som reelle utfordringer. De støtter opp under at det er viktig å ha et barnevern hvor det legges vekt på det systemiske syn på omsorgen rundt et barn da det åpenbart er et viktig behov for fosterbarn å ha omsorgspersoner som evner å reagere sensitivt på deres omsorgsbehov.

I USA viser forskningen til Stover et al. (2012), at kvaliteten på parforholdet i særskilt grad antas å kunne ha en smitteeffekt på foreldrenes oppdragerstil. Det antas at et dårlig parforhold kan bidra til at foreldre har mindre tålmodighet og respondere med mer sinne, aggresjon og fiendtlighet på utfordrende atferd hos barna. Et mer harmonisk parforhold derimot, antas å kunne bidra til å bedre og mer adekvat samhandling og kommunikasjon mellom foreldre og barn, preget av nærhet, respekt og stabilitet.

Videre belyser også Adams et al., (2018) i sin artikkel, behovet for et mer helhetlig og systemisk blikk i oppfølging og samarbeid med fosterhjem. I dette nevner de spesielle stressbelastningene fosterforeldre opplever å stå i, og at stress over tid påvirker evnen til refleksjon, fleksibilitet, evnen til selvregulering og omsorgsevne på en negativ måte.

Schramm et al., (2012) viser til sine resultater og konkluderer med at barnevernet kan, ved å jobbe med styrking av styrke par og med-foreldres relasjoner, fremme stabilitet i fosterfamilier. Videre hevder de at det å integrere undervisning om par- og relasjonsarbeid til fagfolk i barnevernet, kan stryke og bidra positivt til barnevernssektoren. I forhold til fosterfamilier, viser også Schramm et al., (2012) til Orme og Buehler (2001), at stressrelaterte utfordringer i forbindelse med krevende omsorgsoppgaver kan se ut til å forverre allerede eksisterende problemer i parforholdet og mellom paret og øke risikoen for konflikter.

Videre foreligger det forskning som kan informere om hvordan barnevernet kan bidra til å styrke fosterforeldres parforhold ved at fagfolk i barnevernet får opplæring i innen par- og relasjonsarbeid (Schramm 2012; Schramm et al, 2013). Det finnes flere forskningsartikler fra USA som omhandler barnevernets muligheter til å jobbe forebyggende med parforhold, herunder også med fosterforeldrepar. I tillegg finnes kvantitative undersøkelser som diskuterer og analyserer nytteverdien av opplæringsprogrammer til barnevernsansatte, og i

dette også overføringsverdien fra teoretisk kunnskap til praksisutøvelse (Schramm et al., 2012; Futris et al., 2014; Futris et al., 2015).

Eksempelvis, basert på et utvalg av 1015 barnevernsansatte fra to stater i USA, viser den kvantitative undersøkelse til Schramm et al., (2012), at fagfolk opplever at det å fremme sunne par- og ekteskapsforhold er relevant for familiene de følger opp og for deres barnevernsarbeid, og at de ønsket mer opplæring om parforhold. Resultatene viser også at informantene mente at opplæring var hensiktsmessig og viktig for å få nødvendig kompetanse for å være komfortable i å jobbe med dette temaet.

2.6.3 Forskning på parforhold

Forskning på parforhold generelt også er relevant for denne studien. Ved å belyse forskning på parforhold kan det være til hjelp for å faglig begrunne barnevernets behov for kunnskap på området. Brudd mellom fosterforeldrepar påvirker fosterbarnet og eventuelt andre barn i familien.

Karlsen og Andersen (2015) har gjennomført en kvalitativ studie hvor de utforsket parterapiens betydning innen psykisk helsevern for barn og unge. Undersøkelsen viste at parterapi bedrer negative samspillsmønstre mellom de voksne og mellom voksne og barn. Forskerne mener at parterapi bør systematisk inngå som en del av ordinært behandlingstilbud innen psykisk helsevern for barn og ungdom, og de gir støtte til utsagnet om at «hjelp til voksne er hjelp til barn».

Det å bli foreldre for første gang og være småbarnsforeldre, mener jeg kan ha visse likhetstegn som det å bli fosterforeldre. Herland og Farstad (2021) viser til hvordan småbarnsfasen kan oppleves som krevende for mange par, og de har forsket på betydningen av å komme tidlig inn med virksomme tiltak for å forebygge utvikling av fastlåste konflikter og mangel på stabilitet i samlivet. Resultatene synliggjør verdien av tverrprofesjonelt samarbeid for å forebygge mulige parkonflikter og samlivsbrudd.

2.6.4 Forskning på parterapi

Det finnes mye forskning på parterapi, og det konkluderes med at parterapi er hjelpsomt overfor mennesker som søker hjelp til ulike relasjonelle utfordringer i parforholdet (Tilden, 2017, s. 94). Forskningen viser oss at det er våre grunnleggende følelser og behov som i stor grad skaper nærhet og glede i parforholdet, men som også kan skape distanse, sorg og brudd.

John M. Gottman (2015), og hans medforskere har drevet med omfattende parforskning i over 40 år, og har forsket på mer enn 3000 par. Gottman har i sin forskning sammenfattet kunnskapen om «mesterparene» og hva som gjør at de lykkes i samlivet. Gottman har samlet denne kunnskapen i teorien om det solide samlivshuset. Samlivshuset, hvor huset er en metafor for hva et sterkt og godt forhold består av, bygges av paret i samspill og har ni grunnpilarer som består av; to bærebjelker og syv prinsipper, hvor prinsippene beskrives som etasjene i huset. De to bærebjerkene er *tillit* og *forpliktelse*. De syv etasjene, eller prinsippene, beskrives fra første etasje og videre opp til loftetasjen – disse er: (1) Gjøre deg kjent med livet til partneren din. (2) Dyrke gjensidig beundring og glede. (3) Se på partneren din, ikke snu deg vekk. (4) Ha en positiv innstilling. (5) Håndter konflikter gjennom å; -la deg påvirke av partneren din, -fortsette å være i dialog, -øve på å roe deg ned. (6) Se parforholdet som hjelp til å realisere egne drømmer og håp. (7) Skape felles drømmer, verdier og ritualer. Prinsippene til Gottman bygger på samarbeid og bevissthet i parforholdet.

Den britiske psykiateren John Bowlby (1969) forsket på utviklet tilknytningsteorien som handler om hvordan vi mennesker er programmert til å knytte oss med sterke og følelsesmessige bånd til våre nærmeste relasjoner (Teigen, 2017, s. 133). Parforhold handler også om tilknytning, og den britiske psykolog Sue Johnson, gjenopplaget John Bowlby (1969) og hans tilknytningsteori. Hun og hennes medforskere så sammenhengen mellom par sine følelsesmessige reaksjoner og tilknytningsmønstrene vi danner som barn. De så hvordan disse dyptliggende mønstrene påvirker oss i voksenlivet, og i våre relasjoner.

Tilknytningsteorien har de siste tiårene vært aktuelle teorier å se til i barneverntjenesten, men da særlig med tanke på barn og samspillet mellom barn og deres foreldre.

3. Metode

3.1 Innledning

I dette kapitlet vil jeg presentere aksjonsforskning som metodisk tilnærming og gjøre rede for relevant teori. Videre vil jeg redegjøre for datainnsamlingsmetodene og beskrive gjennomføringen av dette. Mot slutten av kapitlet beskrives fasene i analyseprosessen før jeg avslutningsvis reflekterer over forskningsetiske problemstillinger i studien og min rolle som forsker i dette aksjonsforskningsprosjektet. Først vil jeg redegjøre for studiens vitenskapsteoretiske ståsted.

3.2 Sosialkonstruksjonisme som vitenskapsteoretisk ståsted

Denne studien har sitt vitenskapsteoretiske ståsted innenfor det sosialkonstruksjonistiske perspektivet. Sosialkonstruksjonisme som vitenskapsteori handler om at kunnskap konstrueres og samskapes i interaksjon med andre. Hersted og McNamee (2021, s. 141), hevder at det å ta del i en aksjonsforskning, er å ta del i en prosess som er sosialt konstruert, fordi aksjonsforskningens mål ikke i hovedsak er å utforske det som allerede finnes, slik mange andre forskningsmetoder gjør. Forskning innenfor det sosialkonstruksjonistiske perspektivet, omtales gjerne som transformativ, framtidsformende og samarbeidsbasert (Hersted & McNamee, 2021, s. 152). Ved å forstå forskning på denne måten, får virkeligheten først betydning når den tolkes sammen med andre. Nåtid forståes og fremtiden formes i samarbeid og samhandling med andre.

I sosialkonstruksjonismen legges det også avgjørende vekt på språklig sosial interaksjon som betingelse for kunnskap. Det er en forståelse om at all kunnskap oppstår i en intersubjektiv kontekst, hvor språklig samhandling konstruerer relasjonen både mellom subjekter, og mellom subjekter og verden, og det er i disse konstruksjonene vi etablerer vår selvforståelse og vår virkelighetsforståelse (Thomassen, 2018, s. 180). Sosialkonstruksjonisme handler om at vi mennesker ikke kan vite noe om virkeligheten utenom slik vi konstruerer den selv (Gergen, 2015). Gergen fremhever at mening dannes relasjonelt gjennom språket og i samhandling med andre, og alt skapes i relasjon til noe annet. Slik sett henger alt sammen med alt, og i en verden sett med sosialkonstruksjonistiske briller finnes ingen sannhet med

stor S. Mening skapes i forskningsprosessen, som grunnlegges ut fra et syn om at det ikke finnes objektive fakta i forskning på mennesker.

Ved å se forskning i et prosessperspektiv, kan forskning få en avgjørende rolle i endringsskapende arbeid og i pågående sosiale transformasjonsaktiviteter (Hersted & McNamee, 2021, s. 149). Forskningsprosessen kan på denne måten i seg selv virke stimulerende på utvikling. Dette ble tydelig i for meg i denne studiens forskningsprosess, når deltakernes viste engasjement, hadde visjoner og konkrete ideer om hvordan avdelingen kan videreutvikle fosterhjemsarbeidet framover.

Hele forskningsprosessen og synet på kunnskapsutvikling handler om at forskningen er en relasjonell prosess og at jeg som forsker er medskaper av kunnskap sammen med deltakerne i forskningsprosjektet (Heron, 1996; McNamee, 2010, s. 14). Som forsker er jeg altså med på å skape de endringene og den utviklingen som skjer, implisitt i det å være forsker og eksplisitt i min tilstedeværelse i møte med deltakerne og i intervjuene underveis. I lys av min interesse, min nysgjerrighet, hvem jeg er, hvem jeg blir og hvem de andre blir i møte med meg, ser jeg ut ifra et sosialkonstruksjonistisk ståsted og erkjenner at vår sosiale virkelighet skapes gjennom det vi mennesker gjør sammen (Hersted & McNamee, 2021, s. 142). Forskning i lys av en sosialkonstruksjonistisk forståelse innebærer at kunnskap blir skapt i møtet mellom forsker og forskningsdeltakere, og at jeg som forsker tar medansvar for at deltakerne og gruppen skal kunne utvikle sin praksis. Jeg vil reflektere mer over dette i kapitlet om forskningsetikk.

3.3 Aksjonsforskning

Som forskningstilnærming har jeg valgt aksjonsforskning, fordi jeg ønsket å undersøke om kunnskap om parforhold kunne bidra til å utvide barnevernets perspektiv til også å gjelde ivaretagelse av fosterforeldres samliv. For å understøtte mitt valg av aksjonsforskning, viser jeg til Bradbury (2015, s. 3), som definerer aksjonsforskning som en demokratisk og deltakerorientert metode som samler handling og refleksjon, teori og praksis for å utvikle kunnskap. Aksjonsforskningen rommer ideen om at forskningsprosessen og forskningsaktiviteten er en slags sosial aktivitet som gjennom samspillet mellom

forskningsdeltakerne avler fram nye forståelser og nye muligheter og kan kalles en framtidsformende forskning (Gergen, 2015). Aksjonsforskning er en praksisnær forskning og kan beskrives som en bred og mangfoldig familie (McNiff, 2017, s. 10). Et formål med aksjonsforskning er å mobilisere ressurser og ideer fra relevante aktører, for eksempel for å forbedre offentlig tjenesteproduksjon slik ett av målene til denne studien har vært (Heimburg & Ness, 2021, s. 20). Aksjonsforskning er en kvalitativ måte å forske på, og den egner seg godt til prosjekter og til forskning hvor vi er opptatt av å få en innsikt i hvordan vi mennesker oppfatter verden, og hvordan relasjoner og situasjoner påvirker oss. For å skape utvikling så må det også skapes en forståelse for hva som skjer, det var derfor viktig for meg å få med kontaktpersonenes «innenfraperspektiv» (Høiseth, 2021, s. 11), i det deres forståelse av egen praksis og arbeidsplassens praksis, er avgjørende kunnskap å ha med i et videre utviklingsarbeid. Som forsker på egen arbeidsplass, har jeg en unik mulighet til å kunne være med på å bidra til faglig utvikling av avdelingen. Denne forskningstilnærmingen kan også kalles for innsideraksjonsforskning. Det særegne ved innsideraksjonsforskning er at den akademiske forskeren er en del av den organisasjonen hvor forskningsprosjektet er forankret, og kan på denne måten kan bidra til å oppbygge organisatorisk forandringskapasitet (Rohwedder et al., 2021, s. 62).

Jeg er inspirert av Herons (1996) co-operative inquiry, som Hummelvoll (2006) har oversatt som handlings- og deltakerorientert forskningssamarbeid. Dialogisk samarbeid og deltakende aksjonsforskning utvider vår kunnskap, og kan bidra til å intensivere fremdrift og prosesser i praksis, ved at den utløser refleksive prosesser både hos deltakerne og hos meg som forsker. I et handlingsorientert forskningssamarbeid lærer man sammen med og forsker sammen med mennesker som har samme interesse og ønske om endring (Heron & Reason, 2006). Forskningsmetoden involverer to eller flere mennesker som forsker på et emne eller tema gjennom sine egne opplevelser og erfaringer knyttet til det som skal forskes på. Forskerne beveger seg sammen i erfarings- og refleksjonsfaser hvor de involverte forskerne er medsubjekter i erfaringsfasen og medforskere i refleksjonsfasen (Heron & Reason, 2006, s. 146). Kjernen i handlingsorientert forskningssamarbeid er en bevisst og selvkritisk bevegelse mellom erfaring og refleksjon som gjennomgår flere sykluser, hvor ideer, praksis

og erfaring systematisk finslipes og forbedres. Selve prosessen har fire faser hvor man ifølge Hummelvoll (2006, s. 21):

Fase 1: Utforsker ideer, begreper og modeller man vil ta inn i forskningen.

Fase 2: Man bestemmer hvordan forskningsaksjonen skal gjennomføres.

Fase 3: Kunnskapsanvendelsen fører medforskerne inn i fordypning av sin praksis som med- subjekter.

Fase 4: Etter å ha engasjert seg dypt i praksis og erfaringer i fase 2 og 3, går forskeren og medforskerne tilbake til en refleksjon over de opprinnelige forsknings-spørsmålene fra fase 1, og ser disse i lys av de erfaringene som er gjort for å skape mening i disse.

Jeg brukte denne fasebeskrivelsen som et slags kart for forskningsprosessen og presenterte planen for forskningssamarbeidet for deltakergruppen. Fasene framstilles i denne beskrivelse som en slags lineær og forutbestemt bevegelse, i vår prosess opplevde jeg at fasene gled over i hverandre og at de ikke var tydelig adskilt. Så her har jeg valgt å støtte meg til det velkjente ordtaket om at kartet ikke alltid stemmer overens med terrenget.

Aksjonsforskningen i denne studien kan derfor også på mange måter beskrives som en slags *modifisering av Co-operative inquiry* (Dalene, 2022), fordi det var *jeg* som forsker som valgte fokus for prosjektet, og jeg hadde laget problemstilling og forskningsspørsmål på forhånd. Det ble altså ikke laget i samarbeid med kollegaene som deltok i studien. Jeg begrunner dette med at jeg, som ny i forskningens verden, ikke hadde planlagt dette godt nok inn i forberedelsene mine. Jeg tok allikevel med kollegaene mine til råds da jeg presenterte metode og forskningsspørsmål på informasjonsmøtet, og fortalte at jeg var åpen for innspill og ideer. Videre i hele forskningsprosessen var mine kollegaer *aktiverte kunnskapskilder* sammen med meg, hvor jeg som forsker fungerte som et medierende ledd i frembringelse av kunnskapen og gjennom å dokumentere og tolke den. Jeg hadde mange roller og funksjoner, blant annet som *avansert sekretær* med utvidede fullmakter under kunnskapsdannelsesprosessen ved at jeg analyserte materialet, sammenfattet funnene, presisere analytiske spor og presentere dem for deltakerne underveis og ved avslutningen for å sikre gyldighet og relevans før publisering (Hummelvoll, 2021, s. 159). Jeg vil reflektere videre over dette og egen forskerrolle i kapittel 7.

Jeg var usikker på om hvorvidt deltakerne i min studie kunne kalles for «medforskere», gitt at jeg allerede hadde en klar forskningsplan med mål og problemstilling før jeg rekrutterte de som deltakere. Jeg fant hjelp i Dalene (2022, s. 79), i det hun beskrev sine antakelser om at deltakerne i hennes aksjonsforskningsprosjekt nok ikke identifiserte seg som «medforskere». Dette var gjenkjennelige tanker for meg, fordi jeg antok at deltakerne i dette aksjonsforskningsprosjekt ikke fikk samme eierskap til forskningsarbeidet slik som jeg, og de kjente seg nok heller ikke som «medforskere». Jeg vil derfor beskrive mine kollegaer som samarbeidende forskningsdeltakere, fordi vi i fellesskap har bidratt med erfaringer, tanker og refleksjoner i en forskningsaktivitet som en sosial, utviklende og lærende prosess. Jeg videre i teksten bruke begrepet «deltakere».

3.4 Gjennomføring av aksjonsforskningsprosjektet

En av hensiktene med aksjonsforskningsprosjektet var å fremme faglig kompetanse hos deltakerne knyttet til parforhold og parterapi. Videre ønsket jeg å undersøke hvilke erfaringer som ble skapt i møtet mellom kunnskapsutvikling lokalt i gruppen og hvordan dette videre kunne påvirke praksis og utvikling av vår avdeling. En systematisk refleksjon over praksiserfaringer i en halvårs periode, skapte kunnskap om kontaktpersoner ulike arbeidssituasjoner, dilemmaer, opplevelser og erfaringer.

3.4.1 Beskrivelse av utvalgsprosessen

Da studien skulle gjennomføres på egen arbeidsplass var det nærliggende å rekruttere deltakere blant mine kollegaer. I organisasjoner vil formelle posisjoner være utgangspunkt for valg av forskningsdeltakere (Fangen, 2004, s. 55). Jeg ønsket kontaktpersoner som deltakere, fordi de til daglig jobber med oppfølging av fosterforeldre. Dette førte til at jeg foretok et strategisk utvalg av deltakere. Strategisk utvelgelse vil si at forskeren først bestemmer seg for en bestemt målgruppe og så hvilke personer innenfor den bestemte målgruppen som er mest hensiktsmessig for å få samlet inn nødvendige data (Johannessen et al., 2016, s. 115). Etter å ha blitt inspirert av en digital undervisningssamtale i 2021 mellom Anne Hedvig Vedeler og Ottar Ness, bestemte jeg meg for at jeg ville forsøke å starte et aksjonsforskningsprosjekt i fosterhjemsavdelingen jeg jobber i. Utvelgelsesprosessen

startet i det jeg begynte å snakke med kollegaer om min plan for masteroppgaven. Jeg pratet med kollegaer om mine forskningsideer i kontorlandskapet, i lunsjen, ved tilfeldige kollegatreff, og generelt på steder hvor det var faglig snakk og utvekslinger av erfaringer.

Jeg fortalte at jeg hadde en ide om å forske på hvordan vi, i vår avdeling, kunne få mer fokus på fosterforeldres parforhold. Dette vekket entusiasme hos flere av mine kollegaer. Jeg fikk klarsignal fra leder om at prosjektmøtene kunne gjennomføres i arbeidstiden og at det kunne brukes som et ledd i avdelingens utviklingsarbeid. I løpet av våren 2021, valgte jeg ut tre av mine kollegaer som virket mest motiverte og som hadde mulighet og ønske om å bruke av sin tid og arbeidsressurs i prosjektet. I tillegg valgte jeg å spørre en de yngre kollegaene i avdelingen, for å få en gruppe som kunne representere mangfoldet av kontaktpersoner. Gruppen bestod nå av fem deltakere, inkludert meg selv, med noe ulik fagutdanning, alder og erfaringsgrunnlag.

3.4.2 Presentasjon av deltakerne

Deltakerne i prosjektgruppen jobber til daglig som kontaktpersoner i samme fosterhjemsavdeling. Jeg jobber som tidligere nevnt som familieveileder i samme avdeling. I tillegg til meg bestod prosjektgruppen av fem kvinner i 30 - 50 årene. Deres erfaring fra barnevernsarbeid var fra 1 år – 18 år, og i arbeid med fosterhjem fra 1 år – 8 års erfaring. En av deltakerne hadde videreutdanning i familieterapi og systemisk praksis. En av deltakerne hadde grunnutdanning som barnevernspedagog, og resten som sosionomer. Tre av deltakerne hadde egenerfaring fra det å være fosterhjem.

3.5 Datagenerering

Data ble generert gjennom dialogbasert undervisning og flerstegs fokusgruppeintervjuer (Hummelvoll, 2006; 2010). Aksjonsforskningsgruppen gjennomførte totalt ni møter i perioden juni 2021–januar 2022. Møtene hadde ulikt innhold og tre av møtene ble gjennomført som dialogbasert undervisning. Grunnet restriksjoner knyttet til Covid-19, ble ett av møtene gjennomført digitalt.

3.5.1 Dialogbasert undervisning

Jeg var inspirert av dialogbasert- og refleksjonspreget undervisning, som også kan være en del av et handlingsorientert forskningssamarbeid, (Hummelvoll, 2006). Jeg ønsket å formidle kunnskap om teori og forskning på parforhold i fosterforeldreskapet uten å framstå som en ekspert og foreleser, men å være en pådriver for faglige diskusjoner og et lokalt utviklingsarbeid. Ved å bruke dialogbasert undervisning, kunne jeg formidle kunnskap på en måte som bar preg av dialoger og refleksjoner (Hummelvoll, 2003, s. 211).

Dialogbasert undervisning og refleksjoner foregår som en veksling mellom klinisk erfaring og teoretisk refleksjon, og gjennom kritisk refleksjon over praksis. Videre dataskapning, analyse og foreløpig rapportering tilbakestilles til medforskerne for å undersøke graden av gjenkjennelse, relevans og anvendelse (Hummelvoll, 2006, s.26). Hummelvoll (2006) viser til forskningsbaserte undervisningsprosjekter hvor det aktivt er forsøkt å bygge en bro over den opplevde kløften mellom tradisjonell forskningsbasert kunnskap, og praktikernes erfaringsbaserte kunnskap.

Prosjektet ble delt opp i flere faser og møtepunkter, og jeg tok hovedansvaret for å finne teori som jeg så laget et undervisningsopplegg på. Møtene skulle være et rom for å få fram kontaktpersonenes erfaringer knyttet til temaet *parforhold i fosterforeldreskapet*. Jeg ønsket å få fram refleksjoner og ideer som kunne være med på å utvikle nåværende og framtidig praksis.

Jeg forberedte temaer som i hovedsak omhandlet teorier om parterapi og parforhold i et tilknytningsperspektiv, (Johnson 2008), og Gottmans (1999) forskningsresultater. Innholdet i undervisningsmøtene, hyppighet og oppmøte vises i denne tabellen:

Figur 2. Oversikt over møter og møtedeltakelse

Møtedato	Møtetype	Deltaker 1	Deltaker 2	Deltaker 3	Deltaker 4
03.06.21	Informasjon om prosjekt, plan og metode	x	x	x	x
19.08.21	Dialogbasert undervisning om Gottmans forskning	x	-	x	-
15.09.21	Første fokusgruppeintervju. Lydopptak.	x	x	x	x
14.10.21	Dialogbasert undervisning. Par og tilknytningsteori. Johnson). Tidligere forskning (Gjennomført på Teams). Lydopptak.	x	x	x	x
28.10.21	Fosterforeldre og parforhold. Erfaringer fra praksis, og utviklingsideer.	-	x	x	x
11.11.21	Andre Fokusgruppeintervju. Lydopptak.	x	x	x	x
02.12.21	Dialogbasert undervisning. Emosjonsfokusert parterapi.	x	x	x	-
16.12.21	Erfaringsdeling, opplevelser og refleksjoner så langt. Lydopptak.	-	-	x	x
12.01.22	Tredje Fokusgruppeintervju. Lydopptak.	x	x	x	-

Jeg brukte PowerPoint-presentasjoner som jeg hadde laget i undervisningen, hvor jeg la fram ulike teorier om parforhold, for eksempel; tilknytningsteori, følelshåndtering og konflikter. Jeg hentet fagstoff og inspirasjon fra fagbøker, verktøy fra Bufferkurs for par, og forskningsartikler. I tillegg så vi på filmer om ulike terapeutiske tilnærminger. Jeg la vekt på å vise til tidligere forskning om parforhold i fosterforeldreskap og forskning knyttet til

adoptivforeldre og parforhold, og hvordan kvaliteten på parforhold kan påvirke omsorgskvaliteten.

I det siste undervisningsmøtet spurte jeg deltakerne om det var noe de kunne tenke seg å lære mere om i forhold til parforhold. De kom fram til at de ønsket å lære mer om emosjonsfokusert parterapi. Etter alle de ni møtepunktene, fylte deltakerne ut en refleksjonslogg. Her er et eksempel på en logg som ble sendt meg på e-post i etterkant av dialogbasert undervisning, 14.oktober:

Figur 3. Eksempel på refleksjonslogg fra deltaker

REFLEKSJONSLOGG -
Dato: 14.10.2021

Min opplevelse av dagens møte:
Jeg opplevde at møte var interessant og åpnet opp refleksjoner rundt tilknytning i parforholdet. Da vi så videoen som viste tilknytning både mellom barn og voksen og mellom et par var det mye likt.

Hvilke tanker og ideer har blitt vekket i meg, hva ble jeg opptatt av?
Da vi så videoen tenkte jeg på avvising, og at det er mange som reagerer på denne måten da de blir avvist. Allikevel er flere mer sårbar for avvising enn andre og at det kan handle om den tilknytningen du har med deg fra du var barn. Vi snakket om at parforholdet bør få mer fokus i godkjenningssalen og at vi bør holde kurs for fosterforeldre med tema parforholdet. Jeg er veldig opptatt av at dette tema jobbes med fremover for å forebygge konflikter og brudd i fosterhjem. Jeg tenker i stor grad at hvis fosterforeldrene har det bra i parforholdet, vil dette ha en svært positiv effekt på fosterbarna.

Noen ideer jeg ønsker å prøve ut i praksis til neste gang?
Jeg ønsker å ta en prat med et par fosterfamilier og spørre dem om hva de tenker vi kunne hatt som spørsmål i en godkjenningsprosess som dreier seg om dem som par. Jeg ønsker også å spørre dem om hva de tenker om kurs og hva som fungerer bra for dem som par i rammen som fosterhjem.

3.5.2 Flerstegs fokusgruppeintervju

Hummelvoll (2010) har utviklet *flerstegs fokusgruppeintervju* som en metode for datagenerering. Jeg har brukt denne metoden i kombinasjon med dialogbasert undervisning, også inspirert av Hummelvoll (2003; 2006). Flerstegs fokusgruppeintervju som metode, bygger på mange års erfaringer fra aksjonsforskning hvor denne intervjumetoden har blitt tatt i bruk med personal- og brukergrupper. Den innebærer at samme gruppe møtes flere ganger for å undersøke og reflektere rundt et tema, fenomen eller problem (Dalene, 2022, s. 65; Hummelvoll, 2010, s. 4-5).

Et fokusgruppeintervju kjennetegnes av at det er en ikke-styrende intervjustil hvor forskeren først og fremst har som mål om å få fram mange forskjellige synspunkt, erfaringer og tanker om temaet som skal diskuteres (Kvale & Brinkmann 2019, s. 179), og er en måte å samle inn kvalitative data fra en mindre gruppe om et angitt tema. Gjennom gruppediskusjon beskriver og reflekterer deltakerne over subjektive opplevelser, erfaringer, synspunkter eller holdninger i forhold til et fenomen eller en gitt situasjon. Temaet blir gitt av forskeren og kan være knyttet til en spesiell situasjon, et problem, en erfaring, et helsetjenestetilbud eller et annet avgrenset fenomen. Metoden egner seg godt til å innhente data som kan brukes til å utvikle praksis (Lerdal & Karlsson 2008, s. 2).

I det første fokusintervjuet var jeg opptatt av å vite hvilke forventninger gruppen hadde til aksjonsforskningsprosjektet, og hva de ønsket eller håpet skulle skje. Jeg var villig at alle tre intervjuene skulle ha en uformell og trygg ramme, og startet med enkle spørsmål som er lette å svare på for å skape en god stemning og aktivisere deltakerne. Etter hvert kunne jeg spørre mer fokusert og hente opp temaer jeg ønsket å vite mere om (Malterud, 2012, s. 71). Jeg tok ansvar for tiden og prøvde i så god grad som mulig å disponere den på en god måte. Ved å notere meg hvordan jeg posisjonerte meg i intervjusituasjonene, forsøkte jeg å sjonglerte mellom det å lede og ikke å være for ledende. Jeg oppmuntret kollegaene til å beskrive, ved å utfordre passe, passe på at alle kom til ordet, og å være bevisst på gruppedynamikken.

Jeg valgte å bruke en semistrukturert intervjuguider for å kunne følge deltakernes i deres fortellinger og det de ble opptatt av der og da. Rekkefølgene av spørsmål i et semistrukturert intervju kan være fleksible (Johannessen et. al, 2016, s. 146), og de gir også forskeren rom for å kunne stille spørsmål som ikke var planlagt på forhånd (Kvale & Brinkmann, 2015).

Fokusgruppeintervjuene tok til tider form som en dialog mer enn et intervju med spørsmål og svar (Johannessen et. al, 2016, s. 113). Jeg laget en ny intervjuguide for hvert av intervjuene, med spørsmål som var skrevet ned på forhånd, og jeg var bevisst på å stille åpne spørsmål i et begrenset antall (se vedlegg 4-6). I alle tre intervjuene opplevde jeg at jeg ikke hadde behov for å stille alle spørsmålene, fordi deltakerne kom innpå temaer jeg hadde vært nysgjerrig på. Og ved at en deltakerne delte sine erfaringer, skapte det refleksjoner og nye spørsmål hos de andre.

3.5.3 Beskrivelse av aksjonene i prosjektet

Aksjonene i prosjektet bestod av tre undervisningssekvenser om parforhold og utvalgte parterapeutiske teorier (se figur 2). Ved oppstart av prosjektet, tenkte jeg at fokusgruppeintervjuene skulle bestå av refleksjoner over aksjonene, og hvordan dette hadde påvirket deres praksis og i samtaler med fosterforeldrepar. Så erfarte jeg at fokusgruppeintervjuene også ble en aksjon i seg selv fordi dialogene og refleksjonene som oppstod dannet grunnlag for nye erfaringer og ideer.

Et eksempel på dette skjedde i det andre fokusgruppeintervjuet, da intervjuet skled over i en kreativ fase hvor kontaktpersonene ble engasjert til «å sette inn støtet» og bestemte seg for å snakke med et bestemt antall fosterforeldrepar hvor parforhold skulle være tema.

Deltakerne formulerte en e-poste som de sendte til fem fosterforeldrepar med informasjon om prosjektet og spørsmål om par- og samliv som fosterforeldrene skulle forberede seg på til neste oppfølgingsbesøk.

3.5.4 Lydopptak og transkribering

Jeg benyttet Nettskjema-diktafon sin mobilapp under opptak av intervjuene etter anbefaling fra VID vitenskapelige høgskoles bibliotek. Nettskjema er en sikker løsning for datainnsamling og med appen kunne jeg ta opp lyd fra min smarttelefon som ble sendt kryptert til Nettskjema og det var ikke mulig å lytte til lydfilene fra telefonen.

Jeg har valgte å transkribere alle tre intervjuene selv for å bli godt kjent med materialet og fordi jeg ønsket å tilegne meg kunnskap i å transkribere. Jeg fant det både interessant og

nyttig, og transkriberingen ble som en del av min tolkning og analyseprosess. Transkribering er ikke virkeligheten, men en gjenfortelling av den i det den er en oversettelse fra talespråk til skriftspråk. Underveis i transkripsjonsarbeidet må det gjøres en rekke vurderinger og beslutninger, fordi et velformulert muntlig uttrykk kan virke usammenhengende og preget av gjentakelser når det transkriberes direkte (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 204-205). Se vedlagt utdrag fra transkripsjonen (vedlegg 7).

Jeg ønsket at det skulle være flyt i lesingen når resultatene fra analysen presenteres. Jeg har derfor fjernet tankeord som ehh, atte, hmm og lignende, og på de steder jeg har fjernet deler av teksten har jeg markert dette med (...). Jeg har også brukt (...) når jeg har fjernet enkelte ord for å verne om anonymiteten til deltakerne for å unngå stigmatiserende framstillinger og for å framstille på en respektfull måte i transformasjonen fra muntlig til skriftlig form (Østrem, 2021, s. 97).

3.6 Refleksiv tematisk analyse

For å systematisere og analysere mitt datamateriale har jeg valgt å bruke refleksiv tematisk analyse, og jeg er inspirert av Braun og Clarke (2022). Metodenavnet uttrykker at forskeren skal utøve refleksjon over sin rolle, sin forskningspraksis og over prosessen. Det vil si at jeg under hele prosessen kritisk reflekterte over hva jeg gjorde, hvorfor jeg gjorde og hvordan det jeg gjorde påvirket forskningsresultatet. Utforskingen av tanker og erfaringer pågikk under hele forskningsprosessen.

Allerede etter det første intervjuet hadde jeg bestemt meg for å bruke denne metoden, også mye fordi den ikke er bundet til et bestemt teoretisk rammeverk (Braun & Clarke, 2021). Jeg fant ut at refleksiv tematisk analyse var en nyttig metode for å analysere hendelser og erfaringer, og den var såpass fleksibel at den ga meg den friheten jeg følte jeg hadde behov for i min aksjonsforskning. Refleksiv tematisk analyse er analysemetode som kan knyttes til ulike vitenskapsteoretiske ståsteder, dermed også til denne studiens sosialkonstruksjonistiske vitenskapsteoretiske ståsted. Analysemetoden er både en måte å identifisere og analysere tema på og en måte å rapportere funnene på. Refleksiv tematisk analyse gir systematiske, men ikke rigide prosedyrer for å kode og identifisere temaer i

kvalitative data. Jeg har valgt å se på analysen som en prosess, og som Braun og Clarke (2022, s. 34) beskriver, ga denne metoden meg retningslinjer og ikke regler å følge.

Braun og Clarke (2022) presiserer at de bruker begrepet *faser* istedenfor begrepet *steg*. De skriver at fordi ord er betydningsfulle og fordi ord skaper vår verden, har de kommet fram til at begrepet *faser* er mer beskrivende for analyseprosessen enn begrepet *steg*, da *steg* assosieres med å gå, eller ta ett steg av gangen, opp eller ned. Dette mener de gir en uklar eller en uriktig beskrivelse av refleksiv tematisk analyse, fordi de ulike fasene ikke er skarpt avgrenset eller adskilt. Dessuten kan begrepet *steg* fremkalle assosiasjoner til en ganske lineær og ensrettet modell, noe som ikke stemmer overens med den metodiske prosessen (Braun & Clarke, 2022, s. 34).

De seks fasene er: (1) Bli kjent med datamaterialet. (2) Lag de første kodene. (3) Let etter tema. (4) Gå kritisk gjennom tema. (5) Definer og gi temaene navn. (6) Skriv rapporten.

Jeg vil nå beskrive hvordan jeg jobbet meg gjennom disse seks fasene.

3.6.1 Fase 1: Bli kjent med datamaterialet

Denne fasen handler om å gjøre seg kjent med datamaterialet. Jeg opplevde at denne fasen startet allerede da jeg leste gjennom refleksjonsloggene etter det første møtet og transkriberte det første intervjuet. Alle de tre intervjuene ble foretatt med ca. 8 ukers mellomrom, og jeg transkriberte hvert intervju de påfølgende dagene etter de ble gjennomført. Det var et tidkrevende arbeid, men det å lytte til lydopptakene gjentatte ganger under transkriberingen, gjorde at jeg ble godt kjent med datamaterialet. En annen fordel ved at jeg transkriberte selv, er at jeg ble bevisst min egen intervjustil, og på denne måten lærte jeg av mine feil og kunne gjøre neste intervju bedre (Skilbrei, 2019, s. 173).

Underveis i transkriberingsarbeidet la jeg også merke til potensielle temaer og mønstre, og jeg ble mer oppmerksom på de temaene jeg ønsket å vite mere om videre i prosjektet.

Da alt datamateriale var innhentet leste og re-leste jeg alle transkripsjonene, loggene og ellers alt av eget skriftlig materiale som notater og egen forskningsdagbok. Jeg lyttet også gjentatte ganger til alle lydopptak fra intervjuer og møter. Under lesing og lytting noterte jeg meg tanker og ideer om mulige temaer og mønstre. Jeg skaffet meg et overblikk og fikk på denne måten et helhetlig bilde av all tilgjengelig data jeg hadde.

Begreper og tanker som ble framtrede for meg og som jeg ble opptatt av i denne fasen var: *erfaringer, ny kunnskap, utvikling av praksis, innsikt, økt bevissthet, personavhengighet, forståelse, utfordringer, dialog og utforskning.*

3.6.2 Fase 2: Lag de første kodene

Fase to handler om å lage de første kodene. Jeg hadde til nå gjennomgått mange refleksjoner og hodet var fullt av tanker og ideer, og jeg begynte å analysere meg fram til de mest fremtrede koder i datamaterialet. Jeg tok for meg hvert av intervjuene, jeg leste og re-leste, lyttet igjen på lydopptakene og skrev så et sammendrag av hver av dem. I tillegg skrev jeg også sammendrag av lydopptak jeg hadde fra to møter (ikke fokusgruppe-intervjuene), som muntlig ble godkjent av deltakerne. Jeg gjorde opptakene for å slippe å notere under møtet slik at jeg kunne være helt til stede i dialogen med deltakerne. Disse lydopptakene unnlot jeg å transkribere, fordi jeg vurderte at ordrett transkripsjon av disse møtene ikke var nødvendig for å bruke det som en del av mitt datamateriale (Halcomb & Davidson, 2006).

Sammendragene skrev jeg ned på A3-ark og hang de opp på veggen på arbeidsrommet mitt slik at jeg skulle få god oversikt og for å gjøre materialet mer håndterlig for meg.

Sammendragene bestod av punktvis notater og på denne måten fikk jeg redusert tekstmaterialet. Datareduksjon handler om å redusere materialets omfang ved å lage sammendrag og på denne måten undersøke det viktigste av det materialet inneholder sett opp mot formålet med prosjektet og problemstillingen (Skilbrei, 2019, s. 183). Jeg fulgte deretter Kvale og Brinkmanns (2019, s. 219) råd om å gå inn i en *dialog* med teksten for å finne temaer og forsøke å utvikle og klargjøre det som ble uttrykt i intervjuene.

Nok en gang gikk jeg gjennom datamaterialet. Denne gangen leita jeg etter grupperinger eller beskrivelser som kjentes viktige og som gjentok seg. Jeg oppdaget at det kom fram mange tanker og refleksjoner som omhandlet deltakernes egne private liv og personlige erfaringer både om det å være i et parforhold og fra å være fosterhjem selv. Jeg startet med å utarbeide koder, jeg skrev ned sitater, og reflektere over min egen respons på datasettet i sin helhet. Slik kunne jeg gå videre inn i kodingsarbeidet med et engasjert, kritisk og spørrende tankesett. Jeg hadde fokus på mine egne refleksjoner (Braun & Clarke, 2022, s.

47-48). Jeg prøvde så å systematisere kodene og navngi trekk ved dataene som var relevante for problemstillingen og forskningsspørsmålene. Dette gjorde jeg for å lage et slags fundament til å utvikle temaene videre fra. «Det handler om meg» er et eksempel på et utsagn som ble en kode for at deltakerne så sammenhengen mellom egne private opplevelser og erfaringer knyttet til det å spørre fosterforeldre om deres parforhold. En annen kode knyttet til det samme temaet som omhandlet erfaringer var koden «alder», fordi deltakerne så begrensinger i sin egen alder i møte med fosterforeldrene.

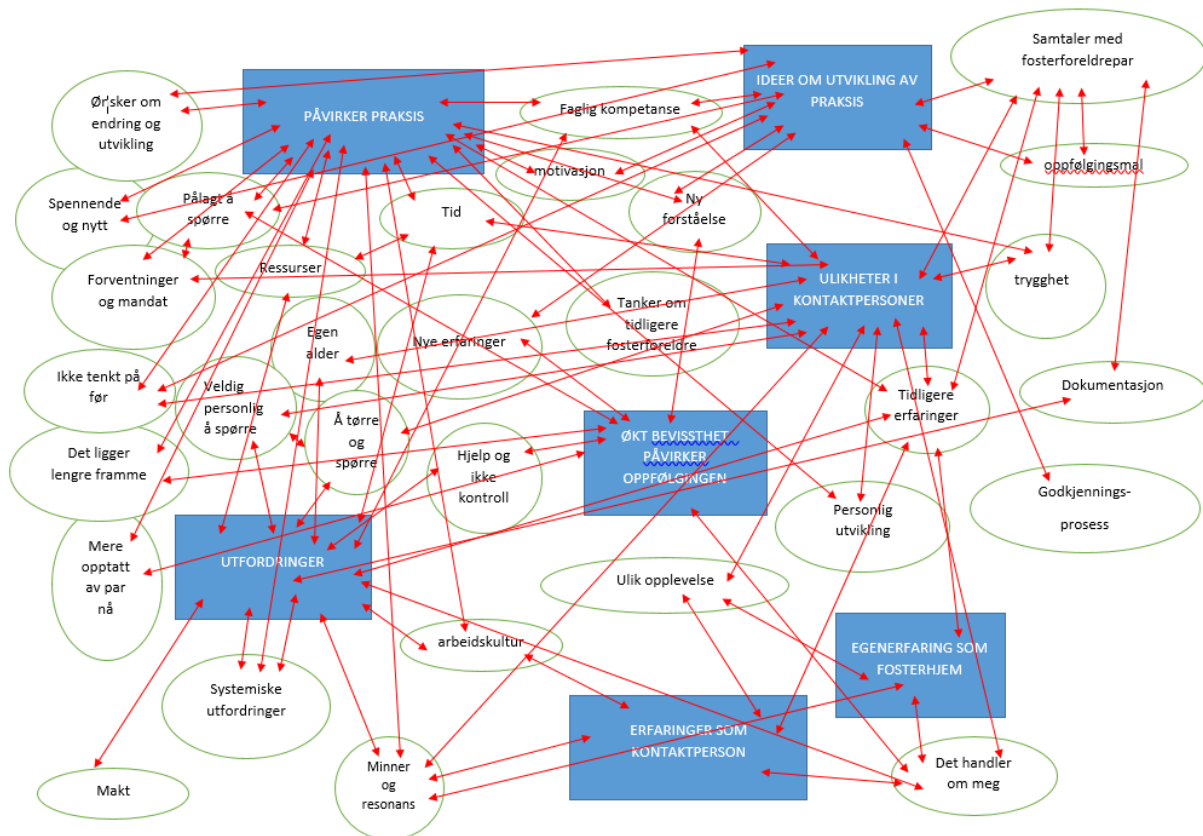
Jeg opplevde at denne fasen gled over i fase 3 når jeg punktvis begynte å skrive ned stikkord på nye ark under temaene *erfaringer*, *utfordringer*, *utviklingsarbeid*, og kodet materialet i ulike farger knyttet til disse temaene. Ved hjelp av fargekodene så jeg hvor mye av dataene som var like eller tilnærmet like.

3.6.3 Fase 3: Let etter tema

Denne fasen handler om å skape innledende temaer og å begynne å identifisere felles mønstre og felles meninger på tvers av alt datamaterialet, finne bredere tema og sortere passende koder under hvert tema. Det å lete etter temaer og utvikle temaer er en aktiv prosess. Temaene ble konstruert av meg som forsker, basert på mitt innsamlede datamateriale, forskningsspørsmålet og min kunnskap, forforståelse og innsikt. Der koder vanligvis fanger en spesifikk eller en bestemt betydning, beskriver temaer en bredere meningsdannelse (Braun & Clarke, 2022, s. 35).

I denne fasen fikk jeg oversikt over de kodene som kunne passe inn under en temagruppe. Fargekodene hjalp meg til å få en tydeligere oversikt. Jeg så en slags sammenheng i de temaene som hadde utmerket seg og jeg fant likheter og ulikheter hos deltakerne som jeg noterte meg. Jeg brukte tid på å tegne, skrive og lage kart for å finne ut hva som passet sammen, hva som kunne være temaer. I denne fasen hadde jeg syv temaer som jeg ønsket å utvikle videre. Her er mitt temakart i fase 3, som jeg også kunne få en slags kaotisk følelse av å se på fordi kartet viser kompleksiteten i sammenhengene – et slags systemisk kaos.

Figur 4. Temakart i fase 3



3.6.4 Fase 4: Gå kritisk gjennom temaer

Denne fasen handler om å utvikle og å foreta en kritisk gjennomgang av temaer. Jeg spurte meg selv om hvilke av de temaene jeg til nå hadde kommet fram, kunne høre sammen. Hva er sammenhengen mellom temaene og hva er viktig? Hva er hoved- og undertemaer? På dette stadiet, sendte jeg også ut en e-post til deltakerne og hvor jeg presenterte min foreløpige analyse og de temaene jeg til da i analyseprosessen hadde sett at utpekte seg. Jeg spurte deltakerne om hva som var gjenkjennbart, om noe ikke var gjenkjennbart eller om de undret seg over at noe ikke var med. Deres tilbakemelding var at de kunne kjenne igjen temaene.

I denne delen av analyseprosessen var min oppgave å gå tilbake til hele datasettet og vurdere den til nå samlede analysen. Utvikling og gjennomgang innebærer å sjekke at temaene gir mening i forhold til kodene og datasettet som helhet. både de kodete utdragene, og deretter hele datasettet. Forteller hvert tema en overbevisende historie om et viktig mønster av delt mening knyttet til datasettet? Samlet sett, fremhever temaene de viktigste mønstrene på tvers av datasettet i forhold til forskningsspørsmålet ditt? Ifølge

Braun og Clarke (2022) er det i denne fasen ofte slik at forskeren beholder noen temaer, mens andre blir forkastet, og det er også ganske vanlig at det gjøres radikale endringer. Dette kan kjennes vanskelig, men forfatterne trår her til med disse ordene som for meg kjentes som en hjelp: «You have to be prepared to let things go!» (Braun og Clarke, 2022, s. 35). I denne fasen vurderte jeg forholdet mellom de syv temaene, eksisterende kunnskap og praksis. Temaene krympet fra syv temaer til tre hovedtemaer med henholdsvis tre og to undertemaer. Slik så mitt temakart i fase 4 ut:

Figur 5. Temakart i fase 4



3.6.5 Fase 5: Å foredle, definere og navngi temaene

I denne fasen skal analysen finjusteres og sikre at hvert tema er tydelig avgrenset og bygget rundt et sterkt kjernekonsept eller essens. Temaene skulle foredles og raffinere, og jeg spurte meg selv: Hvilken historie forteller dette temaet? Og hvordan passer dette temaet inn i min historie om dataene? Nøkkelaktiviteter i denne fasen innebærer å skrive en kort oversikt over hvert tema. I denne fasen var jeg forberedt på å «slippe analysen» hvis raffineringprosessen indikerte at mer utvikling var nødvendig (Braun & Clarke, 2022, s. 36). I

denne prosessen jobbet jeg mye med navnene på hovedtemaer og undertemaer, og de ble endret flere ganger. Jeg forsøkte å konkretisere uten å bruke for mange ord. Dette var en utfordrende oppgave og noen av navnene på funnene ble endret videre i fase seks.

3.6.6 Fase 6: Å skrive og utarbeide rapporten

I denne siste fasen skal funn og resultater presenteres. Skrivning er en integrert fase av den analytiske prosessen for tematisk analyse. Slik det er for mange kvalitative analytiske tilnærminger så må du begynne å skrive tidlig. I refleksiv tematisk analyse starter formell analytisk skrivning ofte i fase 3. (Braun & Clarke, 2022, s. 36) Jeg skrev mye og uformelt helt fra starten av prosessen, i form av notater, lapper, e-poster og sms til meg selv, i tillegg til refleksjonslogger. Dette inngår også i den siste fasen hvor skriveprosessen fullføres. Til syvende og sist er målet å veve sammen min analytiske fortelling og gjøre den levelig og forståelig for leseren. Fra å reise mer eller mindre alene i min skriveprosess, skal jeg i denne siste fasen bli leder for et reisefølge (Østrem, 2021, s. 84). Det innebærer mye redigering for at teksten skal bli leservennlig, god og etterrettelig. Som Braun og Clarke (2022, s. 36) selv sier: «Undervurder aldri viktigheten og verdien av redigering». Resultatene fra den refleksive tematiske analysen ble til tre hovedtemaer med til sammen åtte undertemaer. De tre hovedtemaene er: (1) Erfaring og kompetanse til hjelp og hinder, (2) Behovet for rutiner, (3) Kunnskap om parforhold skaper bevegelse.

3.7 Forskningsetikk

Dette aksjonsforskningsprosjektet, hvor forskning og utvikling av kunnskap, teori og praksis på egen arbeidsplass står sentralt, er samhandling og demokratisk deltakelse helt essensielt. Det vil måtte innebære at andre i tillegg til meg som forsker er med. I dette tilfellet, falt valget naturlig på å ha med kollegaer og i det opplever jeg at det forskningsetiske perspektivet er særdeles viktig. Som kollegaer var vi litt kjent med hverandre fra før og vi skulle fortsette å samarbeide etter forskningsprosjektet var over. Hvis mulig videre med utviklingsarbeid, og kanskje til og med på en bedre måte siden vi ble så godt kjent med hverandre.

Det stilles store krav til forskeren, og et viktig forskningsetisk prinsipp er at forskningen ikke skal bidra til å skade de som er involvert i studien (Thagaard, 2018, s. 114). Å involvere andre mennesker i forskning krever at jeg som forsker har en etisk bevissthet i møte med deltakerne. I forhold til etiske spørsmål har McNiff (2017, s. 125), beskrevet at etiske overveielser involverer tre hovedaspekter; å søke om godkjenning, å beskytte deltakerne og å ha en god intensjon bak forskningen.

På den ene siden er jeg som forsker ansvarlig for å sette i gang endringsprosesser som bidrar til å oppfylle lover og rammer innenfor barnevernfaglige området vi jobber og dets retningslinjer. På den annen side må jeg undersøke at det jeg gjør er i tråd med ønsket organisasjonspraksis og innenfor rammer som settes av ledelsen. Som kollega og som leder av forskningsprosjektet kan jeg også stå i fare for å bli manipulerende og dominerende overfor kollegaene (Bøe & Thoresen, 2017, s. 22). Jeg var derfor opptatt av å informere både leder og deltakerne på en så god måte som mulig, både før og underveis i prosessen. Jeg har hatt løpende samtaler med leder og innhentet skriftlig godkjenning for at prosjektets møter kunne gjennomføres i arbeidstiden. Studien er meldt inn og godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD; referansenummer: 493801; se vedlegg 1).

3.7.1 Min forskerrolle

Aksjonsforskning er som nevnt en prosessorientert tilnærming til forskning. En slik type forskning innebærer ofte en rekke ulike roller for forskeren. Wittmayer og Schöpke (2014), har listet opp følgende roller som en aksjonsforsker kan inneha (egen oversettelse til norsk); Endringsagent, kunnskapsmegler, reflekterende vitenskapskvinne, selvrefleksiv vitenskapskvinne og prosessfasilitator. Som forsker i direkte kontakt med praksisfeltet, hadde jeg en kortere vei inn mot endring og påvirkning, og jeg gjenkjenner meg i alle disse rollene.

Etikk dreier seg om prinsipper, regler og retningslinjer for vurdering av om handlinger er riktige eller gale, og all virksomhet som får konsekvenser for andre mennesker må bedømmes ut fra etiske standarder (Johannessen et al., 2016, s. 83). Det formelle er viktig, men aldri istedenfor etiske refleksjoner, og den nære kontakten som kan oppstå mellom forsker og deltakere stiller ekstra krav til forskerens etiske ansvar (Thagaard, 2018, s. 22).

Jeg tilstrebet å være åpen om min doble rolle overfor deltakerne i denne studien, ved å forklare fordeler og ulemper ved å forske på egen arbeidsplass sammen med kollegaer. Jeg skrev også i informasjonsskrivet, som jeg gjennomgikk med deltakerne før de skrev under samtykkeskjemaet, at jeg ønsket å skille mellom rollen som forsker og ansatt, og at jeg skulle være så tydelig som mulig på hvilken rolle jeg var i når jeg samlet inn data. Videre informerte jeg om min taushetsplikt og at jeg var underlagt denne både som ansatt og som forsker.

3.7.2 Informert og fritt samtykke

Jeg var opptatt av å informere de deltakerne godt og samarbeide med de allerede i planleggingsfasen, i bestemmelse av møtehyppighet, og hvor og hvordan forskningsprosjektet skulle gjennomføres. For å ivareta mine deltakere fikk de fullstendig informasjon om hensikten og målet med forskningen i et eget informasjonsmøte før oppstart av prosjektet. Problemstilling og forskningsspørsmål ble presentert og jeg forklarte nærmere aksjonsforskningsprosessen, min rolle som forsker og deres rolle som deltakere. Informasjonsskrivet (informert samtykke), som de på hadde fått på forhånd, ble gjennomgått og de ble informert om hvilke krav de vil bli stilt overfor (se vedlegg 2-3). De fikk også informasjon om at alle opplysninger ville bli behandlet konfidensielt (Kvale & Brinkmann, 2015), og de ble oppfordret til å ta kontakt med meg om noe var uklart eller usikre på i forhold til prosjektet. Jeg informerte også om og at opplysninger som kom fram i forbindelse med forskningen ikke kunne overføres til arbeidsforhold generelt.

3.7.3 Anonymitet og konfidensialitet

Jeg har forsket på egen arbeidsplass og det var derfor, som sagt, viktig å holde leder informert underveis i prosessen. Deltakerne hadde i utgangspunktet ingen innvendinger mot å bli nevnt med navn i oppgaven, men jeg har valgt å beskrive dem på en generell måte og henvise til de som kontaktperson nr. 1,2 3, og 4. Ut ifra det faktum at det framkom personlige og private refleksjoner og som tas med i analyseteksten, og at jeg bruker direkte sitater for å belyse funn, har jeg valgt å ikke merke sitatene med hvem som sier hva for å ivareta deres anonymitet og konfidensialitet.

Der hvor jeg har med utdrag fra dialoger bruker jeg deltaker 1,2,3 og 4, for å skille hvem som sier hva og for å vise hvor mange av deltakerne som var med i dialogen som vises. Numrene viser ikke hvem som snakker. Det vil si at «deltaker 1» i en dialog kan være en annen enn «deltaker 1» i annen dialog. Der hvor det bare er ett sitat har jeg ikke merket med «deltaker». Der hvor det er dialog mellom meg som forsker og en av deltakerne, er deltaker kun merket med «deltaker». Dette har jeg bevisst tatt hensyn til fordi det i dialogene kunne blitt gjenkjennbart hvem deltakerne er, ved å settes i sammenheng med de andre sitatene. Ulempen med dette, kan være at leseren ikke ser mønstre eller sammenhenger i hvem av deltakerne som sier hva. Jeg som forsker sitter med den informasjonen og har hatt dette med meg i presentasjon av resultater og i diskusjonen, og har kommet fram til at det ikke har noen hensikt for leseren å ha innsikt i.

I forhold til det etiske perspektivet om personvern, har jeg anonymisert personer og steder som er med i studien.

Jeg brukte Nettskjema sin mobilapp-funksjon for å samle inn lydopptak av fokusgruppeintervjuene og av to møter. Dette ble gjort etter godkjenning fra deltakerne som var til stede. Lydopptakene ble sendt kryptert til Nettskjema og det var ikke mulig å lytte til lydfilene fra mobiltelefonen, men kun i Nettskjema. Jeg fikk godkjent denne måten å lagre data på, både fra NSD og fra retningslinjene til VID. Jeg tok i bruk en forskningsdagbok, samt at jeg noterte på min mobil og sendte e-poster til meg selv underveis i prosessen. Jeg har noterte ikke navn eller personopplysninger der. Alle intervjuene ble transkribert av meg, og transkriberingen inneholdt heller ikke navn eller personopplysninger.

Jeg har her redegjort for mine forskningsetiske overveielser og jeg har forsøkt å vise at jeg under hele prosessen har hatt et ovenfra og ned blikk, men også et nedenfra og opp blikk. Jeg har vært bevisst min egen rolle, både som forsker og som kollega. I tillegg har selve forskerrollen innehatt mange ulike roller og oppgaver, som tidligere beskrevet i kapittel 3.

3.8 Studiens kvalitet

Det kan være utfordrende å vise at aksjonsforskning er like god som annen samfunnsforskning, og hvordan kan kvaliteten sikres, spør Levin (2017). Kvalitet i forskning er viktig og begrepet brukes for å si noe om troverdigheten og hvilket grunnlag som finnes for å ha tillit til forskningsprosessen og forskningens resultater (Levin 2017, s. 28). Jeg har valgt å bruke begrepene troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet for å si noe om denne studiens kvalitet.

3.8.1 Troverdighet

Spørsmål om pålitelighet knyttes gjerne til spørsmål om studien er utført på en troverdig og tillitsvekkende måte (Thagaard, 2018, s. 187). I denne studien har jeg vektlagt å være gjennomgående transparent overfor deltakerne i aksjonsforskningsprosjektet, overfor meg selv og i mine beskrivelser av aksjonsforskningsprosessen. Jeg har utdypet mine forforståelser, valg av metode, vitenskapsteoretiske ståsted og gjennomføringen av aksjonsforskningsprosjektet. Jeg har måttet foreta mange valg i gjennomføringen av denne forskningen, og jeg skal ærlig innrømme at jeg syns det kan være vanskelig å ta valg og også begrunne hvorfor jeg har tatt dem. Men jeg har forsøkt etter beste evne å ha et utenfra-blikk, og å beskrive så detaljert som mulig hva jeg har gjort og tenkt i de forskjellige fasene av forskningsprosessen.

3.8.2 Bekreftbarhet

Bekreftbarhet handler om gyldighet og tolkningene jeg har gjort og resultatene jeg har kommet fram til. Det kan være vanskelig å måle gyldighet i aksjonsforskning, fordi min forforståelse har bidratt til å påvirke både forskningsprosessen og resultatene. Valg av tema, tolking av tekst og utarbeidelse av spørsmål preges også av min forforståelse. Jeg har forsøkt å være bevisst overfor min rolle som forsker i denne studien, som jeg beskrev under kapitlet om forskningsetikk. Med tanke på resultatene vil jeg også trekke fram Trondsen og Sandaunet (2008), som beskriver aksjonsforskerrollens dobbelthet, ved at den både gir verdifull informasjon på grunn av nærheten forskeren får til feltet som undersøkes, og

samtidig de etiske utfordringene som kan oppstå i det deltakerne kan kjenne på en forpliktelse til å hjelpe meg til «å lykkes» i mitt forskningsprosjekt, noe som igjen kan ha påvirket både troverdighet og gyldigheten til denne studien. Det kunne ha styrket gyldigheten om deltakerne var med i hele analyseprosessen og i tolkningen av resultatene.

3.8.3 Overførbarhet

Overførbarhet handler om funnene i studien kan gjøres gjeldende i andre sammenhenger. Ville resultatet vært det samme om studien ble gjennomført på en annen avdeling i barnevernet? Det ville det neppe, men det har heller ikke vært noen intensjon om å finne en sannhet som kan gjelde overalt. I aksjonsforskning legges det mer vekt på prosess og nytteverdi av forskningen (McNamee, 2010). En av kritikkene mot aksjonsforskning er dens manglende mulighet for generaliserbarhet samtidig blir dagens samfunnsforskning ofte avkrevd svar på den praktiske nytten av forskningen (Levin, 2017, s. 30-31).

4. Presentasjon av resultater

Denne studien handler om å utforske hvordan kunnskap om parforhold og parterapi påvirker kontaktpersoner og deres oppfølging av fosterforeldrepar. I dette kapittelet presenterer jeg resultatene fra den tematiske analysen. Studiens hensikt er å besvare følgende problemstilling: *Hvordan erfarer kontaktpersoner at kunnskap om parforhold og parterapi påvirker deres oppfølging av fosterforeldrepar?*

For å belyse den overordnede problemstillingen ble følgende forskningsspørsmål utviklet:

1. Hvilke refleksjoner gjør kontaktpersoner seg når de får økt kunnskap om parforholdets dynamikk i fosterforeldreskapet?
2. Hvilke tilbud kan fosterhjemsavdelingen gi fosterforeldre med tanke på å bidra til å styrke og ivareta parforholdet?

Tematisk analyse ble brukt for å analysere datamaterialet for å få en oversikt på hva som fremstod som sentralt for kontaktpersonene. Det første temaet omhandlet kontaktpersonenes ulike erfaringsgrunnlag og hvordan disse erfaringene påvirker oppfølgingen som gis til fosterforeldrepar. Det andre temaet handlet om behovet kontaktpersoner har for organisatoriske rutiner knyttet til det å ha fosterforeldres parforhold som tema i oppfølgingsarbeidet. Det tredje temaet handler om hvordan det å lære om parforhold, parterapi og forskning, skaper kreativitet, engasjement og tanker om utvikling både profesjonelt og personlig.

En samlet oversikt over temaene jeg har analysert meg fram til ser slik ut:

Figur 6. Studiens resultater



4.1 Erfaring og kompetanse til hjelp og hinder

Det første temaet handler om hvordan kontaktpersoners personlige erfaringer og faglige trygghet eller utrygghet, både kan være til hjelp og hinder i det å snakke med fosterforeldre om par- og samliv. Deltakerne i prosjektet ble opptatt av hvordan private og personlige erfaringer, praksiserfaringer, faglig kompetanse og egen alder påvirket oppfølgingen av fosterforeldrepåret.

4.1.1 Private og personlige erfaringer

Dette undertemaet handler om hvordan deltakernes private og personlige erfaringer påvirker deres oppfølgingsarbeid og samtaler med fosterforeldre om par- og samlivstemaer. Tre av deltakerne i aksjonsforskningsprosjektet hadde private erfaringer fra å være fosterforeldre selv. De fortalte hvordan disse erfaringene påvirket dem i deres praksis og i oppfølgingsamtaler med fosterforeldre. Erfaringene handlet om forskjellige ting, blant annet om minner fra samtaler med ansatte barnevernet, i regi av å ha vært fosterforelder selv. En av deltakerne fortalte at det ville blitt for personlig for henne å snakke om eget samliv med den saksbehandleren hun hadde da hun selv var fostermor. Hun så sammenhengen mellom denne erfaringen og sin praksisutøvelse, som denne dialogen viser:

- Deltaker: *Den saksbehandleren jeg hadde, hun hadde jeg ikke ønsket å snakke med om vårt parforhold. Jeg hadde hatt henne i 10 år (...) Ja, det er personavhengig, men jeg føler at den biten der, den tar jeg ikke med en person som jeg ser to ganger i året.*
- Forsker: *Ja, og den erfaringa du har i det, hvordan tror du det påvirker deg nå som du er kontaktperson selv og skal ut å snakke med fosterforeldre?*
- Deltaker: *Ja, og det er akkurat det ... Og jeg har jo veldig den med meg; at jeg ville ikke som person selv at noen skulle trenge seg på i den situasjonen der (...) så jeg tar jo med meg det, og tenker at det ikke er noe automatikk i at de vil prate med meg. For det hadde ikke jeg villet, ikke sant. Men jeg tenker jo at det som du (navnet på en av de andre deltakerne) sier, at noen syns det er fint å kunne prate, og å få det spørsmålet, og vil snakke om det med noen. Og kanskje også med barnevernet, og som syns det er greit ...*

Denne deltakeren beskrev at hun kjente hvordan erfaringen hun hadde fra eget liv påvirket hennes praksis. Hun fortalte at det føles veldig personlig og privat å snakke om parforhold, og hun beskrev følelser som kunne knyttes til gjenklang i eget levd liv. Hun fortalte at hennes for forståelse kunne sees i sammenheng med opplevelser hun hadde hatt som fostermor. Hun sa at hun så at det påvirket hennes praksis, ved at hun overførte egne opplevelser i møte med fosterforeldrene, og antok at de nødvendigvis ikke ville være komfortable med å få spørsmål om parforhold fra barnevernet. Hun hadde ikke ønsket å «utlevere sitt privatliv» til et menneske som kom på besøk to ganger i året, og som også hadde gitt henne følelsen av at barneverntjenesten egentlig ikke brydde seg særlig om hvordan de voksne hadde det, fordi samtalene kun omhandlet fosterbarnet. Hun hadde med seg en for forståelse om at det å snakke om parforholdet sitt, det tilhørte de nærmeste menneskene i livet.

En av de andre deltakerne beskrev en annen type erfaring fra å være fostermor:

(...) hvor vanskelig det var å få hjelp da, til den biten å ta vare på oss som par da vi var fosterforeldre. For vi var kjempeslitne på et tidspunkt (...) og ba om hjelp (...) og hvor sinnsykt vanskelig det var og hvor langt inne det satt. Vi fikk til slutt liksom ti timer med ei som var kjempeflink. Men det tok så lang tid å få den hjelpa, at da hadde vi jo liksom funnet ut av ting selv, egentlig for lenge siden på et vis da, ja. (...) Så jeg også har med meg det å spørre fosterforeldre om «blir det tid til dere som par og hva med kjærestetid?» Og de blir jo satt ut også av det spørsmålet, når ingen har spurt de om

det før.. noen har jo hatt andre kontaktpersoner som har snakka om det før og, så det er jo ulikt.

Hun fortalte om sin opplevelse av at det var vanskelig å få hjelp fra barnevernet til ivaretagelse av eget parforhold, og beskrev hvordan denne erfaringen gjorde at hun hadde blitt opptatt av å stille spørsmål til fosterforeldre om parforhold og kjærestetid.

Det å ha erfaring fra å ha hatt fosterbarn selv, kan også sette seg som kroppslige minner. Denne deltakeren fortalte hvordan hun hadde kjent på kroppen hvor utfordrende det kan oppleves å være fosterforeldre. Hun fortalte at denne erfaringen også var grunn til at hun ble engasjert i temaet, og derfor ønsket å være med i prosjektet. Som fostermor hadde hun kjent på at omsorgsoppgavene til tider hadde vært krevende, og hvor viktig det var med et sterkt parforhold. Her forteller hun om sin erfaring fra å være fosterhjem:

For det første så sitter jeg jo med erfaring fra at jeg har vært fosterhjem selv, og har hatt et veldig krevende barn med sterke behov. Jeg har kjent det selv, hvor viktig det er med parforholdet, og det å stå sammen. Og hvor sårbar man blir og hvor avhengig man er av hverandre, for å kunne støtte hverandre og å stå sammen. Jeg tror det er lett at man kan falle litt på hver sin tue fordi man kan ha ulike måter man vil møte barnet på. (...) ja, det å kjenne ting på kroppen tror jeg på en måte uansett om du har vært fosterforeldre eller bare forelder, eller du bare på en måte har hatt et barn med store behov, ikke sant.. Bare det å ha kjent det på kroppen tror jeg har mye å si i forhold til hva vi tar med oss videre.

Deltakerne beskrev hvordan gjenkjennelse og erfaringer fra eget liv kunne avgjøre om parforhold ble tatt opp som tema eller ikke. Erfaringene de fortalte om var også av privat karakter som eget parforhold, erfaringer knyttet til parterapi og fra det å ha vært fosterforeldre selv. Flere av deltakerne hadde erfart hvordan stress og krevende omsorgsoppgaver gjør at det til tider ikke er rom for parforholdet, og de sammenlignet det å få fosterbarn med barseltid, fordi endringer i livet og i familien må tilpasses fosterbarnet.

Andre erfaringer som ble nevnt handlet om tidligere møter med fosterforeldre, og i den forbindelse kunne tanker om oppfølging som de i ettertid tenker at de kunne gjort annerledes. Deltakerne fortalte også om erfaringer fra samtaler med samarbeidspartnere eller kollegaer fra andre avdelinger i barnevernet, hvor fosterforeldrenes behov har vært

snakket om som et ikke-anliggende for barnevernet. Deltakerne var opptatt av at disse erfaringene kunne vært både til hjelp og bry i deres arbeid. I tillegg til erfaringene de hadde med seg inn i prosjektet, gjorde de seg nye erfaringer underveis i forskningsprosessen.

4.1.2 Lære av og om hverandre

Dette undertemaet handler om hvordan deltakerne opplevde å lære av hverandre når de delte sine erfaringer fra praksis. Alle deltakerne lærte i tillegg mye nytt om hverandre, fordi personlige tanker, følelser og erfaringer ble delt.

Alle deltakerne ga tilbakemelding på at det fikk mye ut av gruppediskusjonene. En deltaker beskrev at hun hadde opplevd at diskusjonene ga økt fokus og økt refleksjon. En annen sa hun opplevde gruppen som et sted for å utveksle ulike erfaringer og engasjement, og at gruppen ga henne trygghet og rom for deling og at dette bidro til at hun turte å stille flere spørsmål. Flere ga uttrykk for at de opplevde gruppen som et trygt sted å være, og at denne tryggheten ga rom for å dele private og personlige tanker og følelser og at det var fint å dele og høre andres tanker om temaene som ble snakket om. En av deltakerne beskrev hvordan gruppedynamikken hadde gjort inntrykk på henne og at det hadde vært godt å få mulighet og tid til å stoppe opp litt med ordinære arbeidsoppgaver, få ny kunnskap og lære sammen med kollegaer

Erfaringsutvekslingen mellom de nye og de mer erfarne deltakerne, ga informasjon om hverandres praksis og inspirasjon til å utvikle sitt eget fosterhjemsarbeid. En av deltakerne som var relativt uerfaren i å jobbe med foreldrearbeid, fortalte at hun hadde blitt overrasket da kollegaen stilte spørsmål om samlivet et par som de hadde møtet med i forbindelse med en fosterhjemsgodkjenning:

Vi hadde jo en fosterhjemsgodkjenning og da spurte vel du om det? (snakker til en av de andre i gruppen). I hvert fall, både jeg og dem ble litt sånn «Oj, skal man tenke på det?» Også har jeg tenkt på det i etterkant og da jeg har begynt å stille spørsmålet til noen av de mer etablerte fosterhjemmene jeg har.

Denne deltakeren beskriver her at hun ble mer oppmerksom på parforhold som tema i det hun lærte av å være med kollega på oppdrag og i en situasjon som var ny for henne. Det så ut til at denne erfaringen skapte en presedens for hennes videre praksis.

Samtalene og refleksjonene handlet også om tanker som dukket opp fra tidligere oppfølgingsarbeid hvor fosterforeldre hadde skilt lag. Den ene deltakeren fortalte hvordan et brudd hadde kommet som en overraskelse på henne. Hun fortalte at hun i løpet av forskningsprosessen, hadde reflektert over det som skjedde, og sa at hun hadde kommet fram til at hun «ikke hadde peiling på» hvordan fosterforeldrene hadde det i parforholdet. Videre sa hun at hun hadde gjort seg tanker om at hun kun hadde snakket om fosterbarnet og de biologiske barna, og at det var det som stod i fokus i oppfølgingen. Hun hadde aldri snakket med dem om parforholdet. I det hun reflekterte videre, sa hun at det nødvendigvis ikke hadde forhindre brudd hvis hun hadde hatt fokus på parforholdet, men hun trodde nok at prosessen rundt bruddet kunne blitt mye bedre om hun hadde hatt en liten innsikt i hvordan de voksne hadde det sammen.

En av de andre deltakerne hadde kjennskap til dette aktuelle fosterhjemmet, fordi hun hadde overtatt som kontaktperson da de var i ferd med å gå fra hverandre. Hun fortalte at hun også hadde tenkt på det samme paret, men trodde at det hadde vært vanskelig for dem å snakke om sitt parforhold. I denne diskusjonen kom det fram at deltakerne tenkte ulikt om hvordan det hadde vært for fosterforeldrene å snakke om sitt samliv. Dialogen mellom deltakerne åpnet opp for refleksjoner rundt fordommer:

Deltaker 1: *Ja, ja og vi må jo snakke om det, fordi de skiller seg, eller flytter fra hverandre, det må vi jo bare. Men jeg merker at når vi må snakke om det, så er det også vanskelig å snakke om det. Så det at hvis vi hadde snakket om det før, det er det jeg tenker.. jeg tror at de kanskje uansett hadde sagt at det går fint.*

Deltaker 2: *Jeg er ikke så sikker på det.*

Deltaker 1: *Nei, ikke sant! Det er kanskje bare en fordom ...*

Deltaker 2: *... og jeg hadde jo mange samtaler med dem. Også uten fosterbarna..*

Deltaker 1: *Ja, kanskje deg hadde dem snakka med, for at du hadde hatt dem lenge ...*

Deltaker 2: *... og jeg har tenkt så mange ganger; hvorfor tok jeg ikke opp det temaet, om hvordan det egentlig går med dem? Det gjorde jeg aldri!*

Deltaker 1: *Nei ...*

Deltaker 2: *Så jeg har absolutt blitt mye mere bevisst på det i oppfølging av fosterforeldreparet og jeg tenker at det er kjempeviktig at vi har innsikt i det. Det er egentlig litt rart at vi ikke har hatt mere fokus på det.*

Deltakerne snakket om dette spesifikke paret og undret seg i forhold til om de kunne gjort noe annerledes med tanke på å forebygge brudd ved å ta opp temaer om samliv og parforhold da de fortsatt var sammen. Den ene deltakeren trekker også fram hvordan hun har blitt mer bevisst fosterforeldres parforhold, og bemerker at det er rart at dette temaet ikke har fått mer fokus.

Deltakerne snakket videre om sammenhengen mellom å ha par som tema og om hvor tidkrevende det er. Det var noe uenighet i gruppen over hvor tidkrevende det ville være og det kom opp forslag om at det burde kanskje være et kurs for fosterforeldre siden kontaktpersoner ofte bare treffer fosterforeldrene fire ganger i året og at det da ikke alltid er begge i paret som er til stede i samtalene.

En av de mer erfarne deltakerne mente at det nødvendigvis ikke trengte å være tidkrevende, men at oppfølgingssamtalen også kunne spurt om hvordan det er for fosterforeldrene og parforholdet oppi alt de står i med fosterbarnet og det å være fosterhjem, så mente hun at det handler om måten kontaktpersoner møter fosterforeldrene på og bare det for fosterforeldre å få følelsen av å bli sett kunne åpne opp for mer nærhet i dialogene med fosterforeldrene.

Deltakerne ble opptatt av hvor viktig det var å lytte til hverandres erfaringer, tanker, refleksjoner og praksishistorier og at dette påvirket egen utvikling. Det gjorde også inntrykk på en av deltakerne hvor ulik terskel det er i kollegagruppen å snakke om temaet med fosterhjemmene.

Mot slutten av prosjektperioden diskuterte gruppen at avdelingen, og barnevernet generelt, burde ha mere fokus på de voksne i det helhetlige perspektivet. Dialogene handlet om at barnevernet også bør tenke at fosterforeldre skal ivaretas bedre etter et brudd. De mente at ivaretagelse av fosterforeldrene er viktig i hele løpet, både i forkant og etterkant av plassering og også ved eventuelt brudd.

4.1.3 Alder og kompetanse

Dette undertemaet handler om at deltakernes alder, kompetanse og erfaring fra barneverfaglig arbeid, påvirket dem i å snakke med fosterforeldre om samlivstemaer og parforhold. I løpet av prosjektperioden ble alle disse faktorene ofte løftet fra som tema.

En av deltakerne var opptatt av sin egen alder i møte med fosterforeldrene, og hun nevnte dette i alle de tre fokusgruppeintervjuene. Hun opplevde det som utfordrende å skulle ha samtaler med fosterforeldre om deres samliv, blant annet fordi hun tenkte at de hadde mer livserfaring enn henne selv. Her beskriver hun noe som jeg tolker som en følelse av å ikke bli tatt på alvor når hun spurte et fosterforeldrepår som var en god del eldre enn henne selv om samlivsspørsmål:

Fosterforeldrene jeg følger opp er ikke på min alder. De er gamle nok til å være mine foreldre ofte. Og jeg fikk en følelse da jeg spurte noen som var litt eldre, at de syns det var latterlig kanskje, eller at de tenkte; «herregud så rart å spørre om, så mye rart disse unge finner på». Ja, jeg fikk en sånn følelse.

Ikke bare det å kjenne seg ung, men også det å kjenne på faglig utrygghet, kan skape usikkerhet i møte med par som har mange års erfaring med å være fosterforeldre.

Den samme deltakeren fortalte om en følelse av tilkortkommenhet i selve spørsmålssituasjonen:

Det er ikke så mye at jeg må eller ikke kan (spørre om parforhold), det er vel heller det at, jeg bare, jeg hadde egentlig ikke noen god forklaring akkurat der og da, og da ble jeg litt sånn, å ja, da ble det litt rart fordi jeg klarte ikke å forklare meg selv noe mer da, etter det, ja ... uten å si at «man er jo hverandres støtte», og.. jo men de var litt sånn: «ja, men dette har vi fått til i mange år, hvorfor kommer du og spør om dette nå?», på en måte da. Så da er det kanskje ikke vært gjort før. Det er det jeg kanskje kjenner på.

Hun antok at det erfarne fosterforeldrepåret hun her viste til, ikke hadde fått lignende spørsmål før. Hun fikk en forståelse av at de syntes det var merkelig å få samlivsspørsmål fra barnevernet etter mange år som fosterhjem. Deltakeren beskrev dette som en ubehagelig situasjon.

To av deltakerne trakk fram utfordringene ved å være relativt nyansatt, fordi man som nyansatt kontaktperson også er en ny person for fosterhjemmene. Det at kontaktpersonen og fosterforeldrene ikke er kjente for hverandre, kan påvirke interaksjonen og gjøre det mer utfordrende å snakke om par og samlivsspørsmål.

Utdanning og erfaring så ut til å være av betydning for hvor komfortabel kontaktpersonene var i å snakke om par- og samliv i oppfølgingssamtalene. En av deltakerne med flere års erfaring, fortalte at hun hadde blitt mer opptatt av fosterforeldrepåret etter hun ble utdannet familieterapeut. Hun ga uttrykk for at det kjentes meningsfullt og at det ikke var særlig krevende for henne å snakke om samliv og parforhold med fosterforeldrene. Hun sa at hun viet oppmerksomhet til det systemiske og helhetlige blikket, noe som igjen påvirket hennes forståelse av fosterhjemmets fungering. Hun fortalte at hun bevisst snakket med fosterforeldre om hvor viktig det var å legge til rette for et godt samliv og om nødvendigheten av å pleie parforholdet, for å kunne ivareta fosterbarnet på best mulig måte. Hun sa at hun oppmuntret fosterforeldrene til å sette av voksentid og at hun bidro med å legge til rette for dette ved å innvilge støttende tiltak. Hennes videreutdanning hadde også påvirket henne i hvordan hun snakket med kollegaer og andre om fosterhjemsarbeid, og at hun så behovet for at temaer knyttet til parforholdet burde snakkes om allerede fra godkjenningsprosessen av.

Nå har nok jeg hele tiden vært veldig opptatt av det med par, også sikkert litt fra egne erfaringer (...) og veldig kanskje den systemiske tenkinga som jeg gjorde da jeg tok familieterapi, at jeg kanskje er enda mer opptatt av det, (...) jeg brenner jo veldig for at dette kommer mer og mer inn i barnevernet.

Denne deltakerens erfaringer fra mange års praksis i barnevernsarbeid, og senere utdanningsløp, kom til syne i prosjektet da hun fortalte om de faglige vurderingene hun tok. Alle deltakerne var opptatt av at temaer knyttet til parforhold burde kunne snakkes med alle fosterforeldre, og at det var viktig å være bevisst på *hvordan* temaet ble snakket om og presentert i oppfølgingssamtalene.

4.2 Behovet for rutiner

Dette temaet handler om at kontaktpersoner har behov for å få temaer om parforhold og samliv inn som rutine i samtaler med fosterforeldre. Deltakernes behov for klare rutiner og forventninger til at fosterforeldres samliv skal være en del av oppfølgingsarbeidet, kommer tydelig fram flere steder i datamaterialet. Datamaterialet viser at kontaktpersoner synes det er et viktig å følge opp fosterforeldres parforhold, men at det samtidig er utfordrende å ha det oppe som et tema hvis det ikke finnes en forventning til at de skal gjøre det.

4.2.1 Parforhold – et viktig tema

Et tema som kom tydelig fram i analysen, er at deltakerne ofte gjentok at det er viktig å ta hensyn til fosterforeldres parforhold i et helhetlig fosterhjemsarbeid. De stilte seg undrende til at det ikke allerede var et rutinemessig tema i fosterhjemsarbeidet. Samtidig kom det fram at deltakerne kan oppleve ulikheter innad i barnevernet i forhold til hvilke syn og forventninger som råder. En av de mer erfarne deltakerne fortalte at hun hadde lagt merke til at fagfolk har ulikt fokus, og hun hadde opplevd at det var mye kritisk tenkning til fosterforeldre. Uttalelser var ofte knyttet til at fosterforeldrene må gjøre en enda bedre jobb for barna, og at de ikke har noe fokus på paret og de voksnes behov. Hun tenkte det var annerledes i vår avdeling da det ble tenkt mer helhetlig rundt fosterhjemmene. To av de andre deltakerne fortalte også at de hadde møtt på ulike holdninger og forventninger til fosterforeldre. Fosterforeldrenes behov kom ofte i skyggen av barnets behov og de så at det i møter og i drøfter var viktig å kunne ha flere perspektiver på bordet samtidig. De uttrykte at det kunne være vanskelig å snakke fosterforeldrenes sak sammen med fagfolk som ikke har det samme perspektivet. Deltakerne kom fram til at dette også sa noe om behovet for rutiner og strukturer i barnevernet, fordi par- og samlivsspørsmål til nå ikke har vært noen formell kultur i barnevernets arbeid.

Alle deltakerne ble tiltagende oppmerksomme på hvordan kvalitet på parforhold kan påvirke omsorgsoppgaven fosterforeldre har. To av deltakerne fortalte at de ikke hadde tenkt på hvor viktig fosterforeldrenes parforhold var, før de ble med i dette prosjektet. I det ene intervjuet snakket gruppen om hvordan pardynamikk påvirkes i fosterforeldreskapet. Dette

kom blant annet fram da jeg spurte deltakerne om deres forventinger og tanker om prosjektet. En av deltakerne svarte for eksempel:

(...) så da jeg hørte at du skulle ha en master om dette temaet så tenkte jeg, ok, hvorfor har man ikke tenkt på det, liksom (...) jeg tenker at dette temaet er kjempeviktig å ha inn i fosterhjemsavdelingen, å ha fokus på det, for det er lite forskning på det (...) Det så viktig at vi har fosterforeldre som blir værende for de kan ikke ivareta barnet hvis de voksne ikke er oppe og går. Jeg tror virkelig alle trenger hjelp til å fokusere på det, for det er fort at fosterforeldre bare slipper alt for å bistå barnet, også går det for lenge, også er det for sent.

Denne deltakeren snakker også om at det å ha fosterbarn kan være med på å forsterke risikoen for samlivsbrudd, og hun hadde blitt oppmerksom på hvor viktig det er å ha fokus på dette temaet i fosterhjemsarbeidet. Samtlige deltakerne var enige om at spørsmål om samliv og parforhold, allerede burde ha stått på agendaen i oppfølging av fosterhjemmene.

4.2.2 Rutiner for å sikre oppfølging av parforhold

Dette undertemaet handler om at deltakerne sa at de trengte rutiner for at parforhold skal følges opp som tema i samtaler med fosterforeldre. To av deltakerne mente at det var en utfordring å snakke om par og samliv hvis det ikke var en forventning eller en arbeidskultur som tilsa at det skulle gjøres. De var samstemte i at hvis spørsmål om parforhold og samliv hadde stått som et punkt i oppfølgingsmalen, så hadde det vært enklere å snakke om dette med fosterforeldrene. To av fire deltakere ga uttrykk for at en slik forventning ville gjøre de mer komfortable i samtalesituasjonen. Deltakerne snakket også om at hvis par- og samliv var oppe som et tema allerede i godkjenningsprosessen, så ville det være enklere å følge opp videre. Deltakerne mente at det ville kjennes mer komfortabelt å snakke med nye fosterforeldre om parforhold, fordi nye fosterforeldre ikke har dannet seg noe bilde av hva oppfølgingen fra barnevernet skal inneholde.

Ut fra deltakernes beskrivelser kom det fram at hvis ikke rutinene er forankret i avdelingen, så blir spørsmål om parforhold tilfeldig tatt opp, avhengig av hvem kontaktpersonen er. Deltakerne poengterte at hvis temaet om par- og samliv hadde stått på listen over oppfølgingsoppgaver, så hadde det både hjulpet dem i det å våge å spørre, og det hadde vært til hjelp som en påminnelse.

Halvparten av deltakerne hadde ingen erfaring i å snakke med fosterforeldre om samliv, og det kom fram at det for noen kunne det kjennes ut som en utfordring å ha fokus på parforholdet i tillegg til andre arbeidsoppgaver. Særlig så dette ut til å være framtreddende hos de av deltakerne med minst erfaring og som var relativt nye i fosterhjemsarbeid. Den ene deltakeren fortalte om arbeidssituasjonen sin på denne måten:

Sånn at for meg, nei altså ... det å møte de barna og ungdommene, foreldrene, det å gjøre selve oppfølgingsbesøket, få med alle spørsmålene som skal være med i utgangspunktet, at jeg får hørt om alle ting, at jeg liksom ... Jeg bruker mye krefter på å tenke på hvordan skal jeg snakke med barna, og hvordan skal jeg snakke med de voksne, ikke sant, ennå fordi jeg er så ny. Så mitt fokus ligger nok bare fortsatt i dette.. og få dette til å gå.. så det.. jeg merker at jeg har ikke det fokuset på parforhold med de jeg har, for det har jeg ikke jeg overskudd til.

Denne deltakeren fortalte at hun ikke hadde klart å ha fokus på parforhold i prosjektperioden, og hun omtalte det å ha fokus på parforhold som et overskuddsfenomen. Hun hadde liten erfaring i å snakke om samliv og parforhold i jobbsammenheng, og forklarte at hun brukte mye energi og krefter på å gjennomføre sine oppgaver og å sette seg inn i alt det nye hun skulle lære og prosessere. Det å være i en situasjon som ny og uerfaren kontaktperson krever i seg selv mye energi og tankekapasitet.

Det å være ny i fosterhjemsarbeid tar plass og krefter. Og skulle snakke om parforhold som ikke er rutinefestet, så ikke ut til å bli prioritert fordi det kan kreve overskudd, trygghet og erfaring å begi seg ut i ukjent farvann. Denne deltakeren beskrev hvordan det å skulle snakke om parforhold opplevdes som en tilleggsoppgave:

Det er ikke øverst hos meg i det hele tatt. For jeg er ny i utdanningen min, jeg er ny i kommunearbeid, jeg er ny i fosterhjemsarbeid, jeg er ny i alt ting (...) så jeg bruker mye tid på hver familie (...) jeg bruker mye tid og tanker på det (...) Ja, jeg merker at jeg bruker mye krefter på, bare å finne ut hvordan.. Ja alt dette her er jo hva jeg gjør det til... og hva gjør jeg det til, liksom? Det tar tid, syns jeg. (...) jeg er ikke god på alt det nå. jeg merker at jeg har for dårlig tid til å komme innom den og at jeg glemmer det. Det står ikke på skjemaet mitt liksom.

Denne deltakeren sa at det hadde vært annerledes om temaet stod som et punkt i oppfølgingsmalen. Hvis det stod der, så trodde hun at hun hadde tatt det med i oppfølgingsamtalene med fosterforeldrene.

En av de andre deltakerne fortalte om en fosterfamilie som hadde fått det bedre etter at hun hadde løftet fram temaet om fosterforeldrenes par- og samliv. Hun fortalte at hun merket at når fosterforeldrene fikk det bedre, så påvirket det oppfølgingsarbeidet positivt.

Når deltakerne snakket om rutiner, kom det også opp et forslag om at parsamtalene kan legges til den årlige samtalen hvor fosterhjemsavtalen gjennomgås, og at det bør være påkrevet at begge fosterforeldrene er med i denne samtalen.

4.2.3 Kontekstavklaring for kontaktperson og fosterforeldre

Dette undertemaet handler om deltakernes tanker rundt fosterforeldres reaksjoner på spørsmål og par- og samliv, når rutiner for slike spørsmål ikke er et innarbeidet og forventet tema i oppfølgingen. Rutiner ble snakket om som viktige kontekstmarkører både for kontaktpersoner og for fosterforeldre.

Deltakerne reflekterte rundt hvordan fosterforeldre kan reagere og føle når de blir spurt om parforholdet sitt. En av deltakerne mente at fosterforeldre kan bli urolige for konsekvenser av å fortelle om eventuelle utfordringer i parforholdet. Dette kan si noe om at deltakerne var opptatt av tillitsforholdet fosterforeldrene har til dem, og så på tillit som viktig for å få til et godt oppfølgingsarbeid. Hvis tilliten opplevdes å stå på spill, så dette ut til å føre til at kontaktpersonen unnlater å følge opp temaet.

Det kom fram i analysen, at deltakerne hadde et behov for å kunne snakke om temaet på en måte som bygger en tillit, og som ikke skapte usikkerhet hos fosterforeldrene. Deltakerne ble igjen opptatt av at de, ved å ha mer kunnskap om parforhold og samliv, kunne bli tryggere i dialogen med fosterforeldrene. Her gjengis en samtale som omhandler nettopp dette:

Deltaker 1: Jeg sitter og tenker når vi snakker om dette her, for jeg synes det er en veldig god ide, men jeg tenker på noen av mine, at mange, jeg vet ikke, er tilbakeholdne fordi, hvis de er mye forsterket, og de begynner å

skulle si noe som at «det ikke er så greit hjemme», at man har en relasjon som er tøff, ikke sant, også..., det er mye som kan plutselig stå på spill for mange her og, det om man ønsker i det hele tatt å formidle at «det her er usikkert», «ja dette er vanskelig for oss nå»... vi er barnevern, og barnevernet kan ta beslutninger som har store konsekvenser for dem, hvis vi ser at dette ikke er barn for ungen,.. Altså den åpenheten da, for å kunne si noe akkurat om hvordan man har det, den er jeg ikke så sikker på at alle tør, rett og slett ..., så vi må være veldig

Forsker: ja, det er kloke tanker du legger fram..

Deltaker 1: .. ja.. og at dette handler ikke om at vi skal ta noen, men det handler om at vi vil være i forkant eller at «vi vet det er en belastning og vi vil bare hjelpe», altså for at jeg kan nok oppleve at mange, «hva mener du med det»? Ikke sant..

Forsker: ja, vi kan jo si noe om at forskning viser at stressbelastninger i parforhold gjør det sårbart, at vi tenker at hvis det, vi hjelper fosterforeldrene til det her, eller i at vi strekker ut en hjelpende hånd, ved å si at: «Dette er ment som en støtte til dere, hvis dere ønsker», og «Dette er en informasjon om hva som finnes av tilbud der ute til dere, fordi vi tenker at hjelp til voksne er hjelp til barna».

Deltaker 1: Ja, men mange har jo ikke vært vant til å få sånne spørsmål og da begynner de å tenke på «Oj, har de sett noe som ikke er bra, eller oppdaget noe ...»?»

Deltaker 2: Men.. det kommer vel veldig an på hvordan du spør og hva du spør om, tenker jeg, ikke sant, for dette skal jo være spørsmål som rommer dem for å ivareta dem og for å på en måte, å vise at vi har fokus også på dem som par, og da tenker jeg ikke kontroll men mer en hjelp da.

Deltaker 1: Ja, og det tenker jeg er viktig, akkurat det du sier, og det må komme tydelig fram sånn at de opplever seg trygge i at de deler fordi det skal være til hjelp.

Denne dialogen viser at deltakeren hadde behov for å avklare kontekst med fosterforeldrene. Deltakerne ble også opptatt av at måten temaet blir tatt opp på, er avgjørende for å få en tillitsfull samarbeidsrelasjon mellom fosterforeldre og kontaktperson. Videre i denne samtalen diskuterte deltakerne viktigheten av å være sensitiv i samtalene og gi en faglig forklaring for hvorfor barnevernet er opptatt av ivaretagelse av parforholdet og at barnevernet er i en endringsfase på grunn av den nye barnevernreformen og økt veiledningsansvar.

4.3 Kunnskap om parforhold skaper bevegelse

Dette temaet handler om hvordan økt kunnskap om parforhold skapte engasjement og inspirasjon til å utvikle tjenesten og sin profesjonelle praksis. Det satte i gang nye tanker hos deltakerne, og de ga uttrykk for at dialoger og undervisning om parforhold og parterapi, var inspirerende og lærerikt. Samtaler og refleksjoner rundt tidligere forskning og teorier, førte til mange nyttige diskusjoner i gruppe og forslag til endring av avdelingens praksis. I fokusgruppeintervjuene kom det også fram ulike dilemmaer kontaktpersoner kan oppleve å stå i.

4.3.1 Personlig og profesjonell utvikling

Dette undertemaet handler om at deltakerne opplevde utvikling både personlig og profesjonelt. I tillegg ga de uttrykk for at de fikk en ny innsikt om fosterforeldrenes behov, og de fikk en ny forståelse av seg selv i møte med fosterforeldreparet. Alle deltakerne ønsket å lære mer om parforhold, og å utvikle seg både faglig og personlig. De så at økt kunnskap gjorde de mer bevisst på fosterforeldrenes parforhold, og at dette igjen kunne påvirke deres oppfølging. I takt med at det helhetlige blikket utvidet seg, beskrev de sine erfaringer på ulik måte. Denne ulikheten kom ofte fram i samtalene og erfaringsutvekslingene i gruppen. En av deltakerne forteller her at hun ønsket mer faglig kunnskap fordi hun har behov for å begrunne sine spørsmål og svar på en god og faglig måte i møte med fosterforeldrene:

Det har på en måte bare ikke slått meg å spørre. Det er kanskje bare litt det der at jeg trenger bare å bli bevisst det, og det er derfor jeg har lyst til å lære mer da, fordi hvis jeg kan mer så kanskje jeg klarer på en måte å begrunne litt også, det er jo den tryggheten da, ikke sant. (...) ha den tyngden å kunne gå inn å si ... (...) vi bare lurer sånn (...) tar dere vare på dere, for dere støtter hverandre i dette (...) ja, det er litt sånn da.

Denne deltakeren sa at det aldri hadde slått henne å spørre om hvordan fosterhjemsoppdraget påvirket par og samliv, og hun ønsket mer kunnskap for å bli tryggere i spørsmålsstillingen.

Ved oppstart av aksjonsforskningsprosjektet, sa alle deltakerne at de forventninger om å lære mer og få mere kunnskap om parforhold. Flere av deltakerne ønsket at det skulle bli mer naturlig for dem å ha par og samliv som samtaletemaer, at det skulle kjennes greit og at det ble et vanlig tema å snakke om.

Her gir en av deltakerne uttrykk for at hun ønsker å utvikle seg i løpet av prosjektet:

(...) jeg håper at jeg på en måte kan få en endring hos hvert fall meg sjøl (...) at det blir greit for meg å snakke om og spørre om, og kanskje etter hvert at mine familier syns det er greit, fordi at ... det føler jeg og, at det blir vanskelig at man spør, og at paret også føler seg ivaretatt og sett da.

Midtveis i prosjektet fikk deltakerne spørsmål om det hadde skjedd noen endringer eller om de hadde fått noen nye erfaringer de ville dele. Deltakerne uttrykte at de hadde ulikt utbytte av prosjektets effekt i den daglige jobbingen, men alle fortalte at de var blitt mer oppmerksomme på temaet. De beskrev det som økt bevissthet, og kom med uttalelser som; «det ligger mere oppe», «jeg har det enda mere med meg nå», «jeg tenker mere over det» og «jeg er mere opptatt av å spørre de om hvordan parforholdet er». En av deltakerne tilføyde at hun hadde lagt merke til at hun snakket oftere om fosterforeldres parforhold i samtaler med kollegaer.

En annen deltaker sa at hun ikke hadde opplevd noe særlig endring i sin praksisutøvelse i løpet av prosjektperioden. Hun uttalte at «det er ikke er innarbeidet i det hele tatt». Hun forklarte det med at hun hadde en travel periode og at hun for tiden ikke hadde aktuelle fosterforeldrepar å ta opp temaet med. Hun mente allikevel at prosjektet ville være nyttig for henne på sikt ved at det ble skapt en bevissthet om at parforhold også bør snakkes om.

En deltaker fortalte at hun var veldig fornøyd over at hun hadde klart å snakke fosterforeldrepar om deres samliv og hun hadde blitt overrasket over den positive responsen. Hun fortalte hun hadde spurt et par helt på slutten av en oppfølgingsamtale. Hun hadde forklart at hun var med i et prosjekt som hadde fokus på fosterforeldres parforhold.. På mitt spørsmål om hvordan hennes opplevelse av det å spørre de var, svarte hun slik:

Nei, det var egentlig helt greit. Fordi de er ganske åpne fra før, eller jeg opplever de som det da, (...) Jeg tror det hadde vært vanskeligere å spørre noen av de som er eldre. Men det er jo sånn.. Hva skal jeg si, sånne tanker jeg har da, eller en forestilling jeg har, om at det blir vanskelig.

Hun fortalte at dette paret var litt yngre, og hun hadde kommet inn på temaet ved å kommentere at det nok ikke ble mye tid til dem som par etter at de ble fosterforeldre. Hun hadde hatt en forestilling om at det skulle bli rart å snakke om, og forteller her om at hun erfarte at det gikk bedre enn hun hadde trodd på forhånd. Hun sa videre at det hjalp henne å ha prosjektet som en slags døråpner for sine spørsmål.

Det er jo det, det her har vært mest for meg; en endring. Både fordi jeg ikke har jobbet så lenge, fordi det kommer hele tiden nye ting jeg ikke har tenkt på, og som dere sier da, i gruppa. Selv om jeg har mine erfaringer, så kommer det hele tiden ting jeg ikke har hørt, eller prøvd. Og det har vært fint. Og for min del det største faktisk å få fokus på at: «å ja, men det paret, det paret bak her!». Fordi stort sett, så er jo fokuset bare ungen. Men hva er det som skal til for at ungen har det bra? Jo, det er jo at de rundt har det bra. Og det er jo veldig selvsagt, men man må tenke det for å bruke det.

Her beskriver deltakeren at hun har opplevd å endre seg i løpet av prosjektperioden, ved at hun har blitt mer oppmerksom på fosterforeldrenes parforhold, og at hun har fått en positiv erfaring i å presentere temaet for et fosterforeldrepar.

4.3.2 Engasjement og utviklingsideer

Dette undertemaet handler om hvordan aksjonsforskningsprosjektet skapte engasjement og ideer om utvikling av fosterhjemsavdelingens praksis. Da jeg intervjuet deltakergruppen for andre gang, ledet spørsmålene til en kreativ prosess hvor en av deltakerne kom med et forslag om å sende ut e-poster til noen fosterforeldrepar for å forberede de på par og samlivsspørsmål. Hun foreslo å sende ut informasjon om prosjektet til noen fosterforeldrepar, og her følger et utdrag fra dialogen hvor denne ideen kommer fram.

Deltaker 1: *Jeg har en tanke om at man kan jo også komme to, at du kan ha med deg en. For jeg jo veldig spent på når vi skal dra sammen, ikke sant, hvordan det blir. For jeg gjør det jo på min måte når jeg er aleine, men det at vi kan være to også snakke med de to sammen da, det kan jo*

også være veldig nyttig, (...). Hvis man har blitt enig med et fosterhjem om, «jo, vet du det kunne vi godt tenkt oss, fordi vi syns at det humper og går og skrangler litt liksom» at man får liksom, at man slipper å ta den samtalen aleine da.

Forsker: *Å kunne tilby dem det, og så eventuelt informere om familievernet da, som også finnes.*

Deltaker 2: *Men kunne vi også lagd en sånn.. noen spørsmål som vi kunne sendt?*

Forsker: *Til fosterforeldrene?*

Deltaker 2: *Ja, for «nå har vi fokus på det her, og jeg ønsker at dere setter dere ned som par og går gjennom det her, også blir det et tema på neste besøk» eller at man setter opp et ekstra besøk, det er jo viktig at ikke ungene er rundt der da, tenker jeg, eller dele det opp.*

Deltaker 1: *Ja, det er kjempeviktig.*

Deltaker 2: *Eller at man skiller det, at man ikke kaller det oppfølgingsbesøk, at man på en måte kaller det et eget besøk da i forhold til det som man tar utenom de vanlige oppfølgingsbesøkene? Ja jeg veit ikke, nå bare kom jeg på noe.*

Forsker: *Jo, det er jo kjempespennende, det er jo nettopp dette, tenker jeg, det skal munne ut i nye ideer og at vi skal teste ut nye ting, så kan vi jo ta det tilbake hit igjen.*

Deltaker 2: *At hvis på en måte, nå tenker jeg enda lengre da. ... at man kaller det en type prosjekt da om vi ønsker.. (...) Vi kunne jo også gjort det sånn at fosterforeldrene får lov til å velge om dem vil være med på det prosjektet eller ikke da, og at det innebærer kanskje noen spørsmål, og det innebærer en samtale, også ender det kanskje opp med et kurs da, fra høsten av da ikke sant.. at det er en sånn.. ja ...*

Deltaker 3: *Ja, det er kanskje lettere vei inn da, at de får tilbudet om de er interessert. For da, da trenger man på en måte ikke å dytte på de som virkelig ikke tenker at vi har noe med parforholdet å gjøre. Men at de som opplever seg interessert og tenker at dette kanskje kunne vært noe, eller det her burde vi sjekket ut, eller ... da er det lettere å få spurt, og lettere å få i gang en diskusjon, kanskje litt sånn, som at vi er her da, vi hadde lyst til å prøve dette, syns det er spennende, noe nytt, så er det lettere for oss å sitte å snakke om det ... for det er jo et problem i det, for da hadde det kanskje vært lettere for de også da ...*

Forsker: *Hvordan kunne et sånt skriv sett ut da?*

Deltaker 2: Ja, da måtte vi jo formulert noen spørsmål, litt sånn åpne spørsmål, men kanskje ikke så mange da, men noe som kunne gjort at det fikk dem i gang.

Forsker: Så vi kunne sendt en mail til dem, tenker du? I forkant?

Deltaker 2: Ja.

Deltakerne ønsket å finne en måte å forberede og informere fosterforeldrene på før de kom på oppfølgingsbesøk for å snakke om parforhold. Denne teksten ble formulert i fellesskap og sendt ut til fem fosterforeldrepar:

Forskning viser at stressbelastninger over tid er utfordrende for parforhold. Vi har et prosjekt i fosterhjemsavdelingen hvor vi ønsker å sette fokus på hjelp og støtte til fosterforeldrepar.

Vi ønsker at dere skal tenke litt gjennom og snakke sammen om disse spørsmålene før vi kommer på neste besøk 😊

- *På hvilken måte har parforholdet deres endret seg etter dere fikk fosterbarn? På godt og vondt?*
- *Hvilken type utfordringer ved fosterforeldrerollen har påvirket dere som par?*
- *Hvordan ivaretar dere parforholdet deres?*

Deltakerne hadde behov for å varsle fosterforeldrene på forhånd, fordi de var usikre på hvordan de ville oppleve det at kontaktpersonen ønsket å snakke med dem om par- og samliv. Deltakerne ønsket ikke at spørsmål om parforhold skulle komme som et overraskende element i samtalen. Ideen kom fram da noen av deltakerne fortalte om at de i samtaler med fosterforeldrepar, hadde kjent på et ubehag i det å snakke om samliv og par. De hadde også opplevd at fosterforeldre reagerte ulikt, og det så ut til at noen av deltakerne søkte trygghet i det å være to kontaktpersoner i parsamtaler.

På et møte senere i prosjektperioden, fortalte to av deltakerne at de hadde gjennomført en felles samtale med ett av parene som fikk e-post. Deltakerne sa de opplevde at det å spørre disse fosterforeldrene om parforholdet gjorde at de fikk verdifull informasjon om hvordan fosterhjemmet fungerte og hva fosterforeldrene opplevde som nyttig og viktig for dem. Samtalen hadde utvidet seg til andre temaer, som for eksempel hvordan paret organiserte den praktiske hverdagen. Fosterforeldrene hadde fortalt om fordelene det ga paret ved å ha fosterbarn. De hadde fortalt at de så det som et felles prosjekt, at det følte som at det

knyttet båndet mellom paret tettere fordi de ofte snakket om ulike situasjoner de stod oppi sammen. Imidlertid opplevde kontaktpersonene også en slags motstand fra fosterforeldrene til å gå noe dypere inn i dette med parforhold, og at det derfor ble en mer generell prat om parforhold i fosterforeldreskapet. Deltakerne beskrev hvordan de hadde introdusert temaet til paret. De hadde forklart at fosterhjemsavdelingen er opptatt av å ha et helhetlig fokus i oppfølgingen, og begrunnet det med at de voksne er viktige i barnas liv. Deltakerne påpekte at de opplevde at samtalen hjalp fosterforeldrene til å se et bredere perspektiv.

Mange av dialogene handlet om utvikling av fosterhjemsavdelingen, og undervisningsøktene skapte mange refleksjoner og utviklingstanker. Etter en økt med refleksjoner rundt tidligere forskning, terapeutiske teorier om parforhold, blant annet om tilknytningsteorier og emosjonsfokusert parterapi, ble alle deltakerne veldig engasjerte. Særlig snakket gruppen om at temaer om par og samliv bør inn i arbeidet med fosterhjem allerede i godkjenningssprosessen og at barneverntjenesten bør tilby parkurs til fosterforeldre. Den ene av deltakerne foreslo å invitere fosterforeldrenes stemmer inn i et videre utviklingsarbeid.

Underveis i forskningsprosessen opplevde jeg at det oppstod et rom for læring og utvikling, og at deltakerne lærte både om seg selv og om de andre i gruppen. Deltakerne stilte hverandre spørsmål og det oppstod en atmosfære som gjorde det trygt å snakke om private og profesjonelle opplevelser, om egne fordommer, egen forforståelse, om sine styrker og begrensninger. Noen av deltakerne uttrykte at det kjentes ut som en luksusfølelse i det å få tid til å fordype seg i ett tema og lære mere om et spesifikt fagområde i arbeidstiden. Det å lære om parterapi og ulike teorier knyttet til parforhold, berørte deltakerne og alle uttrykte at de i løpet av prosessen ble bevisst på hvor ulikt kontaktpersoner opplever det å snakke med fosterforeldre om parforhold.

Å ta del i møter, samtaler og diskusjoner basert på parteorier og forskningsartikler så ut å påvirke deltakerne til å dele sine praksishistorier og erfaringer åpent i gruppen. Flere av deltakerne påpekte hvordan sammenhengen mellom et godt parforhold og god omsorgsutøvelse ble mer tydelig for dem underveis i prosjektperioden. I det siste intervjuet snakket deltakerne sammen om hvordan prosjektet hadde påvirket dem:

Deltaker 1: Så jeg er absolutt blitt mere bevisst på det i oppfølginga med fosterforeldre og tenker at det er kjempeviktig at vi har innsikt i det,

det er egentlig litt rart at dere ikke egentlig har hatt mere fokus på det.

Deltaker 2: Jeg har tenkt mye gjennom det her, at det er litt rart. At det er så selvfølgelig når vi sitter og snakker om det nå, og det er sånn hvorfor, hvorfor har vi ikke det liksom? Man snakker jo om skilsmisse, og alle kan skille seg (...). Og det er ikke noe annerledes for fosterbarn. Fosterforeldre er jo også foreldre (...) hvorfor tenker ikke eller hvorfor har ikke barnevernstjenesten tenkt på dette? (...) hvorfor kommer det nå liksom?

Dette er en dialog mellom en erfaren deltaker (1), og en av de med mindre erfaring fra fosterhjemarbeid (2), som avslutningsvis delte noen tanker og refleksjoner rundt barnevernets fokus på fosterforeldrepar.

4.4 Oppsummering av resultatene

Resultatene mine tilsier at deltakernes private og profesjonelle erfaringer i stor grad påvirker samtalene de har med fosterforeldre. Om temaer knyttet til parforhold og samliv løftes i oppfølgingsarbeidet eller ei, avhenger i stor grad av hvem kontaktpersonen er. Det handler om deres tidligere erfaringer, alder, fagkunnskap og om mangel på rutiner. Da kontaktpersonene lærte om og reflekterte rundt temaer knyttet til *parforhold i fosterforeldreskapet*, kom det fram et behov for opplæring og utvikling av kontaktpersoners fagkompetanse på området. Kontaktpersonene var opptatt av å ha en god kommunikasjon med fosterforeldre, og så fosterforeldres behov for kontekstavklaring hvis par- og samlivstemaer skal være en del av oppfølgingsrutinene.

Aksjonsforskningsprosjektet skapte ideer om utvikling av fosterhjemsavdelingens praksis, og resultatene viser at tydelige maler og arbeidsbeskrivelser kan være viktige, både som støttefunksjon i samtaler med fosterhjemmene, og for å legitimere at barnevernet er opptatt av et godt og helhetlig fosterhjemarbeid. Det at spørsmål om samliv og parforhold er en integrert del av barnevernfaglig arbeidskultur, ser ut til å kunne gjøre kontaktpersoner mer komfortable og trygge i samtaler med fosterforeldre om dette temaet.

5. Diskusjon

Hensikten med denne studien har vært å utvikle kunnskap om kontaktpersoners opplevelse av å få kunnskap om parforhold. Det har også vært et mål å få mer kunnskap om barnevernets oppfølging av fosterforeldres parforhold, og å utvikle praksis i fosterhjemsavdelingen. For å oppnå dette har det vært viktig å forstå hvordan kunnskap påvirker praksis, samt få et bilde av kontaktpersoners erfaringer og tanker i løpet av prosjektperioden.

Jeg vil i dette kapitlet diskutere studiens resultater i lys av teori og forskning, og løfte fram betydningen av at parforhold blir et tema i barnevernets oppfølging av fosterforeldrepar. Avslutningsvis følger mine refleksjoner og implikasjoner for praksis og videre forskning, samt styrker og svakheter ved studien. Temaene jeg diskuterer er: (1) *Betydningen av kompetanse om parforhold og samliv i barneverntjenesten*, (2) *Fosterhjemsarbeid i et helhetlig perspektiv*, (3) *Betydningen av kontaktpersoners personlige erfaringer som kunnskapskilde*, (4) *Kontaktpersoners navigering mellom veiledning, terapi og institusjonell makt*, og (5) *Betydningen av rutiner og struktur i organisasjonen*.

5.1 Betydningen av kompetanse om parforhold og samliv i barneverntjenestene

Denne studiens resultater viste at deltakerne som var med i aksjonsforskningsprosjektet ønsker mer fagkompetanse om parforhold, fordi det kan være utfordrende å snakke om par- og samliv med fosterforeldrene uten å ha nok fagkunnskap og kompetanse på området. Samtidig legger statlige føringer, i regi av barnevernsreformen som trådte i kraft 1. januar 2022, veiledningsansvaret over på barnevernet. Med dette hevder jeg at kravet om faglig veiledningskompetanse øker for barnevernets kontaktpersoner.

Karlsson (2003, s. 149), skriver at syn på kunnskap handler om antagelser, og at erfaring som kunnskapsform er forskjellig fra teoretisk kunnskap, i det kunnskap utvikles og erkjennes i møtet og i samhandling mellom person og kulturell kontekst. Deltakerne hadde ulik kompetanse og erfaring, og de brukte ord som «trygg» og «faglig trygghet» gjentatte ganger når de uttrykte sine behov for mer kompetanse om parforhold. Rosenvinge, Larsen, Skårderud, & Thune-Larsen (2004), hevder at kompetanse og kunnskap ikke utvikles i et

vakuum, men i en kontekst, og at selv den mest kompetente ikke kan utvikle seg i et fagmiljø som er rigid eller selvbevarende. De nevner fagkunnskap, ferdigheter og holdninger som tre sentrale aspekter ved kompetansebegrepet, og at disse tre aspektene må være integrert i hverandre gjennom refleksjon over metodologiske og kontekstuelle rammer for kunnskap samt over kunnskapens nytteverdi (Rosenvinge et al., 2004).

Gjennom studiens aksjonsforskningsprosjekt, kom det fram at deltakerne både ønsket å utvikle seg selv som fagpersoner og samtidig bidra til endring av nåværende praksis i barnevernet. Tidligere forskning (Schramm et al., 2012; Schramm et al., 2013) viser til positive resultater av barnevernets jobbing med par, og har blant annet undersøkt effekten av par og relasjonskurs (CARE) i barnevernfaglig kontekst. Resultatene viste til endringer hos fosterforeldrepar i forhold til: egenomsorg, vennskap mellom paret, konfliktløsning, sterkere følelser for hverandre og bedre foreldreskap. I det videre forsket Futris et al., (2014) på effekten av at fagpersoner fra barnevernet deltok i et opplæringsprogram om par- og samlivsrelasjoner. Forskerne fant en tydelig sammenheng mellom den økte kunnskapen, fagpersonenes utvikling og at fagpersonene opplevde den nye kunnskapen som nyttig og implementerte den inn i deres praksis.

Den personlige og faglige utviklingen er en del av vår samlede kompetanse i relasjonsarbeid. Teoretisk kunnskap er viktig for kvaliteten i profesjonell yrkesutøvelse, og kontaktpersoner kan ikke kun bruke erfaringskunnskap i møte med fosterforeldrepåret. Forskningsbasert og teoretisk kunnskap er en nødvendighet for å være en kompetent yrkesutøver fordi teoretisk kunnskap blir relevant først når den knyttes sammen med personlig og erfaringsbasert viten (Skau, 2017, s. 56). Ifølge Thomassen (2018), vil helse- og sosialarbeideres møter med sammensatte situasjoner og faglige utfordringer, herunder faglige vurderinger og handlinger i praksis, forutsette et mangfold av ulik kunnskap (Thomassen, 2018, s. 26). Kunnskap fra ulike kilder må altså til for å kunne jobbe ut ifra et helhetlig perspektiv i møte med fosterforeldre, hvor det også er plass til deres parforhold.

5.2 Fosterhjemsarbeid i et helhetlig perspektiv

Et annet tema som kom fram i resultatene fra studien, var at deltakerne ønsket at fosterforeldres par- og samliv skulle inkluderes som tema i et helhetlig arbeid med

fosterhjemmene, og de undret seg over hvorfor det ikke allerede var en del av barnevernets praksis. Dette er i tråd med Schramm et al. (2012), som presiserer at barnevernsarbeidere, historisk sett, har blitt ignorert som en potensiell ressurs i forhold til å kunne jobbe med opplæring og veiledning til familier om parforhold og samliv.

Deltakerne reflekterte rundt hvordan parforholdets kvalitet er av betydning for fosterhjemmets fungering og for fosterbarnets omsorgssituasjon, og de ga uttrykk for at de hadde behov for å lære om parforhold og relasjonsarbeid i et barnevernfaglig perspektiv. I løpet av prosjektperioden, fortalte de om praksisopplevelser knyttet til brudd i fosterhjem, og om skilsmisse mellom fosterforeldre. Deltakerne ble opptatt av om bruddene kunne ha vært forhindre, eller om prosessen rundt bruddene kunne vært bedre, hvis ivaretagelse av fosterforeldreparet hadde vært tema fra godkjenningsprosessen av. Nylige nasjonale studier beskriver hvordan parforholdet påvirkes i fosterforeldreskapet (Lugg, 2020; Lien, 2021), og at fosterforeldre ofte opplever at parforholdet må settes på pause (Lien, 2021). Lugg (2020), viser i sin forskning at fosterforeldreparet ikke blir forstått og sett av barnevernet som par. Barnevernets praksis har ifølge Lugg (2020, s. 53), også en tendens til å fremme en kjønnert arbeidsfordeling i fosterforeldreskapet, noe som kan påvirke dynamikken i et moderne norsk parforhold. Slike dynamiske endringer som et fosterforeldreskap medfører, kan være belastende, i det fostermors rolle idealiseres i relasjonene til fosterbarnet og mannens rolle kommer ofte i skyggen. I tillegg påvirkes fosterforeldre av ulike stressbelastninger og sekundærtraumatisering som kan føre til utmattelse (Adams, et al., 2018; Orme & Buehler, 2001; Ottaway & Selwyn, 2016, Richardson & Futris, 2019).

Aksjonene i denne studiens prosjekt bestod av undervisning om parforhold og ulike parterapeutiske teorier. I løpet av prosjektperioden ble det presentert ulike forskningsartikler om foster- og adoptivforeldres parforhold, som viser hvordan kvaliteten på parforholdet påvirker omsorgsevnen (Bårdstu et. al., 2021; Stover et.al., 2021). I refleksjoner og dialoger rundt dette temaet ble deltakerne opptatt av hvor viktig det er å ha et godt parforhold som grunnlag, for å evne å ha ro og overskudd som fosterbarn har behov for. Det å ha kunnskap om systemisk teori og tenkning, og hvordan parforholdet kan ses på som en del av et større system, kan hjelpe barnevernet i å jobbe mer helhetlig. Den systemiske tenkningen har stått sentralt i familierapifeltet i mange år (Jensen & Ulleberg, 2019, s.117), og det ser også ut til å bli stadig mer relevant i det barnevernfaglige praksisfeltet hvor

relasjoner og kommunikasjon står i fokus. På den annen side er det også slik at barnevernet ikke nødvendigvis *må* ha et systemisk ståsted for å tenke helhetlig, men den systemiske tenkingen og teorien kan være til *hjelp* for kontaktpersoner i kommunikasjon med fosterforeldre, og hjelpe de til å fremme betydningen av å løfte fram parforholdets situasjon som en del av oppfølgingssamtalen.

Som tidligere nevnt viser studier hvordan et godt samarbeid med barnevernet kan være med på å styrke både fosterforeldreskapet og parforholdet, og at fosterforeldrene i sin kommunikasjon med barnevernet, også legger merke til hva som *ikke* tas opp (Lien, 2021). For å opprettholde en god dialog og et godt samarbeid var deltakerne i denne studien opptatt av *hvordan* de kunne snakke med fosterforeldre om parforhold. De diskuterte hvordan *måten* de gjorde det på ville være avgjørende på utfallet av samtalen. Det å være bevisst hvordan en samtale føres og hvilke ord som brukes kan forstås i lys av den systemiske samtale, hvor forholdet og samtalen mellom fagperson og klient påvirker hverandre sirkulært og gjensidig (Frøyland, 2017, s. 77). Ved å være bevisst på at forandringer skjer gjennom samtale, og fordi vi i vår virkelighet blir sosialt konstruert gjennom kommunikasjon, kan vi tenke at det er *måten* vi snakker om noe på som blir problemskapende. Ved å innta en ikke-vitende posisjon og tenke at det er fosterforeldrene som er eksperter på egen situasjon, kan det oppstå en nær og trygg relasjon mellom kontaktpersonen og fosterforeldrepåret (Anderson & Goolishian, 1992).

Deltakerne var opptatt av relasjonen de har til fosterforeldrene og hvordan møte dem på best mulig måte. Barnevernets arbeid kan ses på som en relasjonell praksis, i det menneskemøter, samtaler og samhandling er hovedelementet i arbeidshverdagen. Dette kan forstås gjennom systemiske og sosialkonstruksjonistiske ideer, som innebærer en vektlegging av kontekst, relasjon og språklig samkonstruksjon (deFlon, 2019, s. 22). Det er en kjent sak at relasjonen fosterforeldre har til sin kontaktperson er av betydning for samarbeidet, og at det å like den personen vi snakker med, er avgjørende for samarbeidets effekt. Dette gjelder begge veier og det er derfor viktig å ikke forminske betydningen av relasjoner og mellommenneskelige forhold fordi *vi blir til* i det relasjonelle samspillet (Gergen, 2010).

5.3 Betydningen av kontaktpersoners personlige erfaringer i oppfølging av fosterforeldrepar

Et tema som kom tydelig fram i studien handlet om hvordan deltakernes erfaringer, tanker og følelser påvirker oppfølgingsarbeidet med fosterhjem. Deltakerne hadde ulike opplevelser knyttet til det å snakke om par- og samlivstemaer med fosterforeldre, og to av dem kunne oppleve det som ukomfortabelt. Deltakernes egne livserfaringer og verdier så ut til å påvirke de bare ved tanken på å stille spørsmål om noe så personlig og privat som det parforhold og samliv er. Det er på en måte innlysende at våre egne livserfaringer kan bidra både til hjelp og hinder i møte med andre, og slike tanker og følelser kan forstås som en type *relasjonell resonans* (Jensen, 2008). Resonansbegrepet kan hjelpe kontaktpersonen til å evaluere sin egen praksis ved å forstå seg selv i interaksjonen, og for å forstå den gjensidige påvirkningen som oppstår mellom seg selv og fosterforeldrene. Deltakerne trakk ofte inn eksempler og historier fra sitt eget liv, det være seg fra egenerfaring i det være fosterforelder, forelder eller bonusforeldre. I tillegg trakk de ligninger mellom det de lærte om par og tilknytning til historier fra egen oppvekst og egne par- og familieforhold. Resonansbegrepet kan på denne måten også gi en mening til sirkulariteten som oppstår mellom kontaktpersonens personlige og private liv og fosterforeldrenes fortellinger i oppfølgingsamtalene.

I fokusgruppeintervjuene og i refleksjonene, ble det knyttet oppmerksomhet til hvordan disse erfaringene påvirket oppfølgingsarbeidet på godt og vondt. Dette kan forstås som det Jensen (2019, s. 83) forklarer som *gjensidig resonans*. Gjensidig resonans karakteriseres som en gjensidig forståelse, som igjen kan være med på å styrke forholdet og samarbeidsrelasjonen mellom kontaktperson og fosterforelder. Andre erfaringer deltakerne fortalte om kan knyttes til begrepet *utfordrende gjensidig resonans*, blant annet når erfaringene deres kunne virke begrensende i det å snakke om parforhold med fosterforeldrene (Jensen, 2019, s. 84). Resonansen som blir vekket til live i kontaktpersonen er av betydning for fortolkninger, vurderinger og følelsesmessige reaksjoner i møte med fosterforeldrene. Det kan føles veldig personlig, privat og ubehagelig å snakke om, eller det kan falle seg helt naturlig å snakke om. Ved å sette resonans i sammenheng med kontekst, kan vi bruke de ulike resonansene til å forstå situasjonene og relasjonene vi er i. Det kan med andre ord gi mening til og forståelse for oss selv og vår egen praksisutøvelse, og kan bidra til at vi utvikler oss både profesjonelt og privat.

Det å unnlate å snakke om parforhold og samliv med fosterforeldrene på grunn av egne tanker og følelser, kan tolkes og forstås innenfor et maktperspektiv. Jensen (2019, s. 86) knytter maktbegrepet til resonans for å forstå hvordan terapeuters personlige og private verdier og erfaringer påvirker klienten. På denne måten kan makt oppstå hvis kontaktpersonen unnlater å ta opp temaer knyttet til par og samliv, som kanskje nettopp er viktig for fosterforeldrene å få snakket om. Sett i lys av dette perspektivet kan det være viktig at kontaktpersonene åpner opp for temaet i sitt oppfølgingsarbeid, selv om de synes det er ubehagelig å snakke om parforhold i samtale med fosterforeldre. Seikkula & Arnkil (2013), har toleranse for usikkerhet som ett av de syv hovedprinsippene for åpen dialog. Sett i lys av dette, kan det være viktig at fagpersoner tåler å kjenne på usikkerhet og ubehag i slike samtalesituasjoner.

En av deltakerne oppgav sin egen alder som begrensende i det å snakke om parforhold med fosterforeldre som kunne være på alder med hennes egne foreldre. I følge Wampold et. al, (2017) har terapeuters alder, etnisitet, kjønn og erfaring ingen betydning i forhold til resultatet av terapien, ei heller kompetanse som er knyttet til spesifikke metoder eller tilnæringsmåter. Selv om forskningen viser til at alder ikke er av betydning, så vil det ikke nødvendigvis fjerne ubehaget denne deltakeren kjenner på. Hennes oppfatning handler kanskje ikke utelukkende om hennes individuelle preferanser, men det kan hende det handler om en oppfatning skapt i samspill med gyldige diskurser i konteksten hun befinner seg i. Dette resultatet viser at kontaktpersoners tanker om sin egen alder kan være av betydning, og at det kan forstås i lys av samfunnsmessige strukturer og rådende kulturelle diskurser knyttet opp mot alder og kunnskap. Dallos og Draper (2007) viser til Foucault (1926-1984), i det han hevdet at samfunnet består av dominerende diskurser som former våre tanker og erfaringer, noe som igjen påvirker våre indre dialoger og interaksjon med andre. Foucault argumenterte for at noen av disse diskursene kan få en *for stor* betydning og på denne måten virke begrensende for våre tanker, og vår opplevelse av valg og handlemuligheter (Dallos & Draper, 2007, s. 140). På denne måten kan rådende diskurser om sammenheng mellom alder og livserfaring, påvirke unge kontaktpersoner i møte med fosterforeldre, og de unngår å snakke om temaer som de ikke har like lang erfaring som de som er eldre, for eksempel par- og samlivserfaringer.

Tre av deltakerne i denne studien hadde egenerfaring som fosterhjem. Resultatene viste at det å ha egenerfaring som fosterforeldre kan gi mange positive effekter i lys av at en gjensidig forståelse kan bidra til å styrke samarbeidet med fosterhjemmet. Det kan som nevnt handle om resonans (Jensen, 2019, s.84). Det å ha en felles forståelsesramme til det å være fosterforeldre kan bidra til å skape en støttende gjensidig resonans, og en god relasjon mellom kontaktperson og fosterforeldrene kan oppstå. På den annen side kan resonans oppleves som utfordrende for kontaktpersonen, og ha begrensende effekter på fosterforeldresamarbeidet. Et eksempel på dette var når en av deltakerne beskrev hvordan hennes egen erfaring som fosterforelder påvirket henne til å unnlate å snakke om par- og samliv, fordi hun tenkte at fosterforeldre ikke ønsket å snakke med barnevernet om sitt privatliv med henne. De negative følelsene fra hun selv var fostermor i møte med barnevernets saksbehandler ble vekket til live. Følelsene så ut til å hindre eller komme i veien for spørsmålsstilling og temasetting om parforhold i oppfølgingsamtalene, og kan derfor forstås som gjensidig dissonans (Jensen, 2019, s. 84).

Deltakerne i denne studien ga uttrykk for at tillitsskapende samtaler er avgjørende for å kunne gi god hjelp til fosterfamilier, og for å komme i posisjon til ha samtaler med fosterforeldrepåret om parforhold. Det å komme i posisjon til fosterforeldre for å snakke om par- og samliv, når kontaktpersonen selv kjenner motstand til temaet, vil påvirke samspillet, interaksjonen og den digitale og analoge kommunikasjonen med fosterforeldrepåret. En av deltakerne brukte uttrykket *å kjenne på kroppen* når hun fortalte om hvordan hennes erfaringer fra å være fosterforelder påvirket hennes praksis. Hun beskrev det som at erfaringene lå som et kroppslig minne, og at det kunne være hjelpsomt i det at hun beskrev at hun kunne merke på kroppen når parforholdstemaet ble viktig å ta opp med fosterforeldrene. Dette kan forstås som *habitus* (Bourdieu, 1930-2002) ved at hun visste hva som kunne være riktig å gjøre i gitte situasjoner med fosterforeldrene. Følelser og erfaringer ligger lagret i kroppens minne og vi kan ikke alltid helt sette fingeren på hvor det kommer fra, og hvorfor vi tenker og handler som vi gjør. Slike reaksjoner og mønstre utvikles i samspill med andre og erfaringene kan kjennes fysisk i kroppen.

Beskrivelsen av å kjenne erfaringen i kroppen kan også ses i lys av erfaringsbasert læring (Kolb et. al. 1986) og relasjonell læring som et sosialt fenomen (Aasen, 2008, s. 167). Ved å

ha vært fosterforelder selv, eller hatt barn med krevende omsorgsbehov, kan en slik erfaring gi en dypere forståelse for fosterforeldres behov.

Videre kan erfaringsbasert læring også knyttes til forståelsen deltakerne oppgav å utvikle i løpet av prosjektperioden (Kolb et al., 1986, s. 34). De erfarte sammenhengen mellom teorien de ble presentert for og praksisen de utførte, for eksempel da de tok opp parforhold som tema i samtaler med fosterforeldre. På denne måten ble deltakernes intellektuelle forståelse og følelsesmessig opplevelse knyttet sammen til en mer utfyllende kunnskap om hvordan en samtale med tema om par- og samliv kan være. Dette kan igjen påvirke deres videre praksis og erfaringsutvikling i fosterhjemsarbeidet.

5.4 Kontaktpersoners navigering mellom veiledning, terapi og institusjonell makt

Et annet resultat fra denne studien viste at deltakerne beskrev å være i en slags navigasjonsposisjon mellom sin institusjonelle makt og den veiledende rollen de skal ha for fosterforeldre. Deltakerne mente det kunne være vanskelig for fosterforeldrene å fortelle om et eventuelt strev i samlivet i frykt for konsekvenser knyttet til fosterhjemsoppdraget som for eksempel flytting av fosterbarnet, tap av tillit eller økonomiske konsekvenser. Institusjonell makt, kan forstås som den synlige maktdiskursen barnevernstjenesten innehar i samfunnet, og kan videre knyttes til Foucaults hevdelse om at når disiplinering blir en del av en kontrakt, så skapes en underordning (Jensen & Ulleberg, 2019, s. 419-420). Sett i dette lyset, kan vi tenke at fosterforeldrene er i en underordnet kontraktposisjon i forhold til barnevernstjenesten og at derfor kan svekke deres mulighet eller ønske om å være åpne om sitt privatliv.

En kontaktpersons navigering mellom sine roller i møte med fosterforeldrene, viser seg i det de både skal utøve hjelpetiltak og utføre kontroll. Denne dobbeltheten kan være utfordrende både profesjonelt og etisk. To av deltakerne hadde opplevd negative reaksjoner fra fosterforeldre når par- og samlivstemaer ble forsøkt snakket om. Kvello (2021) nevner fem åpenbare grunner til at familier kan kjenne motstand til barnevernet, og en av disse er nettopp denne følelsen av ubalanse i maktforholdet. Reaksjonene deltakerne opplevde kan forstås som en respons på et ubalansert i maktforhold, som igjen kan gi seg til uttrykk som

skepsis eller utrygghet. Det kan være en ubalanse i deling av historier og opplevelser hvis fosterforelderen ikke vet annet enn at personen han eller hun snakker med, er sosialarbeider og jobber som kontaktperson i barnevernet. Samtidig kan kontaktpersonene håndtere en eventuell motstand ved å være transparent om den doble rollen, og snakke om utfordringene den fører til fra begges posisjoner. På denne måten kan det skapes en sterk og langvarig samarbeidsallianse til fosterforeldrene (Kvello, 2021, s. 78). Dette støttes av Foucault (2002, s. 10), som mente at makt også kan brukes positivt i forhold til maktens evne til å være produktiv. Ved å ta en slik posisjon, kan kontaktpersonen forklare sin dobbelte rolle, samt dele tanker og opplevelser om samtalen som føres, og forklare bakgrunnen til at parforholdstemaet også kan være viktig i fosterhjemsarbeidet.

Som hjelp, kan en kontaktperson tenke om makten, at den *også* utøves i det noe forblir usnakket eller ved å unnlate å snakke om at parforholdet påvirkes i fosterforeldreskapet, på godt og på vondt. Syrstad og Ness (2019) trekker inn Minuchins (1921-2017) kritikk av den dialogiske tilnærmingen og ikke-vitende posisjon i det den ikke klarer å ta maktaspektet på alvor.

Deltakerne var opptatt av at de ikke skulle drive med parterapi, men at de kunne informere om tjenester i familievernet dersom terapi kom opp som et behov. Herland og Farstad (2021) påpeker at et tverrprofesjonelt og systematisk samarbeid mellom tjenester, kan være fruktbart og gi gode resultater for å ivareta parforhold. Jeg vil allikevel trekke en parallell mellom det som skjer i terapirommet og det som skjer i oppfølgingssamtalene med fosterforeldre. Øfsti (2010) minner oss om at et «velferdssamfunn (...) trenger mennesker med selvtillit, initiativ og selvkontroll» (Øfsti, 2010. s. 111). Øfsti trekker fram myndighetenes innvirkning og hvordan terapeuter i vår tidsalder blir kalt for det nye presteskapet fordi det har oppstått en slags sannhet om at det er nødvendig å jobbe med indre, psykologiske tilstander for å løse eller forebygge problemer. Sett i dette lyset så er det nødvendigvis ikke terapi fosterforeldrepar har behov for, det handler kanskje mer om at de har behov for samtaler. For hva er terapi, hva er samtaler, og hva er veiledning? Jeg mener at veiledning og terapi glir over i hverandre fordi veiledningssamtaler også kan ha en terapeutisk effekt. «Noe av det viktigste i livet er samtalen», skriver Anderson (2003, s. 19), og viser til dialogen vi ustanselig befinner oss i, både med hverandre og med oss selv.

Ved å være bevisst kombinasjonen av kunnskap, språk og relasjon vil det kunne oppstå et uttrykk for respekt, hensynsfullhet og anerkjennelse overfor det den andre bringer inn i samtalen, og dette i seg selv kan virke produktivt og transformerende (Anderson, 2008, s. 47). Det å se samtalen i lys av at vi konstruerer og rekonstruerer vår virkelighet (Gergen, 2010), kan utvikle oss og skape nye tanker og ideer om hverandre og om oss selv. En kontaktperson kan på denne måten se hvordan en oppfølgingsamtale kan fremme muligheter hvis fosterforeldrene føler seg møtt og forstått. Det å gi rom for temaer knyttet til parforholdets påvirkning i fosterforeldreskapet kan gi fosterforeldre en følelse av selvhjulpenhet og de kan finne støtte i dialog med sin kontaktperson når dilemmaer trygt kan løftes fram (Anderson, 2003).

5.5 Betydningen av rutiner og strukturer i organisasjonen

Deltakerne i denne studien fremhever betydningen av å ha rutiner og en struktur som legger til rette for at parforhold skal være tema i oppfølging av fosterforeldre. En av deltakerne beskrev at hun brukte aksjonsforskningsprosjektet som forklaring til et fosterforeldrepar da hun skulle snakke med de om ivaretagelse av parforholdet. Det kom fram at deltakerne ønsket at par- og samlivstemaer hadde stått som et punkt i oppfølgingsmalen som brukes i samtaler med fosterhjemmet. De mente at det hadde blitt enklere og mer naturlig og ta det opp. Særlig gjaldt dette de av deltakerne som var relativt nye i fosterhjemsavdelingen og de med kortest erfaring. Kolb, et al. (1986), forklarer hvordan nyansatte både har behov for å ha klart for seg hva som er organisasjonens hovedmålsetting, og å vite hvilke midler og mål som er foretrukne å bruke for å nå hovedmålsettingen. Med dette menes både hvilket ansvar som tillegges stillingen den ansatte har, og hvilken atferd som forventes i forhold til stillingen (Kolb, et al., 1986, s. 32). Det å ha vansker med å ta opp parforhold som tema uten at det er rutineskrevet, kan også ses i lys av psykologisk trygghet (Edmondson & Lei, 2014). Psykologisk trygghet som handler om den ansattes opplevelse av å ta mellommenneskelig risiko, eller selvstendige valg i en bestemt kontekst, for eksempel i en organisasjon, eller en fosterhjemsavdeling. Deltakerne i denne studien viste ulik forståelse knyttet til forståelse av barnevernskonteksten. Det så ut til at de med lengst erfaring og mest fagkunnskap, stod friere i sin praksisutøvelse og viste til større grad av psykologisk trygghet i det å snakke med fosterforeldre om par- og samlivsspørsmål.

Et eksempel på at deltakerne hadde behov for å skape trygghet, ramme og struktur, kan forstås i det de i et av fokusgruppeintervjuene ønsket å sende e-post med informasjon om prosjektet til fosterforeldrepår. Deltakerne ønsket stille spørsmål som paret kunne forberede seg på før neste oppfølgingssamtale. Dette kan også henge sammen med behovet for å sette en tydelig kontekst for samtalen de skulle gjennomføre og at det ble vanskelig å snakke om par og samliv hvis konteksten var for diffus. En tydelig kontekstavklaring kan være av betydning når parforhold skal bringes opp som tema for første gang i et oppfølgingsarbeid har pågått over flere år. Konteksten hjelper oss å forstå budskap, mening og sammenhenger knyttet til atferd (Hårtveit & Jensen, 2003). Hvis kontekstmarkørene er utydelige så kan det oppstå forvirring, usikkerhet og utrygghet både hos kontaktperson og hos fosterforeldrene og i relasjonen dem imellom. Kontekstmarkører kan gi oss en pekepinn på hvordan steder eller situasjoner skal forstås og som igjen bidrar til vår forståelse av konteksten (Jensen & Ulleberg, 2019, s. 100). En kontekstmarkør i lys av informasjon til fosterforeldrene, eller et punkt på oppfølgingsmalen kan bidra til å hjelpe både kontaktperson og fosterforeldre til å forstå konteksten de befinner seg i, og være til hjelp ved å skape mening i det som skjer.

Jensen og Ulleberg (2017) viser til Bateson i det han fremhever at vi mennesker er helt avhengig av kontekstmarkører i form av symboler, det som kommer til uttrykk gjennom språk, og at vi er helt avhengige av disse for å oppfatte budskapet og for å klare oss i denne verden. Bateson (1972, s. 292) mente at repeterende kontekstmarkering er en nødvendig premis for alle teorier som definerer læring som en del av en endringsprosess. Når konteksten blir utydelig eller forvirrende, utfordrer det vår kommunikasjon og vår atferd (Jensen & Ulleberg, 2017, s. 102). I profesjonelle samtaler kan det være nyttig å tenke gjennom hvordan vår egen kontekstforståelse er (Jensen & Ulleberg, 2017, s. 110).

6. Konklusjon

I dette siste kapittelet vil jeg forsøke å samle det hele i en slags konklusjon, og jeg vil benytte meg av rammeverket «co-impact» (Banks, et al., 2017) for å oppsummere studiens kunnskapsbidrag og implikasjoner for praksis. Deretter vil jeg si noe om hva som er studiens begrensninger før jeg avslutter med implikasjoner for videre forskning.

6.1 Studiens kunnskapsbidrag og implikasjoner for praksis

Denne studien kan ses på som et bidrag til kunnskapsbasert utvikling i fosterhjemsavdelingen. Gjennom aksjonsforskningsprosjektet ble det samskapt ny kunnskap. Banks et al., (2017), sier at aksjonsforskning utfordrer den lineære forskningsmodellen, fordi det forventes å oppstå endringer både individuelt, på gruppenivå, organisatorisk og sosialt i forskningsperioden. Ness og Heimburg (2021) mener at det kan være nyttig å benytte et systematisk rammeverk for å bidra til å synliggjøre en samskapt kunnskapsutvikling, og viser til rammeverket «co-impact» av Banks et al., (2017). Denne måten å organisere kunnskapsutviklingen på, handler om å dele den opp i tre ulike nivåer fra individ- til systemnivå. Jeg har brukt dette rammeverket til hjelp for å få en oversikt over hvordan denne studien kan ha implikasjoner for praksis:

Påvirkning på deltakerne (*Participatory impact*): Studien har hatt en påvirkningskraft på deltakerne i aksjonsforskningsprosjektet, i form av endret måte å tenke om fosterforeldrepar på, og hvordan parforholdets kvalitet påvirker omsorgsrollen. Deltakernes økte kompetanse bidro til økt bevissthet og nye tanker i det halve gruppen ikke hadde tenkt at fosterforeldres par- og samliv er et tema som også kan være av betydning i oppfølgingsarbeidet med fosterhjem. Ved at relativt nye kontaktpersoner deltok sammen med mer erfarne kontaktpersoner, oppstod en ny forståelse begge veier, og det så ut til å skape en slags retningshjelp videre i det praktiske arbeidet. Deltakerne lærte noe sammen, om hverandres usikkerhet, sårbarheter, styrker, personlige erfaringer og praksiserfaringer. Deltakerne lærte også om hverandre som gruppe og om det som skjer i møtet mellom kontaktperson-avdeling, og kontaktperson-fosterforeldre når temaer om par- og samliv løftes. Deltakerne ble også oppmerksomme på at det er viktig med rutiner og forventinger til

at fosterforeldres parforhold er en del av oppgavene i oppfølgingsarbeidet. Deltakelse i prosjektet skapte motivasjon for videre utvikling og en økt faglig forståelse for hvorfor par- og samliv er viktig også i barnevernfaglig arbeid.

Samarbeidets påvirkning (*Collaborative impact*): Forsknings samarbeidet resulterte i konkrete forslag til endring av praksis i fosterhjemsarbeidet. Gjennom dialog undersøkte deltakerne hvordan praksis i avdelingen fungerer, og etter hvert ble det foreslått at malen for oppfølgingsamtaler bør videreutvikles med spørsmål om fosterforeldres par- og samliv. Videre ønsket deltakerne at temaet burde introduseres allerede i godkjenningsprosessen av fosterhjemmene. Det ble også foreslått å tilby parkurs for fosterforeldre, og å starte opp en intern ressursgruppe med fokus på fosterforeldres par- og samliv.

Kollektiv påvirkning (*Collective impact*): Denne studien kan også ha en kollektiv påvirkning utover det lokale aksjonsforskningsprosjektet. I tillegg til utvikling av avdelingen, så kan resultatene bidra til inspirasjon i andre avdelinger innad i egen barnevernstjenesten, så vel som i andre kommuners barnevernstjenester i jobb med og i veiledning til fosterforeldre.

6.2 Studiens begrensninger

Flere av studiens begrensninger er redegjort for i metodekapittelet. For å nevne noen av de her så kan min forforståelse kan ha bidratt til å påvirke forskningsprosessen og resultatene. Jeg har brukt min kunnskap og forståelse inn i alle faser og prosesser knyttet til studien, og jeg har forsøkt å være selvrefleksiv ved at jeg i hele prosessen har forsøkt å ha et metaperspektiv. Med det mener jeg at jeg har forsøkt å se meg selv utenfra, og vært bevisst mine ulike roller og min forforståelse i møte med deltakerne og datamaterialet. Denne studiens begrensnes til de deltakere som var med i aksjonsforskningsprosjektet og resultatene må derfor tolkes deretter fordi annet ville mest sannsynlig kommet fram med andre deltakere. Gruppestørrelsen har også betydning for resultatene. Jeg har kommet fram til at jeg ikke ville fått like fyldige beskrivelser med en større gruppe, og det ville blitt for tidkrevende med flere små grupper. I aksjonsforskning vektlegges dessuten den relasjonelle og dialogiske prosessen og nytteverdi for praksis (McNamee, 2010, s. 9).

Det var noe frafall av deltakere i aksjonsforskningsprosjektet, og bare fire av ni møter var fulltallige. Dette har begrenset bredden av refleksjonene i det ene flerstegs fokusgruppeintervjuet, og i to av de dialogbaserte undervisningsmøtene. Analyseprosessen har sine begrensinger fordi jeg har gjennomført denne alene, og det er jeg som har valgt de temaene som ble presentert og diskutert. En annen forsker kunne diskutert seg fram til andre forståelser. Det har vært krevende å gjennomføre studier og forskningsprosjekt i tillegg til full jobb, og rammene rundt masteroppgaven har vært begrenset i forhold til tid. Med bedre tid så ville antakeligvis resultatene blitt annerledes.

6.1 Implikasjoner for videre forskning

I denne studien gikk forskning og praksis hånd i hånd, og resultatene peker på at aksjonsforskning kan skape bevegelse i praksisutøvelsen. For deltakerne så det ut til at prosjektet bidro til både faglig kompetanse og personlig utvikling.

Særlig kom det fram et behov for å legitimere at par- og samliv som tema, kan jobbes med i barnevernfaglig kontekst. Mitt syn er at det er behov for videre forskning og ny kunnskap på flere områder innenfor barnevern. Særlig ser jeg sammenhengen mellom voksnes fungering og hvordan den påvirker barnas velferd, og jeg mener forskning på parforhold og relasjonsarbeid i forebyggende barnevernstiltak kunne vært spennende å få belyst.

For å få fosterforeldrenes stemmer inn i barnevernets tjenesteutvikling, kunne det vært interessant å vite mer om på hvilken måte de ønsker at temaer om par- og samliv i fosterforeldreskapet skal følges opp, og hvilke behov de har knyttet til oppfølgingen de får.

Det ville også vært nyttig å vite mer om hvordan fosterforeldre opplever maktbalansen mellom barnevernet og fosterforeldrene. Kanskje kunne et nytt aksjonsforskningsprosjekt, hvor også fosterforeldre deltar, gi mange nyttige svar og innspill til videre utvikling av fosterhjemsarbeidets praksis.

6.2 Sluttord

Denne studien har vært et tidkrevende arbeid. Det har også vært en helt utrolig spennende og lærerik prosess for meg. Jeg opplever allikevel ikke at dette er et avsluttende punktum. Jeg håper at tanken og ideen om at *hjelp til voksne er hjelp til barn* vil fortsette å leve og utvikle seg videre. Forhåpentligvis ikke bare i meg selv, men også i deltakerne, i kollegaer og andre som har vært vitne til dette aksjonsforskningsprosjektet. Og kanskje også i deg som leser?

Referanser

- Adams, E., Hassett, A. R., & Lumsden, V. (2018). What do we know about the impact of stress on foster carers and contributing factors? *Adoption & Fostering*, 42, (s. 338-353).
<https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1177%2F0308575918799956>
- Anderson, H. (2003). *Samtale, språk og terapi – et postmoderne perspektiv*. Hans Reitzels Forlag, København.
- Anderson, H. (2008). Om å skape rom for et fruktbart fellesskap. I Anderson, H., & Jensen, P., (Red.), *Inspirasjon. Tom Andersen og reflekterende prosesser*. (s.46-58). Gyldendal Akademisk
- Anderson, H., & Goolishian, H. (1992). The Client is the Expert: a Not-Knowing Approach to Therapy. I McNamee, S., & Gergen, K.J., (Red.) *Therapy as social construction*. SAGE Publications, London.
- Backe-Hansen, E., Christiansen, Ø. & Havik, T. (2013). *Utilsiktet flytting fra fosterhjem. En litteratursammenstilling*. Notat 2/2013. NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring). Hentet 20.februar 2022 fra:
https://oda.oslomet.no/oda-xmllui/bitstream/handle/20.500.12199/3419/6378_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Backe-Hansen, E., Havik, T. & Grønningssæter, A.B. (2013). *Fosterhjem for barns behov. Rapport fra et fireårig forskningsprogram*. Rapport nr. 16/13. NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring). <https://oda.oslomet.no/oda-xmllui/bitstream/handle/20.500.12199/5066/Nettversjon-NOVA-R-16-13.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Banks, S., Herrington, T. & Carter, K. (2017). Pathways to co-impact: Action research and - community organising. *Educational Action Research*, 25(4), 541-559.
<https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1080/09650792.2017.1331859>

- Barne-og familiedepartementet. (2020). *Et trygt hjem for alle. Regjeringens fosterhjemstrategi 2021-2025*. Hentet februar 2022 fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/13621d5368d04fdb840681663ae29e40/211196-regjeringens-fosterhjemstrategi-web.pdf>
- Barnevernloven. (1997). *Lov om barneverntjenester*. (LOV-1992-07-17-100). Lovdata. Hentet 15.april 2022 fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>
- Bateson, G. (1972). *Steps to an ecology of mind. With a new foreword by Mary Catherine Bateson* (2000). University of Chicago Press, USA.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss I. Attachment*. London: Hogart Press.
- Bradbury, H. (2015). *The SAGE Handbook Action Research* (3.utg.). Sage.
- Braun, V., & Clarke. (2022). *Thematic Analysis, a practical guide*. Sage Publications Ltd.
- Bufdir. (2022). *Økt ansvar for fosterhjem*. Hentet 20.februar 2022 fra: <https://ny.bufdir.no/barnevernsreformen/okt-ansvar-for-fosterhjem/>
- Bunkholdt, V. (2017). *Fosterhjemsarbeid. Fra rekruttering til tilbakeføring* (4. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Bøe, M. & Thoresen, M. (2017). *Å skape og studere endring. Aksjonsforskning i barnehagen*. (2.utg.). Universitetsforlaget
- Bårdstu, S.K., Haukedal, C.L., & Torgersen, L. (2021). *Hva kjennetegner gode (adoptiv)foreldre? En litteraturgjennomgang*. Folkehelseinstituttet. <https://www.fhi.no/publ/2021/hva-kjennetegner-gode-adoptivforeldre/>
- Dalene, K.M. (2022). *Meningsskapende karriereveiledning. Karriereveilederes forståelse og erfaringer med Life-design veiledning i norsk kontekst*. Doktoravhandling. Universitetet i Sørøst-Norge. : [2022 119 Dalene Ph.pdf \(usn.no\)](https://www.usn.no/2022/119/Dalene_Ph.pdf)
- de Flon, H. (2019). Hva er familieterapi? I Lorås, L. & Ness, O. (Red.). *Håndbok i familieterapi*. (1.utg., s. 15-23). Fagbokforlaget.

Edmondson, A.C., & Lei, Z. (2014). Psychological safety: The history, renaissance, and future of an interpersonal construct. *Annual review of Organizational psychology and organizational behavior*, 2014, Vol.1(1), s.23-43.

<https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-031413-091305>

Falch – Evensen, A. (2018). *Stabilitet i fosterhjem, internasjonal forskning om barnets behov for trygghet og stabilitet* (NOVA rapport 4/2018).

<https://www.regjeringen.no/contentassets/86217c9889cb4e0f9cb1fd1956719c15/nettutgave-nova-rapport-4-2018-desember-2018.pdf>

Fangen, K. (2004). *Deltagende observasjon*. (2.utg.). Fagbokforlaget.

Foucault, M. (2002) *Archaeology of knowledge*. (Smith, A.M.S. Overs.) Routledge. (Opprinnelig utgitt 1972).

Frøyland, L. (2017). *Systemisk samtale. Psykososialt samarbeid med barn, ungdom og foreldre*. Fagbokforlaget.

Futris, T.G., Schramm, D.G., Richardson, E.W., Lee, T.K., Thurston, W. D., & Barton, A.W., (2014). Training child welfare professionals to support healthy couple relationships: Examining the link to transfer. *Journal of Public Child Welfare*, 8:5, s. 560-538.

Hentet 4.april 2022 fra: <https://doi.org/10.1080/15548732.2014.953719>

Futris, T.G., Schramm, D.G., Richardson, E.W., & Lee, T.K., (2015). The impact of organizational support on the transfer learning to practice. *Child and Youth Services Review*. Vol. 51, s. 36-43. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2015.01.019>

Gergen, K.J. (2010). *En invitation til social konstruksjon*. (2.utg.). Forlaget Mindspace, København.

Gergen, K.J. (2010). *Relationel tilblivelse. Videre fra individ og samfund*. (Thomsen & Thomsen. Overs.) Dansk psykologisk forlag. (Opprinnelig utgitt 2009).

Gottman, J.M., & Silver, N. (2016). *Hemmelighetene bak et lykkelig parforhold. Syv nøkler fra verdens fremste samlivsforsker*. (Heyerdahl, C.H. Overs.). Pantagruel forlag.

- Halcomb, E. J., & Davidson, P. M. (2006) Is verbatim transcription of interview data always necessary. *Applied nursing research*, 2006, Vol.19 (1), s. 38-42.
<https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1016/j.apnr.2005.06.001>
- Heimburg, D.V., & Ness, O., (Red.). (2021). *Aksjonsforskning. Samskapt kunnskap som endrer liv og samfunn*. Fagbokforlaget.
- Helland, S.H., Larsen, L., Lyngstad, T.H., Gähler, M., & Holt, T. (2020) *Foreldrekonflikter: Mønstre innenfor og på tvers av familieform når familiesystemet utfordres*. Norsk sosiologisk tidsskrift. Universitetsforlaget. (Årgang 4, nr. 3-2020, s. 131-150).
<https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2020-03-02>
- Hendrix, H., & Hunt, L.H. (2020). *Getting the love you want. A guide for couples*. (Revidert utgave av 1988 utg.). Simon & Schuster UK Ltd.
- Herland, M.D., & Farstad, G.R. (2021). Utfordringer i parforholdet i småbarnslivet: tverrfaglig samarbeid og forebyggende tiltak. *Fokus på familien*, 2021-06-03, Vol.49 (2), s.140-159. <https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.18261/issn.0807-7487-2021-02-05>
- Heron, J. (1996). *Co-operative inquiry. Research into the Human Condition*.
SAGE Publications Ltd.
- Heron, J. & Reason, P. (2006). The Practice of Co-operative Inquiry: Research «with» rather than on» people. I Reason, P. & Bradbury, H. (Red.), *Handbook of Action Research: The Concise Paperback Edition*. (4. utg., s. 144 – 145). SAGE Publications Ltd.
- Hersted, L. & McNamee, S. (2021). Aksjonsforskning som sosial konstruksjon.
I Heimburg, D.v. & Ness, O. (Red.), *Aksjonsforskning: Samskapt kunnskap som endrer liv og samfunn*. (1. utg., s. 141-153). Fagbokforlaget.
- Hersted, L., Ness, O. & Frimann, S. (2020). Action research: Tradition and renewal. I L. Hersted, O. Ness & Frimann, S. (red.), *Action research in a relational Perspective: Dialogue, Reflexivity, Power and Ethics*. (s. 3-16). Routledge.
- Hummelvoll, J.K. (Red.), (2003) *Kunnskapsdannelse i praksis. Handlingsorientert forskningssamarbeid i akuttpsykiatrien*. Universitetsforlaget.

- Hummelvoll, J.K. (2006). *Handlingsorientert forskningssamarbeid – teoretisk begrunnelse og praktiske implikasjoner*. Norsk Tidsskrift for sykepleieforskning, 2006. 8:1 s. 17-30.
- Hummelvoll, J.K. (2010). Flerstegsfokusgruppeintervju: En sentral metode i deltagerbasert handlingsorientert forskningssamarbeid. *Klinisk Sygepleje*, 24 (3), 4-13.
<http://hdl.handle.net/11250/134176>
- Hummelvoll, J.K. (2021). Handlingsorientert forskningssamarbeid: Kan lokal erfaring konverteres til sentral kunnskap? I Heimburg, D.v. & Ness, O. (Red.), *Aksjonsforskning: Samskapt kunnskap som endrer liv og samfunn*. (1. utg., s. 157-170). Fagbokforlaget.
- Høiseth, J.R. (2021). Forord: Oppdagelsesferd med ulike perspektiver. I Heimburg, D.v. & Ness, O. (Red.), *Aksjonsforskning: Samskapt kunnskap som endrer liv og samfunn*. (1. utg., s. 10-12). Fagbokforlaget.
- Hårtveit, H. & Jensen, P. (2004) *Familien pluss én. Innføring i familierapi*. 2.utgave. Universitetsforlaget.
- Jensen, P. (2008). The Narratives Which Connect...A Qualitative Research Approach to the Narratives which Connect Therapists' Personal and Private Lives to their Family Therapy Practices. (Doktoravhandling i systemisk psykoterapi, University of East London).
- Jensen, P. (2019). Resonanskartet i familierapeutisk praksis. I Lorås, L. & Ness, O. (Red.), *Håndbok i familierapi*. (1.utg., s. 79-93). Fagbokforlaget.
- Jensen, P & Ulleberg, I. (2019). *Mellom ordene. Kommunikasjon i profesjonell praksis*. (2.utg.). Gyldendal Norsk Forlag
- Johannessen, A., Tufte, P.A., & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. (5.utg). Abstrakt forlag.
- Johnson, S., (2017). *Hold meg. En veiviser til varig kjærlighet*. (Lund, E-M. Overs.). Pax Forlag A/S Oslo. (Opprinnelig utgitt 2008).

- Karlsen, L.I. & Andersen, A.J.W. (2015). Bør parterapi være en del av tilbudet innen psykisk helsevern for barn og unge? *Fokus på familien 3-2015*, s. 214-234. Universitetsforlaget.
<https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.18261/ISSN0807-7487-2015-03-04>
- Karlsson, B. (2003) Erfaringsbasert pasientkunnskap: et nytt grunnlag for forståelse av klinisk arbeid med psykiatrisk sykepleie? I Hummelvoll, J.K. (Red.), *Kunnskapsdannelse i praksis. Handlingsorientert forskningssamarbeid i akuttpsykiatrien* Universitetsforlaget.
- Kolb, D.A., Rubin, I.M., & McIntyre, J.M. (1986). *Organisasjons- og ledelsespsykologi- basert på erfaringslæring*. (Elden, M & Aamot, S. Overs.) Universitetsforlaget AS. (Opprinnelig utgitt 1984).
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal Akademisk
- Kvello, Ø. (2021). Making the combination of support and social control work in supervision. I Ness, O., McNamee, S., & Kvello, Ø. *Relational processes in counselling and psychotherapy supervision*, Palgrave Macmillian, 2021. Text in Counselling and Psychotherapy. (s.77-101). https://doi.org/10.1007/978-3-030-71010-1_5
- Lerdal, A., & Karlsson, B., (2008). Bruk av fokusgruppeintervju: Fokusgruppeintervju brukes i økende grad i kliniske forskningsstudier innen helsefag. *Sykepleien forskning (Oslo)*, 2008. <https://doi.org/10.4220/sykepleief.2008.0036>
- Levin, M. (2017). Aksjonsforskning som forskning—epistemologiske og metodiske utfordringer. *Gjøtterud, Hiim, Husebø, Jensen, Steen-Olsen and Stjernstrøm (Red.), Aksjonsforskning i Norge: Teoretisk og empirisk mangfold*. s. 27-45.
- Lewin, K. (1997). *Resolving Social Conflicts / Field Theory in Social Science*. Edited by Gertrud Weiss Lewin. American Psychological Association.
- Lien, K.S. (2021). *Parforhold på pause. Fosterforeldres beskrivelser av parforholdet etter å ha blitt fosterhjem*. Masteroppgave. VID Vitenskapelige høyskole.
<https://hdl.handle.net/11250/2774604>

- Lock, A. & Strong, T. (2014). *Sosial konstruksjonisme - teorier og tradisjoner*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Lugg, E.M. (2020). *Hva betyr det for parforholdet å være fosterforeldre? En kvalitativ studie*. Masteroppgave. OsloMet-storbyuniversitet, fakultet for samfunnsvitenskap.
<https://oda.oslomet.no/handle/10642/9379>
- Malterud, K. (2012). *Fokusgrupper som forskningsmetode for medisin og helsefag* (1.utg.) Universitetsforlaget.
- Marthinsen, E., Lichtwarck, W., Fauske, H., & Clifford, G. (2013). Hva mener vi med Det nye barnevernet? I E. Marthinsen & W. Lichtwarck (Red.), *Det nye barnevernet*. (s.13-35). Universitetsforlaget.
- McNamee, S. (2010). Research as social construction: Transformative inquiry. *Saúde & Transformacao Social*, 1(1), s. 9-19.
- McNamee, S. (2020). Relational Research (Trans)forming Practices. I Ochs, M., Borcsa, M., & Schweitzer, J. (Red.). *Systemic Research in Individual, Couple, and Family Therapy and Counseling*. (s.115-124). Springer International Publishing. Hentet 7.april 2022 fra:
<https://ezproxy.vid.no/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=2392508&site=ehost-live>
- McNiff, J. (2017). *Action Research. All you Need to Know*. SAGE Publications Ltd.
- Orme, J.G. & Buehler, C. (2001). *Foster family characteristics and behavioral and emotional problems of foster children: A narrative review*. *Family relations*, 50 (1), s. 3-5.
<https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1111/j.1741-3729.2001.00003.x>
- Ottaway, H., & Selwyn, J. (2016). *"No-one told us it was going to be like this": Compassion fatigue and fostercarers summary report*. Fostering Attachments Ltd. Hentet 12. april 2022 fra: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.33955.45606>
- Priest, Jacob. (2021). *The Science of Family Systems Theory*. Routledge.

- Richardson, E.W., & Futris, T.G., (2019). Foster caregivers' marital and coparenting relationship experiences: A dyadic perspective. *Family relations*, 2019-04, Vol. 68(2), s.185-196. <https://doi.org/10.1111/fare.12354>
- Rohwedder, A-B., Rohwedder, J., & Sørensen, L. (2021). Insideraktionsforskning: En farbar vej til organisatorisk forandringskapacitet. *Forskning & Forandring*, 2021-12-01, Vol.4 (2), s. 62-85. <https://doi.org/10.23865/fof.v4.3305>
- Rosenvinge, J.H., Larsen, E., Skårderud, F., & Thune-Larsen, K-B., (2004). Klinisk kompetanse i psykisk helsevern: Hva er det, og hvordan kan det læres? *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 41(9), s. 706-712. Hentet 25.april 2022 fra: http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=405882&a=3
- Sagen, C. (2017). Hvordan blir vi et par? I O. Ness, (Red.), *Håndbok i parterapi*. (s.111-123). Fagbokforlaget.
- Samoilow, D.K & Gran, S. (2017). Emosjonsfokuset terapi. I O. Ness, (Red.), *Håndbok i parterapi*. (s.385-398). Fagbokforlaget.
- Samoilow, D.K. (2015) *Kunsten å elske. Ni nøkler til det gode samliv*. Kagge forlag
- Schramm, D. G., Futris, T.G., Galovan, A.M., & Allen, K., (2012). *Is relationship and marriage education relevant and appropriate to child welfare?* Children and youth services review, 2013-03, Vol.35 (3), s. 429-438. <https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1016/j.childyouth.2012.12.013>
- Schramm, D. G., (2013). *Merging marriage and relationship education into child welfare services*. National Resource Center for Healthy marriage and Families. Hentet 25. april 2022 fra: [Merging Marriage and Relationship Education into Child Welfare Services \(fatherhood.gov\)](https://www.fatherhood.gov/merging-marriage-and-relationship-education-into-child-welfare-services)
- Schramm, D., Futris, T.G., & Bradley, R., (2013). *Child Welfare and Healthy Marriage and Relationship education: A Research to Practice Brief*. National Resource Center for Healthy marriage and Families. Hentet 25. april 2022 fra: [Child Welfare and](https://www.fatherhood.gov/child-welfare-and-healthy-marriage-and-relationship-education)

- Seikkula, J. & Arnkil, T.E., (2013). *Åpen dialog i relasjonell praksis. Respekt for annerledeshet i øyeblikket*. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Skau, G.M. (2017) *Gode fagfolk vokser. Personlig kompetanse i arbeid med mennesker*. (5.utg) Cappelen Damm Akademisk.
- Skilbrei, May-Len. (2019). *Kvalitative metoder: Planlegging, gjennomføring og etisk refleksjon*. Fagbokforlaget.
- Snævarr, S. (2017). *Vitenskapsfilosofi for humaniora. En kritisk innføring*. Cappelen Damm Akademisk.
- Stover, C. S., Connell, C. M., Leve, L. D., Neiderhiser, J. M., Shaw, D. S., Scaramella, L. V., & Reiss, D. (2012). Fathering and mothering in the family system: Linking marital hostility and aggression in adopted toddlers. *Journal of Child Psychology & Psychiatry & Allied Disciplines*, 53(4).
<https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1111/j.1469-7610.2011.02510.x>
- Statistisk sentralbyrå (u.å). Hentet 15.mars 2022 fra
<https://www.ssb.no/statbank/table/11600/tableViewLayout1/>
- Syrstad, E. (2020). «Å forstå det uforståelige». *Møtet mellom foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn, familievernet og barnevernet*. PhD, VID Vitenskapelige høyskole. <https://vid.brage.unit.no/vid-xmloi/bitstream/handle/11250/2727063/Syrstad%2Bavhandling.pdf?sequence=2>
- Syrstad, E., & Ness, O. (2019). To navigate the normative and the not-normative: Family Therapists negotiating their professional identities with parents whose children are placed in public care. *Contemporary Family Therapy*, 41, s. 201-210
<https://doi.org/10.1007/s10591-019-09491-z>
- Teigen, T. (2017). Forskning på parterapi. I O. Ness, (Red.), *Håndbok i parterapi*. (s.93-107). Fagbokforlaget.

- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metoder*. 5. utg. Fagbokforlaget.
- Thomassen, M. (2018). *Vitenskap, kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Tilden, T., (2017). Forskning på parterapi. I O. Ness, (Red.), *Håndbok i parterapi*. (s.94-107). Fagbokforlaget.
- Trondsen, M., & Sandaunet, A-G. (2008). The dual role of the action researcher. *Evaluation and program planning*, 2009, Vol. 32(1), s.13-20.
<https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1016/j.evalprogplan.2008.09.005>
- Wampold, B.E., Baldwin, S.A., Holtforth, M.G., & Imel, Z.E. (2017). What characterizes effective therapists. I L.G. Castonguay and C.E. Hill (Red.) *How and why are some therapists better than others? Understanding therapist effects*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Wittmayer, J.M., & Schöpke, N. (2014). Action, research and participation: roles of researchers in sustainability transitions. *Sustainability Science* 9, s.483-496.
<https://doi.org/10.1007/s11625-014-0258-4>
- Zahl-Olsen, R., (2018). *Går annethvert ekteskap i oppløsning? En prospektiv kohortundersøkelse av skilsmisser i Norge 1886-2013*. Fokus på familien, 2018-03-13 (1), s.53-73. Hentet 1.september fra:
<https://www-idunn-no.ezproxy.vid.no/doi/10.18261/issn.0807-7487-2018-01-06>
- Øfsti, A.K.S., (2010). *Parterapi. Kjærlighet, intimitet og samliv i en brytningstid*. Universitetsforlaget.
- Ølgaard, B., (2004). *Kommunikation og økomentale systemer. En introduktion til Gregory Batesons forfatterskab*. Akademisk forlag.
- Østrem, S., (2021). *Å skrive akademisk. En veiviser for forskere*. Cappelen Damm Akademisk.
- Aasen, J. (2008). *Dewey. John Deweys pedagogiske filosofi*. Oplandske Bokforlag.

Vedlegg nr. 1 Vurdering fra NSD



NSD sin vurdering

Prosjekttittel

"Hva skjer med oppfølgingen av fosterforeldre når kontaktpersoner øker sin kunnskap om parforhold"?

Referansenummer

493801

Registrert

28.06.2021 av Bente Rygh - benryg@me.com

Behandlingsansvarlig institusjon

VID vitenskapelige høyskole / Fakultet for sosialfag / Fakultet for sosialfag Oslo

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Professor Lennart Lorås, lennart.loras@hvl.no, tlf: 98422113

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Bente Johansen Rygh, bente.johansen.rygh@drammen.kommune.no, tlf: 97589035

Prosjektperiode

14.06.2021 - 31.12.2022

Status

06.07.2021 - Vurdert

Vurdering (1)

06.07.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 06.07.2021, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 31.12.2022.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig,

spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20).

Informasjonsskrivet gir svært god og tydelig informasjon på skillet mellom forskerrollen og rollen som ansatt/kollega. NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32). For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer.

Ved bruk av databehandler (f.eks ved skylagring eller videosamtale) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>
Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Vedlegg nr. 2 Informasjonsskriv

Vil du delta i aksjonsforskningsprosjektet

”Hva skjer med oppfølgingen av fosterforeldre når kontaktpersoner øker sin kunnskap om parforhold?”

Deltakelse i medforskergruppe

Med dette ønsker jeg å spørre deg om du, som ansatt i fosterhjemsavdelingen i Drammen Kommune, vil delta som medforsker i mitt aksjonsforskningsprosjekt i perioden juni – desember 2021. Prosjektet er et ledd i min masterutdanning i familierapi og systemisk praksis ved VID vitenskapelige høyskole.

Bakgrunn

Bakgrunnen for forskningsprosjektet er vår kunnskap om at det å få fosterbarn er en stor inngripen i familielivet. Tidligere forskning viser at selv om vi vet at dynamikken i paret og i familien endres når man tar til seg et fosterbarn, ser det ut til at temaer som omhandler fosterforeldres parforhold får lite plass i barnevernets virksomhet.

Formål

Formålet med prosjektet er å studere hvordan økt kunnskap og forståelse av parforhold påvirker oppfølgingen som gis til fosterforeldrepar, og videre hvordan medforskernes erfaringer og opplevelser er underveis i forskningsprosessen.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

VID- Vitenskapelig høyskole ved klassekontakt Professor 2 Lennart Lorås
Veileder på masteroppgaven Ottar Ness, Professor ved NTNU og Professor 2 ved VID

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du blir forespurt fordi du jobber med å følge opp fosterforeldre i fosterhjemsavdelingen, og fordi du har vist interesse for prosjektet og ønsker å lære mer om temaet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Det innebærer at du kan delta i møter med aksjonsforskningsgruppa i perioden juni 2021 – t.o.m. desember 2021. I møtene vil du vil bli involvert i prosessen og delta i et undervisningsopplegg om parforhold. Det vil være refleksjoner i etterkant om hvordan din nye kunnskap påvirker ditt arbeid i oppfølgingen av fosterforeldrepar.

Det innebærer også at du kan bli spurt om å delta i enten et gruppeintervju eller et individuelt intervju. Spørsmål jeg vil stille handler om dine erfaringer av å ha mer fokus på parforhold i oppfølgingen av fosterforeldrene.

Du vil bli anonymisert i alle eventuelle publikasjoner, så det skal ikke være mulig å identifisere deg.

Din deltakelse vil hovedsakelig bestå av å delta i en gruppe med 4 kollegaer hvor du sammen med gruppen vil få en innføring i teori om parforhold og parterapi. Du vil bli involvert i et samarbeidende forskningsprosjekt hvor vi undersøker følgende forsknings spørsmål:

- 1. Hvordan kan kontaktpersoners forståelse av parforholdets dynamikk i fosterforeldreskapet økes og videre implementeres i arbeidet med oppfølging av fosterhjemmene?*
- 2. Hvilke tilbud kan fosterhjemsavdelingen tilby fosterforeldre med tanke på å bidra til å styrke og ivareta parforholdet?*

En kvalitativ tilnærming vil bli brukt for å undersøke disse spørsmålene. Et slikt forskningsprosjekt legger opp til å få frem flere stemmer og flere tolkninger av hva som skjer og hvordan det oppleves. Videre om økt kunnskap om temaet påvirker oppfølgingsarbeidet, om det opplever virkningsfullt, meningsfullt, om det bør implementeres og i tilfelle hvordan.

Medforskergruppen vil bli involvert i hele prosessen for å diskutere de foreslåtte forskningsspørsmålene, være aktive i analysen, tenke sammen underveis i prosessen, prøve ut og eksperimentere med ny kunnskap i fosterhjemsavdelingens praksis, slik at vi sammen kan analysere og reflektere over dette.

Gruppen du blir en del av vil gjennomføre møter ca.2 ganger pr. mnd. i perioden august – desember 2021. Du kan bli spurt om videre deltakelse eller involvering i analyseprosessen.

Metene vil bli tatt opp med hjelp av digital båndopptaker. Opptakene vil bli brukt for å analysere fram resultater og funn i forskningsprosessen. Alle opptak slettes etter endt studie.

Informasjon om min rolle som forsker

Jeg ønsker å skille mellom rollen som ansatt og rollen som forsker, og det skal være tydelig for deg som deltar hvilken rolle jeg er i når jeg samler data.

Som ansatt er jeg underlagt taushetsplikt. Opplysninger jeg har tilgang til i kraft av min stilling, kan ikke uten videre overføres til prosjektet. Selv om jeg har tilgang til journal/saksmapper/notater/vedtak som ansatt, kan jeg ikke hente ut opplysninger herfra til forskningsprosjektet. Jeg har også taushetsplikt som forsker. Opplysninger som kommer frem i forbindelse med forskningen kan ikke uten videre overføres til journal/saksmappen/behandling/arbeidsforhold generelt.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Din deltakelse vil ikke få innvirkning på relasjonen/forholdet til meg som forsker eller ditt arbeid/ vår arbeidsplass dersom du ikke vil delta i studien eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan jeg oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrevet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- *Det er kun masterstudent som vil være i besittelse av materialet*
- *Du vil være anonyme og vil ikke kunne gjenkjennes i eventuelle publikasjoner basert i dette forskningsprosjektet.*

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes juni 2022. *All info blir anonymisert umiddelbart og lydopptak vil bli slettet ved prosjektslutt.*

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra VID Vitenskapelige Høgskole, har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Bente Johansen Rygh, Masterstudent. Tlf: 97589035 eller e-post: bente.johansen.rygh@drammen.kommune.no
- VID Vitenskapelige Høgskole, w/ professor Lennart Lorås. Studieansvarlig. Tlf: 98422113 eller e-post lennart.loras@hvl.no
- Ansvarlig veileder, professor Ottar Ness. Tlf: 90125312 eller e-post: ottar.ness@ntnu.no
- ~~Personvernombud ved VID:~~ Nancy Yue Liu, personvernombud@vid.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenesten@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Bente Johansen Rygh
Masterstudent ved VID vitenskapelige høgskole

Vedlegg nr. 3. Samtykkeerklæring

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om aksjonsforskningsprosjektet

” Hva skjer med oppfølgingen av fosterforeldre når kontaktpersoner øker sin kunnskap om parforhold”?

og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

Delta i medforskergruppe

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet avsluttes juni 2022.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

|

Vedlegg nr. 4. Semistrukturert intervjuguide 15.09.21

FOKUGREUPPEINTERJVU 1. 15.09.21.

Hvorfor ønsket du å bli med i dette forskningsprosjektet?

Tenker du at fosterforeldres parforhold er et viktig tema? Hvorfor?

Hvilke forventninger har du til prosessen?

Hvilke tanker har du gjort deg fram til i dag?

Hva håper du skal ha skjedd til neste gang?

Hvilke endringer kan oppstå?

Eller utfordringer?

Hva kan bli utfordrende for deg?

Hva håper du vi oppnår?

Vedlegg nr. 5. Semistrukturert intervjuguide 11.11.21

Fokusgruppeintervju 2. 11.11.21

Ideer og eksempler på spørsmål jeg har lyst til å utforske:

1. *Hva har dere gjort siden sist intervju?*
2. *Hvilke erfaringer har du gjort deg så langt? «har du noen historier eller beskrivelser som kan fortelle mer om dine erfaringer?»*
3. *hvordan har det påvirket oppfølgingen? (erfaringer, opplevelser, beskrivelser, eksempler, dilemmaer?)*
4. *Har du opplevd noen endring i hvordan du gjennomfører oppfølgingsamtalene eller kontakten du har med fosterforeldrene. Underveis i prosjektet? Eksempel (etterkant av prosjektet?)*
5. *Hva har bidratt til endringen?*
6. *Hvordan merket dere den? Følelser og tanker? (få fram beskrivelser og refleksjoner)*
7. *Har fosterforeldrene merket endringen? Hvordan merket de endringen?*
8. *Om dere tenker annerledes rundt oppfølging av fosterforeldre i dag, hva har bidratt til det?*
9. *På hvilken måte har dere blitt påvirket av at prosjektet er en del av en forskningsoppgave?*
10. *Hvordan kan forskningsprosjektet påvirke vår praksis i avdelingen?*
11. *Hvilke ideer og tanker vekkes i deg?*
12. *Hvordan har dette prosjektet påvirket deg?*
13. *Noen av dere snakket om at det kjentes vanskelig å spørre om parforhold, at det blir for privat, eller at de aldersmessig er eldre. Har dere fått noen erfaringer eller tanker som har endret seg? I tilfelle på hvilken måte?*
14. *Sett i etterkant – nå midtveis, hvordan opplever dere engasjement og motivasjon nå i forhold til tidligere?*
15. *Har dere lært noe nytt? Hva? Hva har gjort inntrykk?*
16. *Hvordan syns dere teams-gruppen har fungert? Har dere brukt de dokumentene som ligger der? Har det vært mer nyttig å treffes å ha typ «undervisning»? Få kunnskap servert som et undervisningsopplegg enn oppsøke den selv? Hvorfor?*
17. *Hva skal til videre nå?*
18. *Hva trenger vi? Hva savner dere videre?*
19. *Hvordan er oppfølgingen den neste måneden?*
20. *Hva bør vi ha fokus på de neste gangene vi skal møtes? Noe dere savner kunnskap eller informasjon om? Er det noe mer vi ønsker å fokusere på i neste runde?*

Vedlegg nr. 6. Semistrukturert intervjuguide 12.01.22

INTERVJUGUIDE TIL SISTE FOKUSGRUPPEINTERVJU

12.JANUAR 2022.

Først sier jeg noe om analysen og temaene fram til nå. Erfaringene som to av deltakerne hadde på felles samtale med et fosterforeldrepår.

SPØRSMÅL:

1. HVORDAN HAR DERE ERFART AT DET Å FÅ KUNNSKAP OM PARFORHOLD HAR PÅVIRKET ELLER PÅVIRKER DERES *OPPFØLGING AV FOSTERFORELDREPAR?*

hvordan har prosjektet påvirket deg i din praksis? (erfaringer, opplevelser, beskrivelser, eksempler, dilemmaer?)

2. Fortell om deres erfaringer med å prøve det ut i oppfølgingsamtalene siden august: Hvilke erfaringer har du gjort deg det siste halve året? «har du noen historier eller beskrivelser som kan fortelle mer om dine erfaringer?»

3. Har dere lagt merke til noe om det arbeidet dere gjør med hva skjer i møte med fosterforeldrene?

- blitt bevisst; hva har bevisstheten ført til?

4. Har det skjedd noe med deg som fagperson hvordan har prosjektet påvirket deg i din praksis? (erfaringer, opplevelser, beskrivelser, eksempler, dilemmaer?)

5. Har skjedd noe med diskusjonene blant kollegaer på arbeidsplassen vår? Hva?

Skaper refleksjoner eierskap til egne opplevelser? Setter det i gang noen prosesser i oss og i de andre i arbeidsmiljøet? Hvordan?

Avslutningsvis:

Vi reflekterer over forskningsspørsmålene:

Tilleggsspørsmål dersom det ikke kommer opp i samtalen:

Dere som er ff selv, hvordan hadde det vært for dere å få spm om parforholdet deres fra deres KP?

Har dere fått nok kunnskap om parforhold. Hvis ikke hva vil dere lære mere om?
Hvordan kan det gjennomføres?

Hva skal skje videre nå som prosjektet er over?

Hva drømmer vi om videre?

Vedlegg nr. 7. Utdrag fra transkripsjon

1: hadde det vært lettere hvis du hadde hatt jo et punkt hvor du **måtte** spørre om det? Da er man litt sånn pliktig å spørre om det og kan si at «dette her er litt rart å snakke om men vi er nødt til å ta opp dette her med relasjonen deres ...»

F: ok, men hvorfor er det rart å snakke om, det undrer jeg litt på ...

2: nei, jeg vet ikke, men jeg har..

1: det er jo veldig personlig da

2: ja det er jo veldig personlig, kanskje fordi jeg har disse eldre barna, at mange, at de er enten besteforeldre eller eldre fosterforeldre som er gamle nok til å være, de fosterforeldrene er ikke på min alder da, de er gamle nok til å være mine foreldre ofte, eh.. så.. eller nesten i hvert fall, og da er det en sånn, jeg fikk i hvert fall en følelse da jeg spurte en gang hos noen som var litt eldre at de synes det var latterlig kanskje eller herregud så rart å spørre om, «så mye rart disse unge finner på» og jeg fikk en sånn følelse da

F: å ja..

2: det er ikke så mye at jeg må eller ikke kan, det er vel heller det at, jeg bare, jeg hadde egentlig ikke noen god forklaring akkurat der og da, og da ble jeg litt sånn, å ja, da ble det litt rart fordi jeg klarte ikke å forklare meg selv noe mer da, etter det. Ehh., ja.. uten å si at «man er jo hverandres støtte, og.. jo men de var litt sånn ja men «dette har vi fått til i mange år, hvorfor kommer du og spør om dette nå» på en måte da. Så da er det kanskje ikke vært gjort før, er det jeg kanskje kjenner på

F: og noen har kanskje.. fosterforeldrene er jo forskjellig som alle andre, og noen er kanskje åpne og sier noe selv, andre er kanskje mer lukka eller tenker at det er et ikke-tema, det har ikke barnevernstjenesten noe med. Det kan være så mye rundt. Men du skulle prøve ut littegrann – har det skjedd noe sist liksom? (jeg spør 1)

1: siden sist ... å tørre ...?

F: ja, å ha det oppe som tema..

1; nei, eh.. jeg er ikke god på alt det nå. jeg merker at jeg har for dårlig tid til å komme innom den og at jeg glemmer det. Det står ikke på skjemaet mitt liksom. Ehh. Jeg føler ikke jeg har et par nå som har gått fra hverandre, og da er jo det oppe, men nå er det for seint.. (...) hvert fall for å forebygge, hvis det er det som er målet da.--- jeg føler ikke det er innarbeida i det hele tatt, og det er det at vi kom ut av det, at vi er i en setting her nå med de spørsmålene, kan skape da en bevissthet om det

F: mhmm

1: (snakker i munnen)

F: hadde det vært annerledes hvis det hadde stått i oppfølgingsmalen?

1: ja, det hadde det

